

บทที่ 2

ความหมาย ทฤษฎี แนวความคิด หลักเกณฑ์ในการใช้เครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์ Electronic Monitoring และการปล่อยชั่วคราวในคดีอาญา

2.1 เครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์ Electronic Monitoring

2.1.1 ความหมายของเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์ Electronic Monitoring

Electronic Monitoring หรือ EM คือเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์สำหรับการดูแลและติดตามความเคลื่อนไหวของผู้กระทำผิดเพื่อตรวจสอบการปฏิบัติตามเงื่อนไข โดยสามารถเพิ่มขีดความสามารถในการติดตาม ดูแล เพื่อให้ผู้ถูกควบคุมปฏิบัติตามเงื่อนไขได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สำหรับต่างประเทศมีการนำ Electronic Monitoring มาใช้อย่างแพร่หลายและมีการพัฒนาชุดรูปแบบเครื่องมือ อุปกรณ์ต่างๆ ให้เหมาะสมกับสภาพการใช้งานและแก้ปัญหาที่ประสบในแต่ละเรื่องโดยคงประสิทธิภาพในการติดตามควบคุมให้มากที่สุด ซึ่งจะประกอบด้วยอุปกรณ์ที่จำเป็นดังนี้¹

1. Personal Identification Device (PID) หรือที่เรียกว่า Tag เป็นอุปกรณ์ส่งสัญญาณ (Transmitter Device) ส่วนใหญ่ที่นิยมจะมีลักษณะคล้ายนาฬิกาข้อมือติดไว้กับผู้กระทำผิด ซึ่งอาจติดไว้ที่ข้อมือหรือข้อเท้าของผู้กระทำผิด โดยส่วนมากจะติดไว้ที่ข้อเท้าเว้นแต่บางรายอาจมีการร้องขอให้ติดไว้ที่ข้อมือด้วยเหตุจำเป็น ในปัจจุบันสายรัดข้อมือหรือข้อเท้านี้จะทำจากวัสดุกันน้ำ เพื่อให้มีความทนทาน ทนแรงดันสูงได้ สามารถใส่ขณะที่ทำกิจกรรมต่างๆ ในชีวิตประจำวัน เช่น ทำงาน เล่นกีฬา โดยไม่ส่งผลกระทบต่อการทำงานของ PID นอกจากนี้สายรัดข้อมือหรือข้อเท้ายังสามารถปรับขนาดให้เหมาะสมกับผู้สวมใส่และไม่สามารถถอดออกได้

2. Strap คือ สายรัด ซึ่งออกแบบเพื่อป้องกันการทำลายอุปกรณ์ หรือเพื่อให้ปรากฏหลักฐานหากมีความพยายามที่จะทำลายอุปกรณ์ โดยสายรัดนี้จะติดกับ PID ซึ่งสายรัดจะไม่ยืดหรือหดตัวแม้โดนความร้อนหรือถูกทำลายด้วยวัตถุอื่นใด และหากมีการทำลายอุปกรณ์เกิดขึ้น เช่น การตัดสายจะเกิดสัญญาณแจ้งเตือนไปยังศูนย์ควบคุมเพื่อแจ้งว่ามีการทำลายอุปกรณ์เกิดขึ้น

¹ กระทรวงยุติธรรม. (2558). รายงานการศึกษา “การเตรียมความพร้อมในการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการคุมประพฤติ” สถาบันวิจัยและพัฒนา กรมคุมประพฤติ กระทรวงยุติธรรม หน้า 9.

3. Monitoring Centre คือ ศูนย์ควบคุมด้วยระบบคอมพิวเตอร์กลาง (Central Computer System) หากมีการผิดเงื่อนไขหรือทำลายอุปกรณ์จะมีการส่งสัญญาณเตือน (alert) มายังศูนย์ควบคุมฯ นี้ เพื่อให้เจ้าหน้าที่ปฏิบัติการประจำศูนย์สามารถตอบสนองต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นได้อย่างทันท่วงที และเหมาะสม อาทิ การโทรศัพท์กลับไปยังบ้านที่มีสัญญาณเตือนดังขึ้นหรือโทรเข้ามือถือของผู้กระทำผิดหรือผู้ปกครองเพื่อสอบถามเบื้องต้นถึงสาเหตุการฝ่าฝืนเงื่อนไขและในบางกรณีที่เป็น อาจมีการส่งเจ้าหน้าที่เข้าตรวจสอบได้

2.1.2 แนวคิดและทฤษฎีทางด้านอาชญวิทยาและทัณฑวิทยาที่เกี่ยวข้องกับการใช้เครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์ (Electronic Monitoring)

ทฤษฎีของสำนักคลาสสิก (Classical Theory) ทฤษฎีนี้เชื่อว่า “มนุษย์เกิดมามีเจตจำนงอิสระ (Free Will) ที่คิดตัวมาตั้งแต่กำเนิดโดยจะเลือกกระทำในสิ่งที่เกิดประโยชน์แก่ตัวเองมากกว่าเสียประโยชน์จากที่ตนกระทำผิดเนื่องจากไม่เกรงกลัวกฎหมายและบทลงโทษที่เคยได้รับไม่มีความรุนแรง

จากแนวความคิดของสำนักคลาสสิกเกี่ยวข้องกับการใช้เครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์ (Electronic Monitoring) กับผู้กระทำผิด คือ ผู้กระทำผิดมีเจตจำนงอิสระในการเลือกการกระทำที่ให้ประโยชน์แก่ตัวเองมากกว่าเสียประโยชน์ ซึ่งการใช้เครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์ (Electronic Monitoring) ก่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้กระทำความผิด โดยทำให้ผู้กระทำความผิดสามารถมีอิสระในการดำรงชีวิตประจำวันได้มากกว่าการถูกจำคุก แต่อย่างไรก็ตามผู้กระทำความผิดที่ถูกควบคุมตัวด้วยเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์ (Electronic Monitoring) ยังมีเงื่อนไขของการที่ห้ามละเมิดกฎข้อกำหนด ซึ่งหากมีการละเมิดกฎจะทำให้ผู้กระทำผิดต้องกลับไปจำคุกในเรือนจำ จึงเป็นเหตุผลสำคัญทำให้ผู้กระทำความผิดอาจมีความต้องการในการควบคุมด้วยเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์ (Electronic Monitoring) เนื่องจากมีความเป็นอิสระกว่าการถูกควบคุมตัวในเรือนจำ แต่ในขณะที่เดียวกันการควบคุมผู้กระทำความผิดด้วยเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์ (Electronic Monitoring) จะเป็นสิ่งที่ควบคุมผู้ถูกควบคุมไม่ให้กระทำผิด อันเนื่องมาจากกฎข้อบังคับที่เกิดขึ้นควบคู่กับการควบคุมด้วยเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์ (Electronic Monitoring)²

² เอนก ขมจินดา. (2555). *การนำมาตรการควบคุมและติดตามด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์มาใช้ในกระบวนการยุติธรรม*. การอบรมหลักสูตร “ผู้บริหารกระบวนการยุติธรรมระดับสูง” รุ่นที่ 16 วิทยาลัยการยุติธรรม สำนักงานศาลยุติธรรม. หน้า 18.

2.1.3 ประวัติ รูปแบบและการใช้เครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์ในประเทศต่างๆ³

2.1.3.1 ประวัติของการควบคุมผู้กระทำความผิดด้วยเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์ (Electronic Monitoring) การนำระบบเรือนจำมาเป็นมาตรการในการลงโทษผู้กระทำความผิดนั้น ได้มีการพัฒนามากกว่า 2 ศตวรรษ โดยหวังกันว่า การใช้ระบบเรือนจำจะเป็นมาตรการลงโทษที่มีมนุษยธรรมและให้ประโยชน์แก่สังคมมากกว่าการลงโทษแบบดั้งเดิม แต่เมื่อเวลาเปลี่ยนไปความเชื่อมั่นของสังคมต่อระบบเรือนจำเริ่มลดลง เพราะระบบเรือนจำได้แสดงให้เห็นถึงผลกระทบทางลบต่อตัวผู้กระทำความผิดและสังคมส่วนรวม ดังนั้นในระยะหลังจึงเกิดการตื่นตัวในความคิดใหม่ๆ เกี่ยวกับการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิด โดยไม่ใช้เรือนจำ การปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดในชุมชน การลดการใช้โทษจำคุก และการใช้วิธีการลงโทษแบบอื่นแทนการจำคุก ทั้งนี้โดยมุ่งที่จะหันเหผู้กระทำความผิดออกไปจากกระบวนการยุติธรรม

เทคโนโลยีการควบคุมผู้กระทำความผิดด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ ได้ถูกคิดค้นขึ้นในช่วงทศวรรษ 1960-1970 โดยเป็นส่วนหนึ่งจากการคิดค้นของ Dr.Ralph Schwitzgebel คณะกรรมการในการทดลองด้านจิตวิทยาของมหาวิทยาลัย Harvard ซึ่งต้องการประดิษฐ์อุปกรณ์ที่มีประโยชน์ต่อสังคม ซึ่งมีราคาไม่แพงและสามารถใช้เป็นทางเลือกสำหรับผู้กระทำความผิดอันจะมีประโยชน์ต่อบุคคลต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมและสังคมทั่วไป

โดยใน ค.ศ. 1964 Dr.Ralph Schwitzgebel ได้พัฒนาวิทยุที่ส่งข้อมูลโดยบุคคลสามารถสวมใส่อุปกรณ์ดังกล่าวได้ โดยมีความสามารถในการส่งสัญญาณเป็นระยะทาง 400 เมตร และสามารถกำหนดสถานที่ตั้งของผู้ที่สวมใส่อุปกรณ์ดังกล่าวได้ แม้ว่าอุปกรณ์ดังกล่าวจะได้มีการจดสิทธิบัตรในค.ศ.1969 แต่อุปกรณ์ดังกล่าวได้นำมาใช้อย่างจริงจังหลังจากนั้นประมาณ 20 ปี และได้มีการนำเทคโนโลยีอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์มาใช้ในการควบคุมตัวผู้กระทำความผิดในประเทศสหรัฐอเมริกา แคนาดา สหราชอาณาจักร และประเทศอื่นๆ ทั่วโลก โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อลดจำนวนผู้ต้องขังในเรือนจำเป็นสำคัญ

ในค.ศ.1977 ผู้พิพากษา (Jack Love) ชาวอเมริกันในเมือง Albuquerque มลรัฐนิวเม็กซิโก ได้รับแรงกระตุ้นจากการ์ตูน Spiderman (ไอ้แมงมุม) ในการนำอุปกรณ์ที่สามารถติดตามผู้กระทำความผิดมาใช้ และได้ชักชวนให้ผู้เชี่ยวชาญ (Michael Goss) ของบริษัทในการออกแบบและผลิตอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ในค.ศ.1983 จึงกล่าวได้ว่าผู้พิพากษา Jack Love ได้พิจารณาคดีให้มีการนำอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์มาใช้สำหรับผู้กระทำความผิดเป็นคนแรกในเมือง Albuquerque โดยเป็นผู้พิพากษาของศาลที่ได้มีคำสั่งให้มีการติดเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์กับผู้กระทำความผิดที่ได้รับการพักการลงโทษเพื่อเฝ้าติดตามพฤติกรรม

³ เรื่องเดียวกัน. หน้า 33.

หลังจากนั้นก็มีการนำแนวคิดในการใช้ที่อยู่อาศัยเป็นที่ควบคุมผู้กระทำความผิดโดยอาศัยระบบอิเล็กทรอนิกส์ติดตามตัวมาช่วย เพื่อช่วยลดความแออัดของผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถานรวมทั้งเป็นการให้โอกาสผู้กระทำความผิดได้ใช้ชีวิตในชุมชนได้อย่างปกติ ซึ่งต่อมาเมือง Palm Beach และ Florida ได้พัฒนาการใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ ในการนำไปใช้สำหรับผู้กระทำความผิดที่ได้รับการพักการลงโทษ ตลอดจนการใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์เพื่อเป็นการลดความแออัดขังของผู้ต้องขังในเรือนจำและรู้จักกันในนามของอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ที่ใช้ติดตามอย่างใกล้ชิด “tagging”

โดยโครงการในการใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์มาใช้ในการควบคุมผู้กระทำความผิดได้มีการเจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว มีการนำโปรแกรมดังกล่าวมาใช้เป็นจำนวนมากในสหรัฐอเมริกา ดังจะเห็นได้จากใน ค.ศ. 1988 มีผู้กระทำความผิดจำนวน 2,300 คน ในจำนวน 32 มลรัฐที่ถูกควบคุมตัวด้วยอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ ต่อมาหลังจากนั้นเป็นเวลา 10 ปี มีการใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ในการควบคุมผู้กระทำความผิดเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ดังจะเห็นได้จากในเดือนมกราคม ค.ศ. 1998 มีผู้กระทำความผิดที่ถูกควบคุมด้วยอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ จำนวน 95,000 คน และต่อมามีการใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์เพิ่มมากถึง 40 เท่า นอกจากนี้ในปัจจุบันมีการใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ในการควบคุมผู้กระทำความผิดมลรัฐในประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งต่อมามาตรการดังกล่าวนี้ได้รับความนิยมนักมากในประเทศออสเตรเลีย และประเทศในแถบยุโรป

2.1.3.2 การใช้เครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์ (Electronic Monitoring) ในกระบวนการยุติธรรม⁴ อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (Electronic Monitoring) เป็นอุปกรณ์ในการควบคุมผู้กระทำความผิดซึ่งประกอบด้วยตัวอุปกรณ์ส่งสัญญาณ (Transmitter Device) ซึ่งโดยส่วนใหญ่จะนิยมใช้ติดตัวผู้กระทำความผิดมีลักษณะคล้ายนาฬิกาข้อมือ หรือสายหนังรัดข้อมือข้อมือเชื่อมกับตัวอุปกรณ์รับสัญญาณ (Receiver Unit) และศูนย์ควบคุมกลาง (Monitoring Center) ซึ่งทำหน้าที่ในการควบคุมและสอดส่องตัวผู้กระทำความผิดให้อยู่ภายในสถานที่และเวลาที่กำหนด เช่น การควบคุมตัวในบ้าน สถานที่พักอาศัย หรือสถานที่อื่นๆ ที่มีความเหมาะสมแทนการจำคุกผู้กระทำความผิดในเรือนจำ

การใช้เครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์ติดตามตัวผู้กระทำความผิดในกระบวนการยุติธรรมแบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอน

1. ก่อนมีคำพิพากษา (Pre-Trial) มักใช้กับจำเลยที่ได้รับการปล่อยตัวชั่วคราว เพื่อจุดประสงค์ในการติดตามผู้ถูกกล่าวหาเพื่อให้มาปรากฏตัวต่อศาลตามวันนัด และช่วยป้องกันการก่ออาชญากรรมอื่นๆ ได้ ดังนั้นในขั้นตอนนี้จะใช้เพื่อการสังเกต เผื่อระวังเป็นหลัก ตัวอย่างของประเทศที่ใช้ระบบนี้ได้แก่ ประเทศอังกฤษ ประเทศสหรัฐอเมริกา และประเทศแคนาดา

⁴ โอนก ยมจินดา. อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 2. หน้า 35.

2. ทางเลือกในการลงโทษ หรือการใช้แทนการจำคุก (Primary Sentencing) ถือเป็นทางเลือกหนึ่งของศาลในการสั่งลงโทษผู้กระทำความผิดแทนที่จะส่งตัวเข้ารับการควบคุมในเรือนจำ และทัณฑสถาน ด้วยการเปลี่ยนเป็นการควบคุมที่บ้านแทน ประเทศที่ใช้ระบบนี้ได้แก่ ประเทศสหรัฐอเมริกา และประเทศออสเตรเลีย

3. การใช้ภายหลังจำคุกมาระยะเวลาหนึ่ง (Post-Prison) ใช้เพื่อเตรียมตัวระยะสุดท้ายของโทษจำคุกโดยการพักการลงโทษเพื่อให้ผู้กระทำความผิดสามารถกลับเข้าสู่สังคมได้อย่างปกติสุข ประเทศที่ใช้ระบบนี้ได้แก่ ประเทศอังกฤษ ประเทศนิวซีแลนด์

2.1.3.3 วัตถุประสงค์ของการใช้เครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์ มีวัตถุประสงค์หลักของการใช้เครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์ แบ่งออกเป็น 3 ประการ ได้แก่⁵

1. การใช้เพื่อการควบคุม (Detention) เป็นการใช้เพื่อประโยชน์ในการควบคุมตัวในสถานที่ที่กำหนด ซึ่งเป็นวิธีการที่นิยมใช้กันมากในปัจจุบัน

2. การใช้เพื่อเป็นการจำกัด (Restriction) เป็นการใช้เพื่อจำกัดมิให้บุคคลเข้าไปในเขตพื้นที่ที่กำหนด หรือเข้าถึงตัวบุคคลอื่นที่กำหนด เช่น โจทก์ เหยื่อ หรือผู้กระทำความผิดที่เป็นคู่คดี

3. การใช้เพื่อการสังเกตเฝ้าระวัง (Surveillance) เป็นการใช้เพื่อให้เจ้าหน้าที่สามารถติดตามความเคลื่อนไหวบุคคลได้ตลอดเวลา 24 ชั่วโมง

2.1.3.4 ประโยชน์ของการใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์⁶

-ผู้กระทำความผิดจะถูกตรวจตราความประพฤติตลอด 24 ชั่วโมง โดยมีเจ้าหน้าที่ที่ทำหน้าที่ในการรับแจ้งเหตุละเมิดกฎข้อบังคับที่ได้กำหนดไว้ตลอดเวลา

-การแจ้งหรือปฏิบัติต่อผู้ละเมิดกฎข้อบังคับที่ได้กำหนดไว้ตลอดเวลา การได้ตกลงกับเจ้าหน้าที่ท้องถิ่นที่มีอำนาจหน้าที่ ในกรณีที่ผู้กระทำความผิดได้ละเมิดกฎที่ได้ตกลงไว้ เจ้าหน้าที่สามารถดำเนินการได้ทันที

-การแนะนำโปรแกรมของอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ต่อผู้กระทำความผิดและครอบครัวอันเป็นการช่วยแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด และป้องกันการกระทำความผิดของผู้ถูกควบคุม

-การตรวจสอบการออกนอกเส้นทางที่กำหนดใน โปรแกรมกิจวัตรประจำวัน

⁵ ซีต้า ธนฐิติวงศ์. (2553). การควบคุมผู้ต้องโทษโดยเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. หน้า 26.

⁶ สุมนทิพย์ จิตสว่างและฐิติยา เพชรมณี. (2549). โครงการติดตามประเมินผลการนำระบบการควบคุมด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์มาใช้กับผู้กระทำความผิด. เอกสารวิจัย คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. หน้า 29.

จากประโยชน์ดังกล่าวข้างต้นเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดทำให้สามารถป้องกันสังคมจากการกระทำผิดของผู้กระทำผิดในระหว่างการคุมประพฤติ การพักการลงโทษ นอกจากนี้เป็นการให้สังคมได้เข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดอันเป็นการคืนคนดีกลับสู่สังคมได้อย่างแท้จริง

2.1.4 ประเภทของเทคโนโลยี Electronic Monitoring : EM⁷

1) Radio Frequency (RF) เป็นลักษณะของการใช้อุปกรณ์ใส่สายรัด (Bracelet/Tag) ที่ข้อเท้าของผู้กระทำผิด ซึ่งจะมีการจับสัญญาณได้โดยเครื่องรับ (Transceiver) ที่ได้ติดตั้งไว้ที่บ้านของผู้กระทำผิด ตรวจจับที่ผู้กระทำผิดยังอยู่ใกล้กับเครื่องรับสัญญาณ การปรากฏอยู่ที่บ้านนั้นจะถูกลงทะเบียนไว้ที่ศูนย์ควบคุมและเฝ้าติดตาม (Monitoring Center) โดยผ่านทางระบบโทรศัพท์บ้านหรือโทรศัพท์เคลื่อนที่ สำหรับระบบ RF จะต้องมีอุปกรณ์สำคัญอีกชนิดหนึ่งคือ Monitoring Unit (MU) ซึ่งจะติดตั้งในบริเวณที่พักอาศัยของผู้กระทำผิด เพื่อรับ-ส่งสัญญาณคู่กับ PID ในการตรวจสอบการเคลื่อนไหวและตรวจสอบว่าผู้กระทำผิดยังอยู่ในรัศมีบริเวณที่กำหนดหรือไม่โดย MU สามารถทำงานตลอด 24 ชั่วโมง หากมีการผิดเงื่อนไขที่กำหนดและหาก MU มีการทำงานผิดปกติหรือพบว่ามี ความพยายามในการรบกวนสัญญาณ ระบบจะมีการรายงานผล โดยตรงไปยังศูนย์ควบคุมฯทันที เทคโนโลยีนี้ในการเฝ้าติดตามและควบคุมตัวที่บ้านหรือห้ามออกนอกบ้านในเวลากลางคืน ตัวสายรัดผลิตจากวัสดุที่มีความทนทานและฝังไว้ด้วยใยแก้วนำแสง หรือผลิตจากหนังและฝังไว้ด้วยเหล็ก ซึ่งการตัดและทำลายเป็นไปได้ยาก

2) Global Positioning System (GPS)

เป็นการใช้เทคโนโลยีการบอกที่ตั้งของโทรศัพท์เคลื่อนที่ การเฝ้าติดตามที่ตั้งนั้น หรือการเคลื่อนที่ของคนคนหนึ่งบนพื้นผิวโลกทั้งในบ้านและนอกบ้าน ยกเว้นบริเวณใต้ดิน การใช้ระบบนี้ ต้องมีการใส่สายรัดที่ข้อเท้า ซึ่งรับและส่งสัญญาณจากดาวเทียมที่โคจรอยู่รอบโลก (ปัจจุบันเป็นระบบ Global Positioning System และหอบรับสัญญาณ โทรศัพท์เคลื่อนที่) และส่งผ่านที่ตั้งของผู้กระทำผิดผ่านทางระบบโทรศัพท์เคลื่อนที่ไปที่ศูนย์เฝ้าติดตาม เป็นระบบที่เกิดขึ้นแบบ Real-time ดังนั้นจึงทำให้ศูนย์เฝ้าติดตามสามารถค้นหาตำแหน่งผู้กระทำผิดและทราบได้ทันทีว่าผู้กระทำ ความผิดอยู่ที่ใด หรือทราบผลย้อนหลัง โดยบันทึกความเคลื่อนไหวของผู้กระทำผิดจะถูกรวบรวมไว้ และวิเคราะห์ในเวลาไม่กี่ชั่วโมงถัดไป บางระบบมีการผสมผสานกันระหว่างข้อมูลแบบ Real-time และย้อนหลัง และบ้างก็มีระบบในการส่งข้อความเพื่อการส่งคำสั่งไปยังผู้กระทำผิด ซึ่งผู้กระทำผิดที่จะใช้ระบบนี้ต้องมีเวลาในการชาร์จแบตเตอรี่แก่อุปกรณ์ที่ตนสวมใส่

⁷ กระทรวงยุติธรรม. อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 1. หน้า 10.

นอกจากนี้ ระบบนี้ยังสามารถใช้สำหรับกำหนดเขตพื้นที่ห้ามเข้า (Exclusion Zone) หรือ ห้ามออกบริเวณที่กำหนด (Inclusion Zone) ยกตัวอย่างเช่น การเฝ้าติดตามการควบคุมตัวที่บ้าน (โดยการสร้างพื้นที่ที่เข้าไปได้) เพื่อติดตามการเคลื่อนที่ของผู้ที่ใส่อุปกรณ์ และพื้นที่ห้ามเข้า เช่น บริเวณที่ได้กระทำความผิด หรือละแวกที่พักอาศัยของผู้เสียหาย เป็นต้น ซึ่งผู้กระทำความผิดถูกห้ามไม่ให้เข้าไป ฉะนั้น ระบบนี้ยังสามารถใช้เป็นส่วนหนึ่งของการคุ้มครองผู้เสียหายซึ่งกำหนดให้ผู้เสียหายติดอุปกรณ์ที่จะเตือนเมื่อผู้กระทำความผิดเข้ามาใกล้

การนำ Electronic Monitoring มาใช้กับผู้กระทำความผิด

Electronic Monitoring สามารถนำมาใช้กับผู้กระทำความผิดในคดีต่างๆ เช่นคดีทางเพศ ความผิดเกี่ยวกับชีวิต ความผิดเกี่ยวกับการลักพาตัวเด็ก การกระทำความรุนแรงในครอบครัว ผู้กระทำความผิดที่มีความเสี่ยงสูง ผู้กระทำความผิดที่มีความเป็นไปได้ว่าจะกระทำความผิดซ้ำ การทำงานบริการสังคม การปล่อยตัวชั่วคราว (กรณีประกันตัว) การปล่อยตัวตามคำสั่งศาล การปล่อยตัวก่อนกำหนด (พักโทษ) เป็นต้น โดยนำมาใช้สำหรับกำหนดเขตพื้นที่ห้ามเข้า (Exclusion Zone) หรือ ห้ามออกจากบริเวณที่กำหนด (Inclusion Zone) เช่นการเฝ้าติดตามการควบคุมตัวที่บ้าน โดยการสร้างพื้นที่ที่จะสามารถเข้าไปได้ ทั้งนี้เพื่อติดตามการเคลื่อนที่ของผู้ที่ใส่อุปกรณ์ และพื้นที่ห้ามเข้า เช่น บริเวณที่ได้กระทำความผิด หรือละแวกที่พักอาศัยของผู้เสียหาย ผู้ที่ตกเป็นเหยื่อ ซึ่งผู้กระทำความผิดถูกห้ามไม่ให้เข้าไป ฉะนั้น Electronic Monitoring จึงสามารถใช้เป็นส่วนหนึ่งของการคุ้มครองผู้เสียหาย หรือผู้ที่ตกเป็นเหยื่อของการกระทำความผิดได้ดี โดยให้มีอุปกรณ์ที่จะสามารถเตือนหรือส่งสัญญาณเมื่อผู้กระทำความผิดเข้ามาใกล้ เป็นต้น

ประสบการณ์การใช้ Electronic Monitoring ของต่างประเทศ พบว่า มีประโยชน์หลายประการ ได้แก่

1. สามารถนำมาใช้เป็นเครื่องมือเพื่อส่งเสริมมาตรการลงโทษแบบเข้มงวดซึ่งเป็นการจำกัดเสรีภาพของผู้กระทำความผิดอย่างเป็นระบบ
2. สามารถใช้ได้ทันทีที่หลังศาลมีคำสั่งและในการติดตั้งใช้เวลาไม่นาน
3. มีความยืดหยุ่น กล่าวคือ สามารถปรับรูปแบบการควบคุมตัวให้เหมาะสมกับระดับความเสี่ยง ประเภทความผิด และลักษณะเฉพาะของแต่ละบุคคลได้
4. ช่วยให้ผู้กระทำความผิดสร้างวินัยในตัวเองซึ่งจะมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น หากใช้ควบคู่กันกับโปรแกรมแก้ไขฟื้นฟูหรือเงื่อนไขการคุมความประพฤติ ซึ่งจากสถิติการใช้ของต่างประเทศมีการปฏิบัติตามเงื่อนไขของ Electronic Monitoring สูง

ปัจจุบันมีการผนวกข้อดีของระบบ GPS และระบบ RF เข้าด้วยกันเรียกว่า ระบบ Hybrid รวมทั้งมีหลายประเทศอยู่ระหว่างการพัฒนา ระบบ Electronic Monitoring เพื่อให้มีประสิทธิภาพและการทำงานที่มีคุณสมบัติหลากหลาย มีรูปแบบของอุปกรณ์ให้มีความทันสมัย มีน้ำหนักเบา ทนทาน

และคงลักษณะการออกแบบให้เข้ากับการใช้ชีวิตประจำวันให้มากที่สุด รวมทั้งเพิ่มคุณสมบัติต่างๆ เช่น อุปกรณ์สามารถส่งเสียงเตือนได้ มีระบบเซนเซอร์ป้องกันการทำลายอุปกรณ์ สามารถคำนวณลักษณะบ่งชี้ต่างๆ ของร่างกาย เช่น การเต้นของหัวใจ ลักษณะการใช้ชีวิตเพื่อดูพฤติกรรมของผู้กระทำผิด เป็นต้น

2.1.5 การใช้เครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์ของสาธารณรัฐเกาหลีในการควบคุมผู้กระทำผิด⁸

- GPS Electronic Monitoring (GPS EM) สาธารณรัฐเกาหลีนำระบบการควบคุมและติดตามตัว หรือ Electronic Monitoring : EM มาใช้ในการควบคุมและสอดส่องผู้กระทำผิดในคดีทางเพศ เนื่องจากคดีกระทำผิดทางเพศมีแนวโน้มและการกระทำผิดซ้ำอย่างต่อเนื่อง จึงทำให้ประชาชนและสังคมของสาธารณรัฐเกาหลีเกิดความหวาดกลัวและต้องการให้รัฐมีมาตรการพิเศษและนโยบายที่จริงจังในการควบคุมแก้ไขกับผู้กระทำผิดกลุ่มนี้ จึงได้มีการยกร่างพระราชบัญญัติว่าด้วยการใช้เครื่องมือควบคุมตัวแบบอิเล็กทรอนิกส์โดยระบบ GPS (GPS EM Act) เพื่อป้องกันสังคม ป้องกันเหยื่อ ผู้เสียหาย รวมถึงลดความแออัดของผู้ต้องขังในเรือนจำ โดยเป็นไปเพื่อควบคุมและสร้างความเชื่อมั่นให้กับสังคม ซึ่งเริ่มใช้กับกลุ่มผู้กระทำผิดทางเพศ ต่อมาได้มีการขยายผลไปใช้กับกลุ่มผู้กระทำผิดในคดีเกี่ยวกับชีวิต ลักพาตัวเด็ก และการปล้นการลักทรัพย์

ขั้นตอนการเตรียมใช้ EM เริ่มจากการยกร่างกฎหมายขึ้นในปี ค.ศ. 2006 และมีผลบังคับใช้ในปี ค.ศ. 2007 เรียกว่า “GPS EM for Certain Sex Offender Act” จากนั้นในปี ค.ศ. 2007 ได้มีการจัดทำแผนการศึกษาเบื้องต้นสำหรับการดำเนินการเต็มรูปแบบ ค่าใช้จ่าย และเจ้าหน้าที่ และในปีเดียวกันนี้ได้เริ่มดำเนินโครงการนำร่องฯ ในปี ค.ศ. 2008 ได้มีการเริ่มดำเนินงานตามพระราชบัญญัติฯ เป็นครั้งแรกในปี ค.ศ. 2009 มีการแก้ไขพระราชบัญญัติให้ครอบคลุมผู้กระทำผิดในคดีลักพาตัวเด็ก และแก้ไขอีกครั้งในปี ค.ศ. 2010 ให้ครอบคลุมผู้กระทำผิดในคดีเกี่ยวกับชีวิต และครอบคลุมคดีการปล้นการลักทรัพย์ในปี ค.ศ. 2012 กลุ่มเป้าหมายในการใช้ GPS EM แบ่งได้เป็น 3 กลุ่ม คือ

1. ผู้กระทำผิดที่รับโทษจำคุกครบระยะเวลาและพ้นโทษจากเรือนจำแล้ว ในคดีผิดทางเพศ คดีลักพาตัวเด็ก คดีความผิดเกี่ยวกับชีวิต และคดีเกี่ยวกับการปล้นการลักทรัพย์ ซึ่งอยู่ในกลุ่มเสี่ยงสูงที่จะกระทำผิดซ้ำ

2. ผู้ถูกคุมความประพฤติหรือได้รับการปล่อยตัวแบบมีเงื่อนไข ในคดีทางเพศ คดีลักพาตัว คดีความผิดเกี่ยวกับชีวิต และคดีเกี่ยวกับการปล้นการลักทรัพย์ ที่ได้รับการพักการลงโทษ โดยมีเงื่อนไขคุมความประพฤติ หรือที่ได้รับการปล่อยตัวแบบมีเงื่อนไขจากโรงพยาบาลจิตเวช

3. ผู้ถูกคุมความประพฤติ ในคดีทางเพศ คดีลักพาตัว คดีความผิดเกี่ยวกับชีวิต และคดีเกี่ยวกับการปล้นการลักทรัพย์ ที่รอการกำหนดโทษและศาลสั่งให้ถูกควบคุมตัวด้วย GPS EM

⁸ กระทรวงยุติธรรม. อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 1. หน้า 30.

องค์ประกอบสำคัญของระบบ GPS EM⁹

1. อุปกรณ์ติดตามตัว (Tracking Device)

2. เครือข่ายการสื่อสาร (Mobile Communication Network)

3. ศูนย์ควบคุมกลาง (Central Monitoring Center) ในปัจจุบันมีอยู่ 2 แห่ง คือ ศูนย์ควบคุม ณ กรุงโซล และที่เมืองเตจง ซึ่งมีเจ้าหน้าที่คุมประพฤติแล้วร่วมกับเจ้าหน้าที่ตำรวจซึ่งมีการทำข้อตกลงและความร่วมมือกัน (MOU) ที่จะปฏิบัติงานลงพื้นที่และแลกเปลี่ยนข้อมูลกัน

4. พนักงานคุมประพฤติ (Probation Officer)

วิธีการทำงาน อุปกรณ์ติดตามตัวจะส่งข้อมูลไปยังศูนย์ควบคุมผ่านเครือข่ายโทรศัพท์เคลื่อนที่โดยศูนย์ควบคุมจะติดตามความเคลื่อนไหวของผู้กระทำผิดตลอด 24 ชั่วโมง และตอบสนองต่อสัญญาณเตือนการผิดเงื่อนไข ซึ่งพนักงานคุมประพฤติจะลงพื้นที่เพื่อตรวจสอบหากจำเป็น และใช้ประโยชน์จากข้อมูลพื้นที่ของผู้ถูกคุมความประพฤติเพื่อการควบคุมและสอดส่องอย่างใกล้ชิด โดยใน ค.ศ. 2010 ได้แก้ไขกฎหมายและศาลสามารถสั่งใช้ GPS EM ได้ถึง 30 ปี กับผู้กระทำผิดทางเพศที่กระทำเกิน 2 ครั้ง ผู้กระทำผิดทางเพศที่เคยถูกควบคุมด้วย GPS EM ผู้กระทำผิดทางเพศที่ล่วงละเมิดทางเพศเด็กอายุต่ำกว่า 19 ปี ผู้ลักพาตัวและฆาตกร เป็นต้น

สำหรับผลตอบรับจากประชาชนและสังคม พบว่า เป็นไปในทางบวกกล่าวคือ ประชาชนมีความเชื่อมั่นมากกว่า 70 % ว่าเครื่องมือดังกล่าวสามารถควบคุมผู้ถูกคุมความประพฤติให้อยู่ในการดูแลได้อีกทั้งทำการศึกษาถึงประสิทธิภาพของการนำ GPS EM มาใช้ พบว่าการกระทำผิดซ้ำลดลงอย่างมีนัยสำคัญจาก 14.1 % ในปี 2005-2008 ก่อนเริ่มใช้ GPS EM ลดลงเหลือเพียง 1.5% ในปี 2009-2012 หลังใช้ GPS EM

2.1.6 ทิศทางและการพัฒนาเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์ของสาธารณรัฐเกาหลีในการควบคุมผู้กระทำผิด¹⁰

-Intelligent Electronic Monitoring (Intelligent EM) เป็นระบบการควบคุมตัวผู้กระทำผิดด้วยเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์แบบอัจฉริยะ โดยจะพัฒนาอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ ให้มีฟังก์ชันที่หลากหลายและใช้สร้างรูปแบบประเมินความเสี่ยงในการกระทำผิดซ้ำ รวมทั้ง ก่อนที่จะเกิดการกระทำผิดซ้ำขึ้น พนักงานคุมประพฤตรวมถึงเจ้าหน้าที่ตำรวจสามารถระงับยับยั้งเหตุก่อนที่จะเกิดขึ้นได้อย่างทันท่วงทีโดยแบบเดิมนั้นจะระบุได้เพียงตำแหน่งของผู้กระทำผิดแต่ Intelligent EM จะได้รับการพัฒนาอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ให้สามารถตรวจจับลักษณะทางไบโอเมตริกของผู้กระทำผิดได้ อาทิ

⁹ กระทรวงยุติธรรม. อังแล้วเชิงอรรถที่ 1. หน้า 31.

¹⁰ กระทรวงยุติธรรม. อังแล้วเชิงอรรถที่ 1. หน้า 32.

การดื่มแอลกอฮอล์ เหล้า ตรวจสอบความดัน อุณหภูมิของร่างกาย ซีพจร รวมถึงอุปกรณ์สามารถส่งเสียงได้

ทั้งนี้ได้กำหนดระยะเวลาดำเนินการเป็น 2 ระยะ

- โดยในระยะที่ 1 (ค.ศ. 2013-2016) ระยะของการพัฒนาอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ให้สามารถตรวจจับลักษณะทางไบโอเมตริกของผู้กระทำผิดตามที่ระบุไว้ข้างต้นได้

- ระยะที่ 2 (ค.ศ. 2015-2018) ระยะการพัฒนาระบบการแจ้งเตือนก่อนเกิดอาชญากรรม โดยจะพัฒนารูปแบบการทำนายความเสี่ยงในการกระทำผิดซ้ำ รวมทั้ง พัฒนาการแจ้งเตือนก่อนที่จะเกิดการกระทำผิดซ้ำขึ้น โดยสาธารณรัฐเกาหลีตั้งใจจะเริ่มต้นใช้ระบบ Intelligent EM ให้ได้ภายในปีนี้ (ค.ศ. 2015) ซึ่งคาดว่าจะจะเป็นประเทศแรกในโลกที่นำมาใช้

สำหรับประเทศไทยกรมคุมประพฤติได้นำเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์มาใช้ในการคุมประพฤติ ดังนี้ เครื่องมือการควบคุมด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ (EM : Electronic Monitoring) Electronic Monitoring หรือที่เรียกกันโดยย่อว่า EM คือ การนำระบบเทคโนโลยีมาช่วยให้สามารถติดตามความเคลื่อนไหวของผู้กระทำผิด โดยการติดตั้งอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ไว้ที่บุคคลนั้น เพื่อช่วยให้สามารถเฝ้าระวังพฤติกรรมของผู้กระทำผิดอย่างใกล้ชิด ซึ่งผู้กระทำผิดเหล่านี้คือ บุคคลที่(ศาลหรือผู้มีอำนาจ) พิจารณาแล้วเห็นว่ายังไม่จำเป็นต้องถูกควบคุมตัวในเรือนจำ แต่เห็นควรให้มีกำหนดเงื่อนไขบางประการ เช่น การห้ามออกนอกเขต หรือห้ามเข้าเขตที่กำหนด การจำกัดความเร็ว และการจำกัดเส้นทาง เหล่านี้เพื่อให้ผู้กระทำผิดปรับปรุงแก้ไขตนเอง ป้องกันมิให้กระทำผิดซ้ำ คุ้มครองความปลอดภัยให้กับผู้เสียหายและสร้างความปลอดภัยให้ชุมชน

กรมคุมประพฤติ ได้ริเริ่มดำเนินโครงการนำร่องในการนำเครื่องมือติดตามตัวอิเล็กทรอนิกส์มาใช้กับผู้กระทำผิดในระบบงานคุมประพฤติ ตั้งแต่ปีงบประมาณ พ.ศ. 2556 เป็นต้นมา ต่อเนื่องมาจนถึงปีงบประมาณ พ.ศ. 2557 โดยกำหนดกลุ่มเป้าหมายเป็นผู้ถูกคุมความประพฤติจำนวน 200 คน โดยมีพื้นที่นำร่องโครงการในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ซึ่งครอบคลุมพื้นที่รับผิดชอบของสำนักงานคุมประพฤติรวมทั้งสิ้น 15 แห่ง

2.1.7 ชุดอุปกรณ์เครื่องมือ Electronic Monitoring : EM ประกอบด้วย¹¹

2.1.7.1. อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 อุปกรณ์ส่งสัญญาณ หรือ Tag จะติดไว้ที่ข้อมือหรือข้อเท้าของผู้กระทำผิด Tag ทำจากวัสดุกันน้ำ มีความทนทาน และทนแรงดันสูงมีสายรัดซึ่งสามารถปรับขนาดให้เหมาะสมพอดีกับผู้สวมใส่และไม่สามารถถอดออกได้ โดยผู้สวมใส่สามารถทำกิจกรรมต่างๆ ได้โดยไม่รบกวนกิจวัตรประจำวัน

¹¹ กระทรวงยุติธรรม. อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 1. หน้า 35.

ส่วนที่ 2 สายรัด หรือ Strap ออกแบบเพื่อป้องกันการทำลายอุปกรณ์ หรือเพื่อให้ปรากฏหลักฐาน หากมีความพยายามที่จะทำลายอุปกรณ์ โดยสายรัดนี้จะไม่ยืดหรือหดแม้โดนความร้อน หรือถูกทำลายด้วยวัตถุอื่นใด และหากมีการทำลายอุปกรณ์ เช่น การตัดสาย จะเกิดสัญญาณแจ้งเตือนไปยังศูนย์ควบคุมการติดตามด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์

ในบางกรณีอาจมีการติดตั้งอุปกรณ์ส่งสัญญาณประจำบ้านหรือ Indoor Unit ในบ้านพักอาศัยของผู้ถูกคุมความประพฤติ เพื่อทำงานคู่กับอุปกรณ์ส่งสัญญาณที่ติดตัวในการตรวจสอบความเคลื่อนไหวและตรวจสอบว่าผู้ถูกคุมความประพฤตินั้นอยู่ในรัศมีบริเวณที่กำหนดหรือไม่

2.1.7.2. ศูนย์ควบคุมการติดตามด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ (Electronic Monitoring Control Center)¹² ทำหน้าที่ตรวจสอบสัญญาณ ว่าผู้กระทำผิดแต่ละรายปฏิบัติตามเงื่อนไขในการใช้ EM หรือไม่ และตรวจสอบความผิดปกติต่างๆ ที่อาจเกิดขึ้นกับอุปกรณ์ EM หากมีการผิดเงื่อนไขหรือทำลายอุปกรณ์โดยจะมีการประสานงานกับสำนักงานคุมประพฤติอย่างใกล้ชิด โดยศูนย์ควบคุมการติดตามด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ของกรมคุมประพฤติ ตั้งอยู่ที่ชั้น 1 ศูนย์ราชการเฉลิมพระเกียรติฯ อาคารราชบุรีดิเรกฤทธิ์

สำหรับผลการดำเนิน โครงการนำร่องที่ผ่านมา มีจำนวนผู้กระทำผิดที่ติดเครื่องมือติดตามตัวอิเล็กทรอนิกส์ทั้งหมด 257 ราย ในจำนวนนี้เป็นผู้ถูกคุมความประพฤติที่เป็นผู้ใหญ่ จำนวน 193 ราย ผู้ถูกคุมความประพฤติที่ได้รับการพักการลงโทษจำนวน 42 ราย และผู้เข้ารับการตรวจพิสูจน์/ฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด จำนวน 22 ราย ในกลุ่มผู้ถูกคุมความประพฤติที่ศาลสั่งเงื่อนไข EM พบว่า มีฐานความผิดหลากหลาย อาทิ เมมาแล้วขับ/ขับรถประมาท ความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ ทำร้ายร่างกาย อื่นๆ เช่น ยาเสพติด มุกรุก อนาคต ฯลฯ ซึ่งผลจากการคุมความประพฤติด้วย EM นั้นพบว่าทุกรายพ้นจากการคุมประพฤติด้วยเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์ด้วยดี

ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2558 กรมคุมประพฤตินี้ยังคงดำเนินนโยบายนำเครื่องมือติดตามตัวอิเล็กทรอนิกส์ (Electronic Monitoring) มาใช้กับผู้กระทำผิดในระบบงานคุมประพฤติ ซึ่งอยู่ระหว่างดำเนินการตามสัญญาเช่าเครื่องมือและระบบติดตามตัวอิเล็กทรอนิกส์จากบริษัทเอกชน จำนวน 3,000 เครื่อง และมีกลุ่มเป้าหมาย 23 จังหวัด คือ กรุงเทพมหานครและต่างจังหวัดอีก 22 จังหวัด ได้แก่ จังหวัด นนทบุรี สมุทรปราการ ปทุมธานี สมุทรสาคร พระนครศรีอยุธยา ลพบุรี ชลบุรี ฉะเชิงเทรา นครราชสีมา อุบลราชธานี ขอนแก่น อุดรธานี สกลนคร เชียงใหม่ เชียงราย นครสวรรค์ พิษณุโลก นครปฐม เพชรบุรี สุราษฎร์ธานี ภูเก็ต และสงขลา

จากข้อมูล ณ วันที่ 30 มิถุนายน 2558 มีจำนวนผู้กระทำผิดที่ติดเครื่องมือติดตามตัวอิเล็กทรอนิกส์ทั้งหมด 2,285 ราย ในจำนวนนี้เป็นผู้ถูกคุมความประพฤติที่เป็นผู้ใหญ่ จำนวน 485 ราย

¹² กระทรวงยุติธรรม. อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 1. หน้า 36.

ผู้ถูกคุมความประพฤติที่เป็นเด็กและเยาวชน 43 ราย และผู้เข้ารับการตรวจพิสูจน์/ฟื้นฟูสมรรถภาพ ผู้ติดยาเสพติด จำนวน 1,757 ราย ในกลุ่มผู้ถูกคุมความประพฤติที่ศาลสั่งเงื่อนไข EM พบว่ามีฐาน ความผิดหลากหลาย อาทิ ความผิดเกี่ยวกับ พ.ร.บ.จราจรทางบก ความผิดฐานขับรถประมาท ความผิด ฐานบุกรุก ความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สิน ความผิดต่อชีวิตและร่างกาย ฯลฯ

2.1.7.3 งานศึกษาและวิจัยเกี่ยวกับการใช้เครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์ในงานคุมประพฤติ¹³

1. งานวิจัยเรื่อง **The Theory, Development and Application of Electronic Monitoring in Britain** งานวิจัยดังกล่าวจัดทำโดย Jenny Ardley อาจารย์ด้านอาชญาวิทยาของ มหาวิทยาลัย Derby ประเทศอังกฤษ ได้ทำการศึกษาวิเคราะห์ประเด็นต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการนำ Electronic Monitoring มาใช้ รวมถึงคำสั่งศาลในการจำกัดสถานที่และเวลา โดยใช้ Electronic Monitoring (EM) (Curfew orders Co with EM) ซึ่งมีการเริ่มใช้ในประเทศอังกฤษเมื่อเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2538 การใช้วิธีการกักขังที่บ้าน (Home Detention) เมื่อเดือนมกราคม พ.ศ. 2542 และมีการตั้ง คำถามถึงวิธีการลงโทษรูปแบบใหม่ของรัฐโดยเฉพาะอย่างยิ่ง การใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ที่มี ส่วนประกอบอันซับซ้อนโดยในการศึกษานี้ Jenny Ardley ได้มองไปถึงทฤษฎีที่นำมาอธิบายการสั่ง ใช้และการพัฒนา Electronic Monitoring (EM)

นอกจากนี้ยังมีการวิเคราะห์ถึงผลที่ตามมาด้านงบประมาณ ด้านการปฏิบัติจริง และด้าน การเมือง ซึ่งจะเกี่ยวพัน ไปถึงแนวทางการขยายคำพิพากษาเพื่อใช้วิธีการดังกล่าวและมองทฤษฎีแก้ไข ฟื้นฟู ทฤษฎีการแก้แค้นทดแทน อีกทั้งได้มีการวิเคราะห์แนวคิด 2 ข้อที่อยู่ตรงข้ามกันระหว่างการ ป้องกันสาธารณชนจากอาชญากรกับความต้องการจำเป็นในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดเป็นรายบุคคล ผนวกกับการลงโทษที่มีมนุษยธรรมมากขึ้น โดยงานวิจัยชิ้นนี้ได้ศึกษาถึงข้อโต้แย้งต่างๆ ในการ พิจารณาพิพากษาให้ใช้ Electronic Monitoring (EM) ตลอดจนการขยายขอบเขตการใช้ใน กระบวนการยุติธรรมทางอาญา

ผลการวิจัยพบว่า การใช้ Electronic Monitoring (EM) เป็นการยับยั้งการกระทำผิดตาม ทฤษฎีข่มขู่และยับยั้งทั้งในแบบทั่วไปและแบบเฉพาะตัว (General and Specific Deterrence) กล่าวคือ ทำให้คนอื่นๆ ที่พบเห็นว่ามีผู้ถูกใช้เครื่องมือนี้จริงจะไม่กล้ากระทำผิดและตัวของผู้ที่กระทำที่ใช้ข่มขู่ มี โอกาสยากที่จะไปกระทำผิดซ้ำอีกเพราะมีการติดเครื่องมือติดตามตัวอยู่ ซึ่งเป็นการตัดช่องโอกาสใน การกระทำผิด (Incapacitation) นั่นเอง ผู้พิพากษาส่วนใหญ่เห็นว่า การใช้ Electronic Monitoring (EM) เป็นมาตรการแทนการคุมขังในเรือนจำอันจะเป็นประ โยชน์กับตัวผู้กระทำผิดมากกว่า นอกจากนี้ Electronic Monitoring (EM) ยังอาจเป็นวิธีการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดอีกด้วย แต่การจะให้ Electronic Monitoring (EM) เป็นกระบวนการแก้ไขได้ ควรจะต้องมีคำสั่งคุมความประพฤติควบคู่กัน

¹³ กระทรวงยุติธรรม. อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 1. หน้า 52.

ไปด้วย เพื่อให้พนักงานคุมประพฤติเข้ามาช่วยให้คำปรึกษาแนะนำ และผลการศึกษายังพบว่า Electronic Monitoring (EM) มีประโยชน์ทั้งในแง่ลดจำนวนผู้ต้องขังในเรือนจำและทำให้รัฐประหยัดงบประมาณจำนวนมากในการดูแลผู้ต้องขัง

นอกจากนี้ในงานศึกษาเสนอแนะว่าควรกำหนดนโยบายในการใช้ Electronic Monitoring (EM) ที่ชัดเจนเพื่อให้หน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมที่เกี่ยวข้องสามารถปฏิบัติตามได้ทันที โดยนักวิจัยเสนอว่าควรมีการศึกษาเปรียบเทียบนักโทษปกติกับผู้ที่ถูกใช้ Electronic Monitoring (EM) ศึกษาความรู้สึกของผู้ถูกใช้ว่าเสมือนตนเองถูกตีตราบาปเมื่อสวมใส่เครื่องดังกล่าวหรือไม่ เป็นต้น

2. งานวิจัย เรื่อง โครงการติดตามประเมินผลการนำระบบควบคุมตัวด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์มาใช้กับผู้กระทำผิด¹⁴ งานวิจัยดังกล่าวจัดทำโดย อาจารย์ ดร.สุมนทิพย์ จิตสว่าง และ อาจารย์ ดร.จิตติยา เพชรมณี คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเป็นไปได้แนวทางการดำเนินงานที่เหมาะสม และความคุ้มค่ารวมทั้งข้อดีข้อเสีย ต่อการนำระบบการควบคุมผู้กระทำผิดด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์มาใช้ในประเทศไทย โดยเปรียบเทียบประสบการณ์จากต่างประเทศและเพื่อการศึกษาแนวโน้มและผลกระทบของการนำระบบการควบคุมตัวด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์มาใช้ ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงเอกสาร การวิจัยเชิงสำรวจประกอบการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก สำหรับกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้กระทำผิด จำนวน 526 คน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้ปฏิบัติงาน จำนวน 372 คน และประชาชนทั่วไป จำนวน 164 คน ในเขตกรุงเทพฯและปริมณฑล ผลการศึกษาปรากฏดังนี้

ผลการศึกษาข้อมูลจากต่างประเทศ จากการศึกษาข้อมูลการใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ในการควบคุมตัวผู้กระทำผิดจากประเทศกลุ่มตัวอย่าง 18 ประเทศ ปรากฏว่า ผู้กระทำผิด ครอบครัว ญาติที่เกี่ยวข้องกับผู้กระทำผิด และบุคลากรที่ปฏิบัติงานส่วนใหญ่มีความพึงพอใจต่อการใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ในการควบคุมตัวผู้กระทำผิด รวมทั้งบุคคลในสังคมส่วนใหญ่ให้การยอมรับการใช้ อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ โดยการใช้ อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ของประเทศ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ ก่อให้เกิดค่าใช้จ่ายที่ต่ำกว่าการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดด้วยการใช้เรือนจำ และก่อให้เกิดความคุ้มค่าจากการใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ในการควบคุมตัวผู้กระทำผิด นอกจากนี้ ข้อดีของการใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ในการควบคุมตัวผู้กระทำผิดของประเทศกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ เป็นการปฏิบัติต่อผู้ปฏิบัติในชุมชน อันแสดงถึงความรับผิดชอบของสังคมที่มีต่อปัญหาอาชญากรรม การลดปัญหาความแออัดยัดเยียดในเรือนจำ การลดการตีตราของผู้กระทำผิด ทำให้ผู้กระทำผิดได้พัฒนาศักยภาพ การลดภาระของรัฐบาล การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับเจ้าหน้าที่ และการสร้างความปลอดภัยให้แก่สังคม

¹⁴ กระทรวงยุติธรรม. อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 1. หน้า 53.

สำหรับข้อเสียของการใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ในการควบคุมตัวผู้กระทำผิด ประกอบด้วย ครอบครวของผู้ที่ถูกควบคุมตัวด้วยอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์จะประสบกับความเครียดได้ตลอดจนอาจเพิ่มการใช้ความรุนแรงให้แก่ครอบครวของผู้กระทำผิด การถูกแทรกแซงชีวิตครอบครว และการถูกรบกวนเวลาส่วนตัวของครอบครว การทำลายความเชื่อมั่นในตนเองของผู้กระทำผิดและทำลายชื่อเสียงของผู้กระทำผิดและครอบครวในชุมชน การขาดความเคารพยำเกรงจากบุคคลรอบข้างจากการถูกควบคุมตัวด้วยอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ การเผชิญกับเงื่อนไขจำนวนมากว่าการคุมประพฤติในสภาวะปกติ การเพิ่มเครือข่ายและจำนวนเจ้าหน้าที่ในการควบคุม การใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ในการควบคุมตัวผู้กระทำผิดมีความเหมาะสมสำหรับเป็นทางเลือกของการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดแทนการจำคุกในเรือนจำ เป็นการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดที่มีวัตถุประสงค์ในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดเป็นสำคัญ โดยหน่วยงานหลักที่ทำหน้าที่ในการรับผิดชอบการควบคุมตัวผู้กระทำผิดด้วยการใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ได้แก่ กรมราชทัณฑ์และกรมคุมประพฤติ

ผลการศึกษาข้อมูลของประเทศไทย จากการศึกษากลุ่มตัวอย่างซึ่งประกอบด้วย ผู้กระทำผิด ผู้ปฏิบัติงานและประชาชนทั่วไป ส่วนใหญ่รู้จักอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ในการควบคุมตัวผู้กระทำผิดบ้าง แต่เห็นด้วยและเห็นว่าเป็นไปได้ในการนำอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์มาใช้ควบคุมตัวผู้กระทำผิดและยินดีให้นำมาใช้ โดยการใช้รูปแบบของอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์แบบผสมผสานที่สามารถประยุกต์ให้เข้ากับสังคมไทย นอกจากนี้ยังเห็นว่าควรมีการใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์กับผู้กระทำผิดครั้งแรกกำหนดโทษไม่สูง และควรใช้กับผู้กระทำผิดทุกประเภทคดี ระยะเวลาที่เหมาะสม คือระยะเวลาไม่เกิน 2 ปี โดยกลุ่มตัวอย่างเห็นว่า รัฐบาลควรรับผิดชอบค่าใช้จ่ายร่วมกับผู้กระทำผิด อย่างไรก็ตาม ค่าใช้จ่ายที่กลุ่มตัวอย่างเห็นว่าผู้กระทำผิดควรรับผิดชอบไม่ควรเกิน 100 บาทต่อเดือน

นอกจากนี้ กลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้กระทำผิดส่วนใหญ่ ยอมรับการปฏิบัติตามเงื่อนไขที่เข้มงวดของการควบคุมด้วยการใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์มากกว่าการคุมประพฤติในสภาวะปกติ ซึ่งปัญหาที่ผู้กระทำผิดกลุ่มตัวอย่างคาดว่าจะประสบจากการใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ในการควบคุมตัว คือ ความยุ่งยากของเทคโนโลยี ในขณะที่กลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้ปฏิบัติงานและประชาชนเห็นว่า ปัญหาด้านงบประมาณสำคัญที่สุด สำหรับผู้ปฏิบัติงานและประชาชนเห็นว่า เงื่อนไขที่ควรมีการใช้ควบคู่กับอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ ได้แก่ การควบคุมตรวจตราที่เข้มงวดกว่าการคุมประพฤติทั่วไป และโปรแกรมการบำบัดแก้ไขฟื้นฟูที่ควรมีการใช้ควบคู่กับการใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ได้แก่ การบำบัดแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดตามประเภทคดี

สำหรับทัศนคติต่อผลกระทบในการนำอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์มาใช้ต่อตัวผู้กระทำผิด ครอบครวและสังคม กลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้กระทำผิด ผู้ปฏิบัติงาน และประชาชนกลุ่มตัวอย่าง เห็นว่าเกิดผลกระทบในด้านดีมากกว่าด้านลบ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นว่าทางเลือกอื่นแทนการจำคุกที่มีความเหมาะสมมากที่สุด ได้แก่ การจำกัดบริเวณ โดยการใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ และเห็นว่าการใช้

อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ในการควบคุมผู้กระทำความผิดมีความรุนแรงเหมาะสมกับความผิด ตลอดจนเห็นว่าถึงเวลาที่ควรมีการนำอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์มาใช้ในปัจจุบัน โดยหน่วยงานหลักที่ควรทำหน้าที่ในการรับผิดชอบการใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ในการควบคุมผู้กระทำความผิด ได้แก่ กรมคุมประพฤติ กรมราชทัณฑ์ และหน่วยงานอื่นๆ อาทิ กระทรวงเทคโนโลยีและสารสนเทศ เป็นต้น

ผลการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับผู้บริหารระดับสูงสุดของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ปรากฏว่า ผู้บริหารระดับอธิบดีของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ กรมคุมประพฤติ กรมราชทัณฑ์ กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน และอธิบดีผู้พิพากษา เห็นด้วยต่อการนำอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์มาใช้ควบคุมผู้กระทำความผิด อันจะทำให้ผู้กระทำความผิดมีโอกาสในการกลับตนเป็นคนดี เป็นทรัพยากรบุคคลที่มีคุณค่าของสังคม ตลอดจนการใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ในการควบคุมผู้กระทำความผิดจะเป็นการสร้างทางเลือกในการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดในระดับกลางที่มีค่อนข้างน้อยในประเทศไทยให้แก่ผู้กระทำความผิดมากขึ้น

โดยความเหมาะสมของการใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ต่อผู้ต้องโทษระหว่าง 2-5 ปี สำหรับผู้กระทำความผิดเพศหญิง ผู้สูงอายุ เด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด ผู้ที่เมาแล้วขับ (ก่อให้เกิดอุบัติเหตุและความสูญเสีย) และผู้กระทำความผิดทุกประเภทคดีที่กำหนดโทษไม่สูงตามความเหมาะสม ซึ่งอาจกำหนดเงื่อนไขเป็นผู้สำนึกผิดต่อการกระทำ มีการชดใช้แก่เหยื่ออาชญากรรม และมีงานทำ สำหรับระยะเวลาในการใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ผู้บริหารส่วนใหญ่เห็นว่า ควรใช้ตามความเหมาะสมของแต่ละประเภทคดี โดยไม่ควรเกิน 1 ปีตลอดจนรัฐบาลควรเป็นผู้รับผิดชอบค่าใช้จ่ายในการใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ร่วมกับผู้กระทำความผิด หน่วยงานที่รับผิดชอบควรเป็นกรมคุมประพฤติ กรมราชทัณฑ์ หรือการมีหน่วยงานกลางทำหน้าที่ในการรับผิดชอบต่อการใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ในการควบคุมผู้กระทำความผิด นอกจากนี้ ผู้บริหารส่วนใหญ่มองว่าการใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ในการควบคุมตัวผู้กระทำความผิดมีความเหมาะสมกับโทษที่กระทำความผิดได้รับ ซึ่งควรมีการใช้โปรแกรมในการตรวจตราที่เข้มงวด และการแก้ไขฟื้นฟูที่มีความเหมาะสมควบคู่ไปด้วย

อย่างไรก็ตาม ปัญหาอุปสรรคในการใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ในการควบคุมตัวผู้กระทำความผิดในทัศนะของผู้บริหารสูงสุดของหน่วยงานดังกล่าว ได้แก่ ปัญหาความไม่แน่นอนของเทคโนโลยี ซึ่งอาจนำไปสู่ความไม่เชื่อมั่นในอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ของผู้กระทำความผิด ปัญหาด้านงบประมาณ ปัญหาความยุติธรรมระหว่างคนรวยและคนจน และปัญหาการรับประกันที่อาจเกิดขึ้นได้ ซึ่งผู้บริหารสูงสุดได้เสนอแนะแนวทางในการใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ในการควบคุมตัวผู้กระทำความผิดว่า ถึงเวลาที่ควรมีการนำอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์มาทดลองใช้เป็น โครงการนำร่อง เพื่อให้ทราบถึงข้อดีข้อเสีย ตลอดจนแนวทางการดำเนินงานที่เหมาะสมกับสังคมไทยอย่างแท้จริง

สำหรับข้อเสนอแนะจากการศึกษา ได้แก่ การประชาสัมพันธ์สร้างความรู้ความเข้าใจในการใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ในการควบคุมผู้กระทำความผิดต่อสังคม สร้างการยอมรับ และความเชื่อมั่น

ต่อการใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ในการควบคุมผู้กระทำผิดต่อสังคม การจัดทำโครงการนำร่องติดตามประเมินผลการนำอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์มาใช้ในประเทศไทย การเตรียมการก่อนการนำอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์มาใช้ในการควบคุมตัวผู้กระทำผิด และเทคโนโลยีที่มีความเหมาะสมกับสภาพสังคมไทย

3. โครงการติดตามประเมินผลโครงการนำร่องในการนำเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์ (Electronic Monitoring : EM) มาใช้กับผู้กระทำผิดในระบบงานคุมประพฤติ¹⁵ โครงการดังกล่าวอยู่ระหว่างดำเนินการและจะดำเนินการแล้วเสร็จในปีงบประมาณ 2558 จัดทำขึ้นโดยรองศาสตราจารย์ ศักดิ์ชัย เลิศพานิชพันธุ์ นักวิชาการและอาจารย์ประจำคณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ภายใต้วัตถุประสงค์เพื่อประเมินและติดตามผลโครงการนำร่องในการนำเครื่องมือการควบคุมด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์มาใช้ในระบบงานคุมประพฤติ ศึกษาถึงปัญหาและข้อจำกัดในการดำเนินโครงการก่อนนำผลที่ได้จากการประเมินและติดตามผลมาพัฒนาแนวทางการนำเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์มาใช้ในระบบงานคุมประพฤติ

การศึกษาครั้งนี้มีขอบเขตในการศึกษาเพื่อประเมินความคิดเห็นและความพึงพอใจของเจ้าหน้าที่ที่ดำเนินการและเกี่ยวข้องกับการใช้เครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์(EM) รวมถึงความคิดเห็นจากผู้ที่ถูกควบคุมด้วยระบบนี้ โดยในเชิงปริมาณจะใช้แบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้ที่ใช้ EM ส่วนในเชิงคุณภาพจะใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) บุคคลที่เกี่ยวข้อง โดยเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจงจาก 1)กลุ่มผู้ตั้งใช้ EM ได้แก่ ศาล 2) กลุ่มผู้ที่เกี่ยวข้องกับการใช้ EM ได้แก่ ผู้บริหารองค์กร พนักงานคุมประพฤติ เจ้าหน้าที่บริษัทที่ดำเนินการ (หรือเจ้าหน้าที่ศูนย์ควบคุมระบบ EM) ญาติของผู้ที่ถูกใช้เครื่องมือฯ และผู้เสียหาย

ผลที่ได้รับจากการศึกษาทำให้ทราบความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างทุกกลุ่ม ทราบถึงปัญหา อุปสรรคและข้อจำกัดในการดำเนินการ โครงการในพื้นที่ใช้งานจริงและสามารถนำผลการศึกษาไปประกอบและเป็นข้อมูลในการพัฒนาโครงการต่อเนื่องในการนำเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์มาใช้ในระบบงานคุมประพฤติระยะต่อไป

2.1.8 ประมาณการค่าใช้จ่ายของโครงการนำร่องในการนำเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์มาใช้ในระบบงานคุมประพฤติ¹⁶

ซึ่งได้ดำเนินการในช่วงปีงบประมาณ พ.ศ. 2557 เป็นระยะเวลา 9 เดือน มีกลุ่มเป้าหมายเป็นผู้กระทำผิดในระบบงานคุมประพฤติ จำนวน 200 ราย โดยการเช่าอุปกรณ์จำนวน 200 ชุด ครอบคลุม

¹⁵ กระทรวงยุติธรรม. อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 1. หน้า 54.

¹⁶ กรมคุมประพฤติ. (2558). โครงการนำเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์มาใช้กับผู้กระทำผิดในระบบงานคุมประพฤติ. เอกสารประกอบการประชุม หน้า 12.

พื้นที่รับผิดชอบของสำนักงานคุมประพฤติในเขตกรุงเทพและปริมณฑล จำนวน 10 แห่ง ใช้งบประมาณทั้งสิ้น 7.70 ล้านบาท

ต่อมาในปี พ.ศ. 2558 ได้ดำเนินการเป็นระยะเวลา 1 ปี มีกลุ่มเป้าหมายเป็นผู้กระทำผิดในระบบงานคุมประพฤติจำนวน 6,000 ราย โดยการเข้าอุปการณจำนวน 3,000 ชุด ครอบคลุมพื้นที่รับผิดชอบของสำนักงานคุมประพฤติ 27 แห่ง ประกอบด้วย สำนักงานคุมประพฤติในเขตกรุงเทพมหานคร 5 แห่ง และสำนักงานคุมประพฤติในส่วนภูมิภาคอีก 22 แห่ง จากทุกภาค คือ กรุงเทพมหานคร 1-5 และ 22 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดนนทบุรี สมุทรปราการ ปทุมธานี สมุทรสาคร พระนครศรีอยุธยา ลพบุรี ชลบุรี ฉะเชิงเทรา นครราชสีมา อุบลราชธานี ขอนแก่น อุดรธานี สกลนคร เชียงใหม่ เชียงราย นครสวรรค์ พิษณุโลก นครปฐม เพชรบุรี สุราษฎร์ธานี ภูเก็ต และสงขลา ใช้งบประมาณทั้งสิ้น 74,650,000 บาท

2.1.9 พัฒนาการการควบคุมผู้ต้องโทษโดยเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์ตามกฎหมายไทย

พัฒนาการการควบคุมผู้ต้องโทษโดยเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์ตามกฎหมายไทยซึ่งมีบัญญัติอยู่ในมาตรา 89/2(3) แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา โดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 25) พ.ศ.2550 ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 124 ตอนที่ 53 ก ลงวันที่ 12 กันยายน พ.ศ. 2550 โดยมีผลใช้บังคับเมื่อพ้น 30 วัน นับแต่วันประกาศในราชกิจจานุเบกษา คือวันที่ 12 ตุลาคม พ.ศ. 2550 โดยเริ่มจากหลักการและที่มาของมาตรา 89/2 ในส่วนที่เกี่ยวกับการควบคุมผู้ต้องโทษโดยเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์ และที่มาของการกำหนดเงื่อนไขต่างๆ ในการนำมาตรการดังกล่าวมาใช้จนเป็นหลักเกณฑ์และเงื่อนไขที่กฎหมายกำหนดให้มีผลบังคับใช้ในปัจจุบัน รวมทั้งแนวทางการกำหนดกฎกระทรวงตามมาตรา 89/2(3)¹⁷

2.1.10 วัตถุประสงค์ของการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดโดยไม่ใช้เรือนจำ¹⁸

การปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดโดยไม่ใช้เรือนจำ ซึ่งเป็นมาตรการทางเลือกในการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดแทนมาตรการการจำคุกไว้ในเรือนจำ ซึ่งอาจจะมีขึ้นได้ก่อนที่ผู้กระทำความผิดจะถูกจำคุกในเรือนจำ เช่น การปล่อยตัวอย่างมีเงื่อนไขในชั้นของตำรวจ อัยการ ศาลและอาจมีขึ้นหลังจากที่ผู้กระทำความผิดได้ถูกจองจำในเรือนจำแล้ว เช่น ได้รับการปล่อยตัวอย่างมีเงื่อนไขก่อนครบกำหนดโทษ การหลีกเลี่ยงการใช้โทษจำคุกสำหรับผู้กระทำความผิดบางประเภทหรือการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดโดยไม่ใช้เรือนจำโดยการหันไปปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดในชุมชนซึ่งได้รับการยอมรับและ

¹⁷ ชีต้า ธนจิตติวงศ์. อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 5. หน้า 38.

¹⁸ นัทธี จิตสว่าง. (2554). *ข้อเสนอแนะของการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดโดยไม่ใช้เรือนจำ*. บทความทางกฎหมาย. หน้า 1-6.

มีการปฏิบัติอยู่ในระบบราชทัณฑ์ของทุกประเทศ ทั้งนี้เพราะมีเหตุผลและข้อสนับสนุนทั้งทางทฤษฎี และทางปฏิบัติอยู่หลายประการ คือ

1. เป็นการลดผลกระทบในทางลบของระบบเรื่องจำต่อผู้จองจำ โทษจำคุกจะส่งผลกระทบในทางลบต่อผู้ถูกจองจำ ในลักษณะต่างๆ ซึ่งจะเป็นอุปสรรคต่อการกลับตัวให้เข้ากับสังคมภายนอก ภายหลังการปลดปล่อย ผลกระทบในทางลบของโทษจำคุกนั้นอาจจะพิจารณาได้ ดังนี้

ประการที่หนึ่ง โทษจำคุกจะก่อให้เกิดรอยมลทิน (stigma) ในตัวผู้ถูกจองจำ กล่าวคือผู้ที่เคยถูกจำคุกมาแล้วนั้น จะถูกสังคมตราหน้าว่าเป็นคนจี้คุก จี้ตะราง ไม่มีใครอยากจะคบหาสมาคมด้วยการกลับเข้าทำงานหรือศึกษาต่อจะได้ยากยิ่งขึ้น สังคมทั่วไปจะตั้งข้อรังเกียจ ฉะนั้นเมื่อสังคมส่วนใหญ่มีความรู้สึกที่ไม่ดีต่อผู้ต้องโทษจำคุกหรือไม่ยอมรับผู้พ้นโทษ ทำให้ผู้พ้นโทษไปคบหาสมาคมกับผู้พ้นโทษด้วยตนเอง และนำไปสู่การกระทำผิดซ้ำอีก

ประการที่สอง สภาพและความเป็นอยู่ในเรือนจำจะส่งผลกระทบในทางลบต่อร่างกายและจิตใจของผู้ถูกจองจำ โดยเฉพาะผู้ที่ถูกจองจำเป็นครั้งแรกจะได้รับความกระทบกระเทือนทางจิตใจเป็นอย่างมาก อาจทำให้ทัศนคติ นิสัยและมีพฤติกรรมเปลี่ยนแปลงไปในทางลบได้ นอกจากนี้แล้ว แม้ว่าในเรือนจำจะมีสิ่งซึ่งจำเป็นต่อความเป็นอยู่เบื้องต้นของมนุษย์แต่สภาพความเป็นอยู่ในเรือนจำโดยทั่วไปเกือบทุกประเทศ เมื่อเปรียบเทียบกับสภาพความเป็นอยู่ของสังคมภายนอกไม่ดีเท่าใดนัก และเมื่อประกอบกับภาวะของความกดดันต่างๆ แล้ว จะมีผลกระทบกระเทือนจิตใจ และร่างกาย ตลอดจนวิถีชีวิตของผู้ถูกจองจำให้เสื่อมทรามลงและหากจะต้องถูกจองจำอยู่เป็นระยะเวลานานๆ ก็จะทำให้เกิดการปรับตัวให้เข้ากับสภาพของเรือนจำ ทำให้เกิดความเคยชินต่อกฎตะราง และไม่เกรงกลัวต่อไป

ประการที่สาม คุกหรือเรือนจำเป็นที่รวมของผู้กระทำผิดในประเภทต่างๆ และโดยสภาพของเรือนจำแล้วผู้กระทำผิดเหล่านี้จะต้องอยู่ร่วมกัน และคบหาสมาคมกันอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ดังนั้น โอกาสที่จะถ่ายทอดเทคนิคในการประกอบอาชญากรรม ตลอดจนทัศนคติต่อการกระทำผิดในระหว่างผู้ต้องขังก็อาจจะมีขึ้นได้ จึงทำให้ผู้ต้องขังที่ไม่มีสันดานเป็นผู้นายก็อาจจะได้รับการถ่ายทอดทัศนคติ ค่านิยม ตลอดจนแบบแผนการดำเนินชีวิตต่างๆ จากผู้ต้องขังที่มีความชัดเจนได้ ซึ่งจะเป็นอุปสรรคต่อการแก้ไขผู้กระทำผิดประเภทที่ได้กระทำผิดโดยพลาดพลังหรือไม่มีสันดานเป็นผู้นายได้ผลกระทบของระบบเรือนจำที่มีต่อผู้ถูกจองจำดังกล่าวนี้เป็นผลกระทบทางลบ และเป็นผลกระทบที่จะทำให้ผู้พ้นโทษกลับเข้าสู่สังคมยากขึ้น

2. เป็นการลดความแออัดยัดเยียดในเรือนจำ การนำมาตรการต่างๆ ในการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดโดยไม่ใช้เรือนจำมาใช้ ช่วยลดจำนวนผู้ต้องขังในเรือนจำให้น้อยลง หากสังคมไม่มีมาตรการในการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดโดยวิธีอื่นนอกจากการลงโทษจำคุกในเรือนจำแล้วนั้นก็หมายความว่าผู้กระทำผิดเกือบทั้งหมดจะถูกส่งตัวเข้าคุกในเรือนจำภาวะการณ์ดังกล่าวถ้าดำเนินติดต่อกันไป

เรื่อยๆก็จะก่อให้เกิดความแออัดขัดแย้งของผู้ต้องขังในเรือนจำ ซึ่งภาวะที่เรือนจำต้องรับภาระในการควบคุมผู้ต้องขังไว้เกินกว่าขนาดความจุปกติของเรือนจำ ซึ่งความแออัดขัดแย้งในเรือนจำเป็นอุปสรรคต่อการบริหารงานเรือนจำอย่างยิ่ง ไม่ว่าจะเป็นด้านการควบคุมหรือด้านการอบรมแก้ไขผู้ต้องขัง กล่าวคือด้านการควบคุมผู้ต้องขังนั้น หากเกิดความแออัดขัดแย้งของผู้ต้องขังในเรือนจำแล้วจะเป็นอุปสรรคต่อการป้องกันการหลบหนีของผู้ต้องขังการปกครองดูแลมิให้ผู้ต้องขังก่อความวุ่นวายตลอดจนการทำร้าย วิวาท หรือรังแกผู้ต้องขังด้วยกันเอง ส่วนในด้านการอบรมแก้ไขผู้ต้องขัง ความแออัดขัดแย้งของผู้ต้องขังในเรือนจำจะเป็นอุปสรรคต่อการอบรมแก้ไขผู้ต้องขังในด้านต่างๆ เช่น ด้านการศึกษาอบรม ด้านการฝึกวิชาชีพ ด้านการให้บริการและสวัสดิการต่างๆ ซึ่งไม่สามารถที่จะจัดให้ผู้ต้องขังได้อย่างทั่วถึง ส่งผลให้ผู้ต้องขังมีเวลาว่างมากทำให้จิตใจฟุ้งซ่าน นอกจากนี้ความแออัดขัดแย้งของผู้ต้องขังในเรือนจำยังเป็นอุปสรรคต่อการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง ซึ่งเป็นมาตรการในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังตามหลักทัณฑวิทยาอีกด้วย

การแก้ไขภาวะแออัดขัดแย้งของผู้ต้องขังในเรือนจำ อาจจะทำให้ได้โดยการสร้างเรือนจำขึ้นใหม่ให้เพียงพอกับจำนวนผู้ต้องขังที่เพิ่มขึ้นได้ แต่การแก้ปัญหาดังกล่าววิธีนี้จะต้องใช้เงินจำนวนมากในการก่อสร้าง การซ่อมแซมบำรุงรักษาอุปกรณ์เครื่องมือ รวมถึงการเพิ่มอัตราค่าล้างตังนั้นการแก้ไขด้วยวิธีนี้จึงไม่เป็นการประหยัด ในทางตรงกันข้ามการแก้ไขปัญหาค่าความแออัดขัดแย้งของผู้ต้องขังในเรือนจำโดยวิธีการใช้มาตรการในการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิด โดยไม่ใช่เรือนจำไม่เพียงแต่จะประหยัดงบประมาณในการก่อสร้างเรือนจำแล้ว ยังประหยัดเงินในการดำเนินการของเรือนจำ เช่น ค่าอาหารผู้ต้องขัง และงบดำเนินการอื่นๆ ได้อีกทางหนึ่งด้วย

3. เป็นการประหยัดเศรษฐกิจ การปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิด โดยไม่ใช่เรือนจำจะช่วยประหยัดค่าใช้จ่ายในหลายประการ ดังนี้

ประการแรก พิจารณาในแง่งบประมาณของรัฐ จากการศึกษาวิจัยในสหรัฐอเมริกาพบว่า โครงการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดในชุมชน สามารถประหยัดงบประมาณของรัฐได้อย่างดีเนื่องจากมาตรการดังกล่าวจะช่วยลดภาระงบประมาณด้านงบประมาณงบดำเนินงาน และงบบุคลากร รวมถึงค่าอาหารของผู้ต้องขัง ทั้งนี้การปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดให้กลับเข้าไปอยู่ในชุมชนอย่างดี โดยมีเงื่อนไขซึ่งบุคคลเหล่านั้นจะต้องปฏิบัติ และแม้จะต้องใช้เจ้าหน้าที่ในการคุมความประพฤติแต่ก็ใช้เพียงเล็กน้อย เพราะผู้ดูแลผู้กระทำความผิดอาจใช้อาสาสมัครทำงานแทนได้

4. ประการที่สอง พิจารณาในแง่ตัวผู้กระทำความผิด การที่ผู้กระทำความผิดต้องถูกจำคุก จะทำให้ผู้กระทำความผิดหมดโอกาสทำมาหากิน ขาดรายได้ในการหาเลี้ยงตัวเองและครอบครัว ขณะเดียวกันครอบครัวของผู้กระทำความผิดก็ต้องมาเยี่ยมส่งอาหารและของใช้ต่างๆ ให้กับผู้กระทำความผิดระหว่างที่อยู่ในเรือนจำ ซึ่งเป็นการสูญเสียทางเศรษฐกิจจำนวนไม่น้อย

การปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิด โดยไม่ใช่เรือนจำ เป็นแนวคิดในลักษณะการใช้รูปแบบ หลากหลายลงโทษผู้กระทำความผิด (diversion programming in criminal justice) และมุ่งใช้วิธีการ ปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดในชุมชน (Community – Based Corrections) ที่สอดคล้องกับปัจจัยส่วนบุคคล พฤติกรรมแห่งการกระทำความผิด และฐานความผิด แนวปฏิบัติดังกล่าวนี้ได้รับความสนใจ จากหน่วยงานกระบวนการยุติธรรมในอารยประเทศอย่างจริงจัง ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1960 เป็นต้นมาจนถึง ปัจจุบัน ซึ่งจากเหตุผลและข้อสนับสนุนดังกล่าวข้างต้นจะเห็นได้ว่า การปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิด โดยไม่ใช่เรือนจำ มีวัตถุประสงค์ที่สำคัญดังต่อไปนี้¹⁹

1. เพื่อเป็นการลดความเสียหายของโทษจำคุกระยะสั้น หรือลบบรรณมลทินแก่ผู้ต้องขังที่ กระทำความผิดลหุโทษจากการถูกคุมขังในเรือนจำ และเป็นการลดโอกาสในการเรียนรู้หรือถ่ายทอด เทคนิคอาชญากรรมจากผู้ต้องขังที่เป็นอาชญากรอาชีพ ไปในที่สุด และยังสามารถกลับเข้าสู่สังคมใช้ ชีวิตได้ตามปกติ ไม่ถูกตราหน้าว่าเป็นคนขี้คุก หรือถูกตัดออกจากครอบครัวเพื่อนฝูงและสังคมซึ่งอาจ เป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดปัญหาอื่นตามมา

2. เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้กระทำความผิดได้ปรับสภาพชีวิตในชุมชนอิสระให้ดียิ่งขึ้น โดย ผู้กระทำความผิดจะได้รับคำแนะนำจากเจ้าหน้าที่ที่คอยควบคุม สอดส่องดูแล และให้คำปรึกษา ตลอดจนให้ความช่วยเหลือในด้านต่างๆ เพื่อให้ผู้กระทำความผิดสามารถปรับตัวเองในการดำเนิน ชีวิตประจำวัน ได้ตามปกติ สามารถประกอบอาชีพทำมาหาเลี้ยงครอบครัว ได้อยู่ร่วมกับสมาชิกใน ครอบครัว อีกทั้งยังจะทำให้ผู้กระทำความผิดได้รับทราบข้อมูลข่าวสารความเจริญก้าวหน้าของโลกที่ เปลี่ยนแปลงไป และไม่กลับไปติดต่อกับสังคมในเรือนจำอีก

3. เพื่อลดความแออัดขัดเคืองของสถานที่คุมขัง โดยเรือนจำควรเป็นสถานที่ที่เหมาะสมกับ ผู้กระทำความผิดร้ายแรงที่เป็นอันตรายต่อสังคม ซึ่งบุคคลนั้นควรต้องถูกควบคุมตัวไว้หรือตัดออก จากสังคมเป็นเวลานาน อันจะทำให้สังคมเกิดความปลอดภัยมากขึ้น

4. เพื่อช่วยประหยัดงบประมาณของรัฐที่ต้องนำมาเป็นค่าใช้จ่ายในการเลี้ยงดูผู้ต้องขังบาง ประเภทที่ไม่จำเป็น เช่น ผู้กระทำความผิดเล็กน้อย หรือกระทำความผิดโดยพลั้งพลาดไปหรือผู้ที่ กระทำความผิดไปเพราะมีเหตุจำเป็นต่างๆ มิได้เกิดจากจิตใจชั่วร้าย ซึ่งหากใช้มาตรการอื่นแทนการ ลงโทษจำคุก ทำให้ผู้กระทำความผิดสามารถกลับเข้าสู่สังคม ทำงานหาเลี้ยงตัวเองและครอบครัว ต่อไปได้ ทำให้รัฐประหยัดงบประมาณค่าใช้จ่ายในการดูแลผู้กระทำความผิดประเภทนี้

ด้วยเหตุผลต่างๆ เหล่านี้จึงทำให้แนวคิดในการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิด โดยไม่ใช่เรือนจำ ได้พัฒนาวิธีการและขยายขอบเขตการบังคับใช้ออกไปอย่างรวดเร็ว มาตรการในการปฏิบัติต่อ

¹⁹ ซีต้า ธนจิตติวงศ์. อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 5. หน้า 11.

ผู้กระทำความผิดโดยไม่ใช้เรือนจำ (Non institutional Treatment) ดังกล่าว เป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลายในหมู่นักอาชญาวิทยาและนักทัณฑวิทยาว่า “มาตรการในการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดโดยไม่ใช้เรือนจำ” (Non-custodial Measures/Non-institutional Treatment) หรือ “ทางเลือกของการใช้โทษจำคุก” (Alternative to Imprisonment) หรือ “การปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดในชุมชน” (Community Treatment or Community Based Correction) และมีใช้ปฏิบัติอยู่ในประเทศต่างๆ หลายรูปแบบ²⁰ ซึ่งแนวคิดดังกล่าวปรากฏในมาตรการไม่ควบคุมตัวผู้กระทำ

2.1.11 ผลของการใช้เครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์

1) ข้อดีของการใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ในการควบคุมตัวผู้กระทำความผิด การใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ในการควบคุมตัวผู้กระทำความผิดเป็นการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดโดยไม่ใช้เรือนจำ โดยการนำตัวผู้กระทำความผิดกลับไปใช้ชีวิตในชุมชนซึ่งเป็นการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดในชุมชน อันเป็นการแสดงถึงความรับผิดชอบของสังคมที่มีต่อปัญหาอาชญากรรมด้วย ทั้งเป็นการลดปัญหาความแออัดคับแคบในเรือนจำและผลกระทบจากการจำคุกในเรือนจำ เช่น ลดการตีตราของผู้กระทำความผิด จากการถูกตีตราว่าคนชั่วคนชั่วตระกูล ทั้งยังเป็นการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในครอบครัว เนื่องจากผู้กระทำความผิดสามารถใช้ชีวิตร่วมกันกับครอบครัวได้ และเป็นการลดความเครียดของผู้กระทำความผิดจากการถูกควบคุมในเรือนจำ ซึ่งเป็นสถานที่ที่มีการควบคุมที่เข้มงวดกว่าการควบคุมโดยใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ นอกจากนี้ยังเป็นการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับเจ้าหน้าที่ เนื่องจากเป็นการลดความแออัดคับแคบในเรือนจำ อันเป็นการลดความเครียดในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ ตลอดจนการมีปฏิสัมพันธ์ที่ไม่เป็นทางการเหมือนการถูกจำคุกในเรือนจำ ทำให้เจ้าหน้าที่และผู้กระทำความผิดมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน

จากการใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ในการควบคุมผู้กระทำความผิดนำตัวผู้กระทำความผิดกลับไปใช้ชีวิตในชุมชน ทำให้ผู้กระทำความผิดได้พัฒนาศักยภาพ โดยมีโอกาสในการเรียนหนังสือ หรือฝึกอาชีพตลอดจนการเข้าร่วมโปรแกรมในการบำบัด หรือกิจกรรมทางสังคมที่มีความสนใจได้มากกว่าการถูกจำคุกในเรือนจำ จึงเป็นการลดภาระของรัฐบาลด้วย เนื่องจากผู้กระทำความผิดสามารถทำงานเลี้ยงชีพและครอบครัวได้ ทั้งยังเป็นการสร้างความปลอดภัยแก่สังคม เนื่องจากผู้กระทำความผิดจะถูกตรวจตราความประพฤติตลอด 24 ชั่วโมง โดยมีเจ้าหน้าที่ทำหน้าที่ในการรับแจ้งเหตุการณ์ละเมิดกฎข้อบังคับที่ได้กำหนดไว้ตลอดเวลา และการแจ้งหรือปฏิบัติต่อผู้ละเมิดกฎข้อบังคับที่ได้กำหนดไว้ตลอดเวลา โดยในกรณีที่ผู้กระทำความผิดได้ละเมิดกฎที่ได้ตกลงไว้

²⁰ สมบูรณ์ ประสบเนตร. (2543). มาตรการในการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดโดยไม่ใช้เรือนจำ. เอกสารประกอบการสัมมนาโครงการเวทีความคิดเพื่อการพัฒนากระบวนการยุติธรรมไทย เรื่อง ปัญหาคนล้นคุก : วิกฤตยุติธรรมที่ต้องแก้ไข ณ ห้องพิมานเมฆ โรงแรมเดอะแกรนด์. หน้า 1-2.

เจ้าหน้าที่สามารถดำเนินการได้ทันที ทั้งการแนะนำ โปรแกรมของอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ต่อผู้กระทำ ความผิดและครอบครัวอันเป็นการช่วยแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด และป้องกันการกระทำผิด ของผู้ถูกควบคุม โดยการตรวจสอบการออกนอกเส้นทางที่กำหนดใน โปรแกรมกักตัวประจำวันได้ ตลอดเวลา

2) ข้อเสียของการใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ในการควบคุมตัวผู้กระทำผิด การใช้ อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ในการควบคุมตัวผู้กระทำผิดให้ผู้กระทำผิดได้กลับไปใช้ชีวิตกับ ครอบครัวของผู้กระทำผิดเอง ซึ่งทำให้ครอบครัวของผู้ที่ถูกควบคุมตัวด้วยอุปกรณ์ อิเล็กทรอนิกส์จะประสบกับความเครียดได้ เนื่องจากการเพิ่มภาระค่าใช้จ่ายจากการเข้าร่วม โปรแกรม การถูกควบคุมตัวด้วยอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ ทั้งยังถูกรบกวนเวลาส่วนตัวของครอบครัว เช่น การ ได้รับ โทรศัพท์ที่รบกวนในยามดึก ตลอดจนการสุ่มตรวจจากเจ้าหน้าที่ในสถานที่พักอาศัยอันส่งผล ให้ครอบครัวผู้กระทำผิดถูกรบกวนเวลาส่วนตัวและจากผลการวิจัยของประเทศกลุ่มตัวอย่างบาง ประเทศได้แสดงให้เห็นว่า การใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ในการควบคุมตัวผู้กระทำผิด อาจส่งผล ต่อการทำลายความเชื่อมั่นในตนเองของผู้ถูกควบคุม เนื่องจากการใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์เป็น สิ่ง แสดงให้คนในสังคมทราบว่าตนเองได้กระทำความผิดและกำลังถูกคุมประพฤติ โดยผู้กระทำผิด บางส่วนอาจมองว่าการใช้อุปกรณ์ดังกล่าวเป็นการทำลายชื่อเสียงของผู้กระทำผิดและครอบครัว เนื่องจากชุมชนที่ผู้กระทำผิดอาศัยอยู่อาจทราบได้ว่าผู้กระทำผิดกระทำความผิดและกำลัง ถูกคุมประพฤติซึ่งความเครียดที่เกิดขึ้นอาจนำไปสู่การใช้ความรุนแรงในครอบครัว โดยเฉพาะเมื่อ ผู้กระทำผิดถูกบังคับให้ใช้เวลาที่มากขึ้นกว่าปกติในบ้านหรือที่พักอาศัย

2.1.12 ระดับความเหมาะสม (Degree of Fit) เพื่อลงโทษผู้ต้องโทษ²¹

1) ข้อดี การใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ในการควบคุมตัวผู้กระทำผิดจะเห็นได้ว่าเป็น มาตรการลงโทษแนวใหม่ที่สามารถปรับใช้กับผู้กระทำผิดได้อย่างเฉพาะราย เพื่อให้เกิดความ เหมาะสมต่อการแก้ไขซึ่งย่อมแตกต่างกันในแต่ละบุคคล การเลือกใช้โปรแกรมต่างๆ เช่น การคุมขัง ตลอด 24 ชั่วโมง การคุมขังเฉพาะกลางคืนหรือเฉพาะช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง การกำหนดเงื่อนไข ประกอบเช่นต้องทำงาน ต้องเข้ารับการศึกษ ต้องเข้ารับการรักษานำบำบัด ทำให้สามารถเลือกใช้กับผู้ ต้องโทษได้เหมาะสมยิ่งขึ้นกว่าการคุมขังในเรือนจำซึ่งจะปฏิบัติต่อนักโทษแตกต่างกันไม่ได้ สภาพแวดล้อมทางครอบครัวและสังคมจะมีส่วนแก้ไขตัดแปลงผู้กระทำผิดได้ดีกว่า ขณะเดียวกันก็ยังสามารถแยกผู้กระทำผิดออกจากชุมชนได้ในบางขณะและบางสถานการณ์หาใช่

²¹ เบ็ญจะ เพ็งคิชฐ์. (2531). *การควบคุมผู้ต้องโทษไว้ในที่อยู่อาศัยโดยใช้เครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์*. วิทยานิพนธ์ มหาบัณฑิต, คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. หน้า 55.

มาตรการเมตตาปราณี โดยการปล่อยตัวผู้กระทำความผิดอย่างมิได้ลงโทษเลย ในกรณีที่เกิดปัญหาเฉพาะรายขึ้นก็ยังคงกลับไปใช้การลงโทษในเรือนจำได้ หรือจะปรับโปรแกรมของ House Arrest ใหม่ให้เหมาะสมก็ได้

2) ข้อเสีย มาตรการนี้จะมีความเหมาะสมกับผู้กระทำความผิดที่ไม่ร้ายแรงเท่านั้น ในความคิดอุกฉกรรจ์หรือร้ายแรง การลงโทษโดยคุมขังไว้ในที่มั่นคงแข็งแรง เช่น เรือนจำ ยังมีความจำเป็นทั้งต่อผู้กระทำความผิดและสังคม

2.1.13 ขั้นตอนของการนำไปใช้ (Staging Sequence) ในกระบวนการยุติธรรม²²

1) ข้อดี มาตรการนี้จะมีความยืดหยุ่นสูงมาก จนอาจกล่าวได้ว่าสามารถนำมาใช้ได้ทุกขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ไม่ว่าจะเป็นการควบคุมในชั้นสอบสวน การควบคุมในชั้นพิจารณา การปล่อยชั่วคราวโดยมีเงื่อนไข วิธีการเพื่อความปลอดภัย การรอกการลงโทษโดยคุมประพฤติ การใช้แทนการลงโทษจำคุกระยะสั้น จนไปถึงการพักการลงโทษโดยคุมประพฤติ การปรับใช้โปรแกรมและหน่วยงานรับผิดชอบที่เหมาะสม จะทำให้มาตรการนี้ใช้ได้อย่างกว้างขวาง

2) ข้อเสีย อาจเป็นการกระทบกระเทือนต่อการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาหรือจำเลยซึ่งยังมิได้รับการพิสูจน์ว่าเขาเป็นผู้กระทำความผิดหรือไม่ เพราะมาตรการนี้เป็นการลงโทษอย่างหนึ่ง

2.1.14 ปัจจัยริเริ่มเพื่อใช้ (Flexibility of Initiation)

1) ข้อดี ทั้งศาลและจำเลยหรือผู้กระทำความผิดสามารถเป็นผู้ริเริ่มใช้ได้ทั้งสองฝ่ายในกรณีที่ศาลเห็นสมควรจะใช้มาตรการนี้ก็กำหนดเงื่อนไขต่างๆ ประกอบได้อย่างเหมาะสมตามกฎหมายเพื่อผลที่จะแก้ไข คัดแปลงและป้องกันสังคมไปในขณะเดียวกัน ส่วนกรณีการริเริ่มโดยผู้กระทำความผิดนั้นก็อาจเป็นเพราะปัญหาที่ตัวเอง เช่น อายุมาก เจ็บป่วย เป็นโรคเรื้อรังที่ต้องรับการรักษาอย่างสม่ำเสมอ มีอาการทางจิตไม่ปกติรวมทั้งพวก Mercy Killers ก็ควรที่จะใช้ House Arrest

2) ข้อเสีย คือ อาจเกิดปัญหาเกี่ยวกับการใช้ดุลพินิจของศาลที่จะเลือกหรือสั่งใช้ได้ ภาวะและเงื่อนไขเกี่ยวกับครอบครัว ที่อยู่อาศัย ฐานะของผู้กระทำความผิดและความเจริญของท้องถิ่นทำให้ใช้มาตรการใหม่นี้ได้อย่างไม่ทั่วถึงและเสมอกัน

2.1.15 การยอมรับต่อการนำไปใช้ (Expectation of Adoption)²³

1) ข้อดี การใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ในการควบคุมตัวผู้กระทำความผิดเป็นประโยชน์ต่อชุมชนเพราะสามารถแยกผู้กระทำความผิดออกจากกันและทำงานภายใต้การควบคุมแทนการปล่อยตัวผู้กระทำความผิดไปโดยไม่มีมาตรการใดๆ และการผูกมัดผู้กระทำความผิดไว้กับ Social Norm จะทำให้การแก้ไขเปลี่ยนแปลงได้ผลดีและผู้กระทำความผิดสามารถกลับเข้าสู่สังคมได้เหมือนเดิม เช่น รายงาน

²² ชิด้า ธนรัฐวิวงศ์. อ่างแก้วเชิงอรรถที่ 5. หน้า 31.

²³ ชิด้า ธนรัฐวิวงศ์. อ่างแก้วเชิงอรรถที่ 5. หน้า 32.

การติดตามผลผู้กระทำความผิดในรัฐ Kentucky ปรากฏว่าหลังจากพ้นโทษแล้วผู้กระทำความผิดที่ถูก
ลงโทษโดย House Arrest ได้รับการจ้างงานถึง 63% ในขณะที่ผู้กระทำความผิดที่ถูกลงโทษโดย Jail
Incarceration จะได้รับการจ้างงานเพียง 16%

2) ข้อเสีย แต่ประเด็นเรื่องการยอมรับของสังคมและผู้ที่เกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรม
ต่อการนำมาตรการนี้ไปใช้นั้น อาจทำให้ชุมชนเกิดความรู้สึกว่ารัฐกำลังขยายเครือข่ายการควบคุมเข้า
ไปในบ้านซึ่งควรเป็นสถานที่สุดท้ายของประชาชนที่ปลอดภัยและได้รับความคุ้มครองโดยรัฐไม่เข้า
มาเกี่ยวข้อง นอกจากนี้ยังอาจทำให้ชุมชนเกิดความรู้สึกว่ารัฐกำลังสร้างรูปแบบการลงโทษขึ้นใหม่
ซึ่งเป็นการให้ความเมตตาประณีแก่ผู้กระทำความผิดอย่างมาก ซึ่งมีอิทธิพลกับการยอมรับต่อการ
นำไปใช้ในระยะเริ่มแรกอย่างยิ่ง

2.1.16 กระบวนการควบคุมการหลบหนี

หลักเกณฑ์และวิธีการการควบคุมผู้ต้องโทษ โดยอิเล็กทรอนิกส์ตามมาตรา 89/2(3) ให้
กำหนดในกฎกระทรวง ส่วนกรณีที่ศาลมีคำสั่งให้ใช้การควบคุมผู้ต้องโทษ โดยอิเล็กทรอนิกส์ให้ศาล
กำหนดให้เจ้าพนักงานผู้มีหน้าที่ตามหมายนั้นเป็นผู้มีหน้าที่รับผิดชอบในการดำเนินการตามคำสั่ง
และให้นำความในมาตรา 89/1 วรรคสี่มาใช้บังคับโดยอนุโลมคือ หากภายหลังผู้ต้องโทษไม่ปฏิบัติ
ตามวิธีการหรือมาตรการที่กำหนดไว้ หรือพฤติกรรมได้เปลี่ยนแปลงไป ให้ศาลมีอำนาจเปลี่ยนแปลง
คำสั่งหรือให้ดำเนินการตามหมายจำคุกได้

การกำหนดผู้มีหน้าที่รับผิดชอบให้ผู้ต้องโทษที่ใช้การควบคุมผู้ต้องโทษโดยเครื่องมือ
อิเล็กทรอนิกส์ปฏิบัติตามคำสั่งนั้นเดิมพิจารณาว่าอาจกำหนดได้ 3 วิธีคือ อาจกำหนดให้ผู้ขอเป็น
ผู้รับผิดชอบ หรือจะให้ศาลเป็นผู้กำหนด หรืออาจไประบุไว้ในกฎกระทรวง ซึ่งโดยหลักการแล้ว
บุคคลใดร้องขอจะต้องเป็นผู้รับผิดชอบในการดูแล แต่ถ้ากำหนดให้ผู้ร้องขอเป็นผู้รับผิดชอบบางกรณี
ผู้ร้องอาจจะไม่สามารถควบคุมดูแลได้ เช่น หากพนักงานอัยการร้องขอแล้วให้พนักงานอัยการดูแล
เกิดปัญหาในทางปฏิบัติ จึงให้ศาลเป็นผู้กำหนดเอาจากตัวผู้ร้องขอเองหรือจากเจ้าพนักงานอื่นที่เห็น
ว่ามีความเหมาะสม

ดังนั้น การที่มาตรา 89/2 วรรคท้าย ระบุให้ศาลกำหนดตัวผู้มีหน้าที่และรับผิดชอบในการ
ดำเนินการตามคำสั่งนั้นเพราะหากไปส่งบุคคลอื่นนอกจากเจ้าหน้าที่ บุคคลนั้นจะต้องยินยอมที่จะ
ปฏิบัติตามคำสั่งศาลโดยเสนอตัวเข้ามาบุคคลนั้นจึงจะมีหน้าที่ หากเขาไม่เสนอตัวเข้ามาโดยหลักศาล
ไม่สมควรจะไปส่งบุคคลภายนอก และในกรณีที่ให้บุคคลภายนอกหรือเอกชนเป็นผู้รับผิดชอบยังเกิด
ปัญหาเรื่องว่าจะถือว่าเป็นเจ้าพนักงานหรือไม่ ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาตามมาเรื่องความรับผิดชอบที่ต่างกัน
ระหว่างผู้ที่เป็นเจ้าพนักงานกับไม่ใช่เจ้าพนักงาน และการที่ไม่กำหนดให้เป็นความรับผิดชอบของ
เจ้าหน้าที่หรือบุคลากรของกรมราชทัณฑ์นั้น เพราะตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ เจ้าหน้าที่ของกรม
ราชทัณฑ์จะควบคุมดูแลเฉพาะผู้อยู่ในเรือนจำ ไม่รวมถึงสถานที่อื่นเว้นแต่เป็นกรณีที่ต้องจำคุกใน

เรือนจำถูกส่งตัวไปอยู่ ณ สถานที่อื่น เช่น ถูกนำตัวไปรักษาที่โรงพยาบาล กรณีนี้เจ้าหน้าที่ของกรมราชทัณฑ์จึงจะไปควบคุมตัวให้ แม้โดยหลักการแล้ว ผู้ใดของผู้นั้นก็จะเป็นผู้มีหน้าที่รับผิดชอบ แต่อาจมีกรณีที่ศาลเห็นสมควรเองจึงได้กำหนดเปิดกว้างให้ศาลสามารถกำหนดตัวผู้มีหน้าที่รับผิดชอบเพื่อดำเนินการตามคำสั่ง เพื่อให้เกิดความยืดหยุ่นในการใช้มาตรการตามมาตรา 89/2 เนื่องจากการใช้มาตรการตามมาตรานี้อาจเกิดปัญหาในทางปฏิบัติได้เช่น ในการควบคุมผู้ต้องโทษโดยเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์หากมีการออกไปอยู่นอกพื้นที่เจ้าพนักงานที่ราชทัณฑ์หรือตำรวจซึ่งเป็นเจ้าพนักงานย่อมมีหน้าที่ แต่การกำหนดไว้เช่นนี้แล้ว จะเห็นได้ว่าไม่ได้หมายถึงแต่เฉพาะเจ้าพนักงานเท่านั้น แต่ยังเปิดช่องให้หมายความร่วมมือไปถึงเอกชนด้วย²⁴

2.2 การปล่อยชั่วคราวในคดีอาญา

กระบวนการยุติธรรมเป็นกลไกหนึ่งที่สำคัญในการควบคุมสังคมเพื่อให้พลเมืองทุกคนอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข ในประเทศไทยนั้นใช้ระบบนิติรัฐ (Legal State) ประกอบกับหลักนิติธรรม (The Rule of Law) กล่าวคือ พลเมืองทุกคนจะต้องอยู่ภายใต้เงื้อมมือของกฎหมายอย่างเดียวกัน

กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา คือกฎหมายที่ว่าด้วยการนำตัวผู้กระทำความผิดกฎหมายอาญามาลงโทษ จึงได้บัญญัติมาตรการต่างๆ ไว้มากมาย เริ่มตั้งแต่การจับ การค้น การควบคุมผู้ถูกจับ การปล่อยชั่วคราว การสอบสวน การฟ้องคดีต่อศาล การพิจารณาและพิพากษาคดี ในขั้นตอนต่างๆ เหล่านี้ กฎหมายได้ให้อำนาจรัฐไว้อย่างกว้างขวาง แต่ในขณะเดียวกันรัฐธรรมนูญและกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาก็ได้วางกรอบกำหนดขอบเขตในการใช้อำนาจรัฐไว้อย่างรัดกุม ทั้งนี้ เพื่อมิให้คนบริสุทธิ์ต้องถูกลงโทษ หรือแม้ผู้กระทำจะเป็นผู้ผิด การปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดก็ต้องเป็นไปอย่างเป็นธรรม ไม่โหดร้ายทารุณ หรือละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของเขา²⁵

กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่ดีจะต้องพยายามรักษาความสมดุล (Balance) ระหว่างอำนาจรัฐในการนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษและหลักประกันสิทธิเสรีภาพของประชาชน เป้าหมายสองประการนี้จะต้องไม่โน้มเอียงไปในทางหนึ่งทางใดมากนัก หากคำนึงถึงแต่ความคล่องตัวในการนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษมากเกินไป ประชาชนก็อาจได้รับความเดือดร้อน เพราะเจ้าหน้าที่ของรัฐจะมีอำนาจอย่างกว้างขวางมากในการ การค้น การสอบสวน การควบคุมตัว

²⁴ รายงานการประชุมคณะกรรมการพิจารณาปรับปรุงประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. ครั้งที่ 1318-2/2549. วันพุธที่ 2 กุมภาพันธ์ 2549 ณ ห้องประชุมเสริม วินิจฉัยกุล สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา กรุงเทพมหานคร. หน้า 13-15.

²⁵ เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์. (2553). *คำอธิบายหลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา*. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ:พลสยาม พรินติ้ง. หน้า 1.

๔๗๗ ในทำนองเดียวกัน หากมุ่งจะคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนมากเกินไปโดยเกรงว่าประชาชนจะได้รับความเดือดร้อนรำคาญจากการใช้อำนาจของเจ้าหน้าที่ของรัฐ ผู้กระทำความผิดก็อาจพ้นจากการถูกนำตัวมาลงโทษอันจะส่งผลเสียหายต่อสังคม²⁶

2.2.1 ความหมายและประวัติความเป็นมา

คำว่า “ปล่อยชั่วคราว” เป็นคำศัพท์ทางกฎหมายที่เพิ่งบัญญัติขึ้นมาใหม่ เมื่อครั้งมีการประกาศใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ในปี พ.ศ. 2478 โดยถ้อยคำในกฎหมายแต่เดิมใช้คำว่า “การประกันตัว” หรือ “การให้ประกันตัว” โดยได้บัญญัติอยู่ในภาค 1 ลักษณะ 5 หมวด 3 มาตรา 106-119 ทวิ แต่ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาก็ได้มีการให้คำนิยามของคำว่า “ปล่อยชั่วคราว” ไว้แต่ประการใด มีเพียงความเห็นของนักกฎหมายที่ได้ให้คำอธิบายความหมายของการปล่อยชั่วคราวไว้ต่าง ๆ กัน ดังนี้

ความหมาย

คำว่า “ปล่อยชั่วคราว” เป็นคำศัพท์ทางกฎหมายที่เพิ่งบัญญัติขึ้นมาใหม่ เมื่อครั้งมีการประกาศใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ในปี พ.ศ. 2478 โดยถ้อยคำในกฎหมายแต่เดิมใช้คำว่า “การประกันตัว” หรือ “การให้ประกันตัว” โดยได้บัญญัติอยู่ในภาค 1 ลักษณะ 5 หมวด 3 มาตรา 106-119 ทวิ แต่ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาก็ได้มีการให้คำนิยามของคำว่า “ปล่อยชั่วคราว” ไว้แต่ประการใด มีเพียงความเห็นของนักกฎหมายที่ได้ให้คำอธิบายความหมายของการปล่อยชั่วคราวไว้ต่าง ๆ กัน ดังนี้

การปล่อยชั่วคราวคือ การประกันตัวจำเลยในคดีอาญาอย่างที่ใช้เรียกกันมาก่อนใช้ประมวลกฎหมาย กล่าวคือ เมื่อบุคคลหนึ่งถูกจับมาหรือถูกเรียกมาควบคุมไว้ในฐานะผู้ต้องหาหรือถูกขังไว้ในฐานะจำเลย ตามปกติแล้วก็จะต้องถูกควบคุมหรือกักขังไว้ตลอดเวลาที่มีการสอบสวน ใต้สวนมูลฟ้องหรือพิจารณา แต่ตามกฎหมายเปิดโอกาสให้บุคคลนั้นๆ ได้รับการปล่อยตัวไปชั่วคราวได้ นั่นก็คือการประกันตัวนั่นเอง²⁷

ตามพจนานุกรมศัพท์กฎหมายไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2544²⁸ ได้ให้ความหมายของคำว่า “ปล่อยชั่วคราว” และ “ประกันตัว” ไว้ว่า การปล่อยชั่วคราวคือ การปล่อยผู้ต้องหาหรือจำเลยจากการควบคุมหรือขังชั่วคราวระยะเวลาหนึ่ง ในระหว่างการสอบสวน หรือระหว่างการพิจารณาของศาล

²⁶ เรื่องเดียวกัน. หน้า 2

²⁷ สัญญา ธรรมศักดิ์. (2530). คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ภาค 1-7 มาตรา 1-267. ปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติมโดย ประภาศน์ อวยชัย. กรุงเทพมหานคร: เชนติบัณฑิตยสภา. หน้า 109-110.

²⁸ ราชบัณฑิตยสถาน. (2544). พจนานุกรมศัพท์กฎหมายไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน. พิมพ์ครั้งที่ 3. หน้า 215, 220.

การประกันตัวผู้ต้องหาหรือจำเลย คือ การรับรองว่าจะปฏิบัติตามสัญญาประกันตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยว่าจะปฏิบัติตามนัดหรือหมายเรียกของเจ้าพนักงานหรือศาลซึ่งให้ปล่อยชั่วคราว และถ้าผิดสัญญาที่รับรองว่าจะใช้เงินตามจำนวนที่ระบุไว้

การปล่อยชั่วคราว หมายถึง การปล่อยตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยไปชั่วระยะเวลาหนึ่งที่มีกำหนด โดยคำสั่งของพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการหรือศาลแล้วแต่กรณี ซึ่งอาจปล่อยชั่วคราวไปโดยไม่มีประกัน หรือมีประกัน หรือมีประกันหลักประกันด้วยก็ได้²⁹

“การปล่อยชั่วคราว” เป็นมาตรการอย่างหนึ่งในคดีอาญา เป็น “มาตรการผ่อนคลายการจำกัดเสรีภาพในร่างกาย” หรือเสรีภาพในการเคลื่อนไหวเปลี่ยนที่ทางของผู้ต้องหาหรือจำเลยอันเนื่องมาจาก “หลักกบประ โยชน์แห่งความสงสัย” (Grundsatz “in dubio pro reo”/ principle of presumption of innocence) กล่าวคือ ในกรณีที่ยังมีความสงสัยตามควรในข้อเท็จจริงในคดี ต้องยกประโยชน์แห่งความสงสัยนั้นให้เป็นผลดีกับผู้กระทำ³⁰ ที่ว่า “การปล่อยชั่วคราว” เป็น “มาตรการผ่อนคลายการจำกัดเสรีภาพในร่างกาย” ก็เพราะว่าในกรณีนั้นเป็นกรณีที่มีความจำเป็นต้องเอาตัวบุคคลไว้ในอำนาจรัฐ เพราะหากไม่มีความจำเป็นที่จะต้องเอาตัวบุคคลไว้ในอำนาจรัฐแล้วแต่กรณีก็ต้องปล่อยชั่วคราวผู้นั้นไป³¹

“การควบคุมตัวระหว่างคดี” เป็นเรื่องของข้อยกเว้น กล่าวคือ โดยหลักจะต้องไม่ควบคุมตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยไว้ในอำนาจรัฐ เว้นแต่จะมีความจำเป็นจะต้องควบคุมตัว และในกรณีที่มีความจำเป็นจะต้องควบคุมตัวไว้ในระหว่างคดีนี้ อาจมีการพิจารณาอนุญาตให้มีการปล่อยชั่วคราวได้

“การปล่อยชั่วคราว” ตามบทบัญญัติของกฎหมายและทางปฏิบัติในปัจจุบันมีข้อำคิด 2 ประการ คือ ประการแรกเรื่องฐานะทางเศรษฐกิจของบุคคลที่ไม่เท่าเทียมกัน และประการที่สองเรื่องอำนาจของเจ้าพนักงานศาล ที่กล่าวว่า “การปล่อยชั่วคราวมีข้อำคิดเรื่องฐานะทางเศรษฐกิจของบุคคลที่ไม่เท่าเทียมกัน” นั้น ก็คือการปล่อยชั่วคราวนำไปสู่ความไม่เสมอภาคในแง่ที่ว่าบุคคลที่มีฐานะเศรษฐกิจดีย่อมมีโอกาสที่จะได้รับการปล่อยชั่วคราวดีกว่าบุคคลที่มีฐานะทางเศรษฐกิจไม่ดี ส่วนที่กล่าวว่า “การปล่อยชั่วคราวมีข้อำคิดเรื่องอำนาจของเจ้าพนักงานและศาล” นั้นก็เพราะว่า ตามกฎหมายเจ้าพนักงานและศาลอาจใช้ดุลพินิจได้อย่างกว้างขวางมากในการที่จะอนุญาตหรือไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวหรือไม่ ยิ่งความคิดในทางอำนาจนิยมสูงยิ่งทำให้มีปัญหามากยิ่งขึ้น

²⁹ สุวัฒน์ชัย ใจหาญ. (2536). *คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 2 มาตรา 77 ถึง 156*. โรงพิมพ์มิตรสยาม. หน้า 178.

³⁰ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 227 วรรคสอง.

³¹ คณิต ฒ นคร. (2555). *กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา*. (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน. หน้า 383.

อนึ่ง มีข้อสังเกตต่อไปอีกว่าเกี่ยวกับเรื่องการปล่อยชั่วคราวนั้น ตามกฎหมายของเราเป็นเรื่องขององค์กรในการดำเนินคดีอาญาแต่ละองค์กรที่จะวางระเบียบซึ่งมีเนื้อหาแตกต่างกันไป แต่ในต่างประเทศนั้น เนื่องจากเมื่อมีการจับบุคคลแล้วจะต้องนำตัวผู้ถูกจับไปศาลในวันนั้นเองหรืออย่างช้าในวันรุ่งขึ้น การที่จะปล่อยตัวไปก็ดี การที่จะปล่อยตัวชั่วคราวก็ดี หรือเอาตัวบุคคลไว้ในอำนาจรัฐก็ดี ต่างเป็นเรื่องของศาลเท่านั้น ระเบียบหรือข้อบังคับเกี่ยวกับการนี้จึงมีระเบียบหรือข้อบังคับเดียวทำให้การปฏิบัติในเรื่องนี้มีความเป็นเอกภาพ

ดังนั้น จึงอาจสรุปได้ว่า “การปล่อยชั่วคราว” (Provisional Release) หรือ “การประกันตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา (Bail)” เป็นมาตรการทางกฎหมายอย่างหนึ่งที่มีขึ้นเพื่อผ่อนคลายมาตรการการควบคุมตัวบุคคลไว้ในอำนาจรัฐระหว่างการสอบสวน การสั่งฟ้องหรือระหว่างการพิจารณาคดีในศาล ให้ได้รับอิสรภาพไปชั่วคราวตามระยะเวลาที่พนักงานสอบสวน หรือพนักงานอัยการ หรือศาลแล้วแต่กรณีได้กำหนดไว้ โดยการปล่อยชั่วคราวมี 3 รูปแบบคือ การปล่อยชั่วคราวโดยไม่มีประกัน การปล่อยชั่วคราวโดยมีประกัน และการปล่อยชั่วคราวโดยมีประกันและหลักประกัน ซึ่งทั้ง 3 รูปแบบนี้ มีขึ้นเพื่อเป็นวิธีให้ผู้ถูกกล่าวหาสามารถปฏิบัติตามกำหนดนัด และเพื่อให้ผู้ถูกกล่าวหาได้มีโอกาสไปแสวงหาพยานหลักฐานมาพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของตน ตามหลักการของรัฐธรรมนูญที่ต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด และก่อนมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลใดเป็นผู้กระทำความผิดจะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้

ประวัติความเป็นมาของการปล่อยชั่วคราวในประเทศไทย

สมัยกรุงสุโขทัย ตามหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่ปรากฏได้แก่ ศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหงซึ่งค้นพบเมื่อปี พ.ศ. 2376 ในสมัยรัชกาลที่ 4 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ไม่ได้ปรากฏเรื่องการประกันตัวหรือปล่อยชั่วคราวแต่ประการใด คงมีแต่วิธีพิจารณาความอาญาที่พระมหากษัตริย์ทรงใช้อำนาจตุลาการด้วยพระองค์เอง³²

ต่อมาสมัยกรุงศรีอยุธยา มีการตรากฎหมายลักษณะตระลาการที่ให้อำนาจตระลาการ³³ ผู้ได้รับอำนาจจากพระมหากษัตริย์ให้มีหน้าที่ตัดสินความ มีอำนาจในการควบคุมกักขังลูกความซึ่งหมายถึงทั้งโจทก์และจำเลย ที่มีคดี ณ ศาล โดยใช้บ้านของตระลาการเป็นสถานที่ควบคุมหรือกักขัง อีกทั้งยังให้อำนาจตระลาการปล่อยชั่วคราวโดยมีประกันด้วย ผู้ประกันจะเป็นตัวความเองหรือญาติพี่น้องหรือผู้อื่นมาประกันก็ได้³⁴ การประกันนั้นผู้ประกันต้องได้รับความยินยอมจากบุตรและ

³² คำร กำประเสริฐ. (2526). *ประวัติศาสตร์กฎหมาย*. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพมหานคร: กิ่งจันทร์การพิมพ์. หน้า 1-4.

³³ ตระลาการ คือ ตำแหน่งพนักงานศาลผู้มีหน้าที่ชำระเอาความเท็จจริง

³⁴ กฎหมายลักษณะตระลาการ บทที่ 28

ภรรยาโดยการสลักหลังสัญญาค้ำประกันเพื่อใช้ในการบังคับเอาสินไหมพินัยจากบุตรและภรรยาของ นายประกัน หากมีการผิดสัญญาซึ่งการประกันแบบนี้ เรียกว่า “การประกันแบบเทครัวเรือน”³⁵

ต่อมาในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์รัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก (รัชกาลที่ 1) ปฐมกษัตริย์แห่งบรมราชจักรีวงศ์ ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้มีการชำระสะสาง กฎหมายเก่าที่มีมาแต่ครั้งโบราณ แล้วรวบรวมเป็นประมวลกฎหมายขึ้น และโปรดให้เรียกว่า “กฎหมายตราสามดวง” หรือ “ประมวลกฎหมายรัชกาลที่ 1” และให้อาลักษณ์ชุบเส้นหมึกสามชุด แต่ละชุดประทับตรา 3 ดวง คือ ตราราชสีห์ คชสีห์ และบัวแก้ว ไว้ทุกเล่ม โดยเก็บไว้ ณ ห้องเครื่องชุดหนึ่ง หอหลวงชุดหนึ่ง และศาลหลวงอีกชุดหนึ่ง เพื่อใช้เป็นหลักในกระบวนการยุติธรรม³⁶ ซึ่งกฎหมายตราสามดวงในพระไอยการลักษณะตระลาการได้มีการบัญญัติเกี่ยวกับการควบคุมและการประกันตัวไว้เหมือนกันกับกฎหมายลักษณะตระลาการในสมัยกรุงศรีอยุธยาทุกประการ³⁷

ดังนั้น หลักเกณฑ์ในเรื่องการประกันตัวในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น จึงเป็นเช่นเดียวกับการประกันตัวในสมัยกรุงศรีอยุธยา ซึ่งตามหลักฐานที่ปรากฏในกฎหมายตราสามดวงนั้น พบว่าการประกันตัวไม่ได้ใช้แต่เฉพาะในคดีอาญาเท่านั้น แต่ใช้ในคดีแพ่งด้วย โดยผู้เป็นความในคดีคือทั้งโจทก์และจำเลยที่ต้องจำขังไว้สามารถจะขอประกันตัวได้ โดยต้องหาผู้ค้ำประกันมาเพื่อเป็นประกันในการนำตัวมาส่งศาลได้ตามวัตถุประสงค์สำคัญที่จะให้ทั้งสองฝ่ายมาแสดงตนต่อศาลทุกนัด และจะไม่หลบหนีเมื่อถูกบังคับตามคำพิพากษา ส่วนที่ให้มีการประกันตัวได้นั้น น่าจะมีสาเหตุมาจากเรื่องค่าใช้จ่ายในการควบคุมตัวไม่ว่าจะเป็นค่าอาหาร เครื่องนุ่งห่มที่ตระลาการเป็นผู้จัดการให้ทั้งสิ้น โดยคิดค่าใช้จ่ายจากผู้ถูกควบคุมตลอดเวลาที่มีการพิจารณาคดีซึ่งล่าช้าและเสียเวลามาก ดังนั้น ในสมัยนั้น สิทธิเสรีภาพของบุคคลที่จะได้รับการประกันตัวจึงเป็นผลพลอยได้จากความจำเป็นในเรื่องค่าใช้จ่ายดังกล่าวมากกว่าที่จะคำนึงถึงการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน³⁸

กฎหมายตราสามดวงได้ใช้บังคับเป็นหลักต่อมาเป็นเวลาอีกกว่า 100 ปี จนกระทั่งถึงรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 5) กฎหมายตราสามดวงจึงเลิกใช้ โดยในสมัยนี้ได้มีการปรับปรุงระบบกฎหมายและการศาลขึ้นตามแบบอย่างของประเทศตะวันตกเพื่อเป็นที่ยอมรับของนานาอารยประเทศ

³⁵ การประกันแบบ “เทครัวเรือน” หมายถึงสัญญาประกันที่ผู้ประกันและลูกเมีย ซึ่งอยู่ ณ เรือนของผู้ประกันต้องร่วมรับผิดชอบหรือจำคุกแทนผู้ที่ตนรับประกันด้วย

³⁶ สุทธิวาทนฤพิน. (2517). *คำบรรยายประวัติศาสตร์กฎหมาย*. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. หน้า 90.

³⁷ กรมศิลปากร. (2521). *เรื่องกฎหมายตราสามดวง*. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร. หน้า 238-265.

³⁸ เพชร สระทองอุ่น. (2529). *คู่มือพนักงานสอบสวนในการปล่อยชั่วคราว*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารคดี, ภาควิชานิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. หน้า 118-119.

ในระยะนี้สิทธิเสรีภาพของบุคคลได้รับการคุ้มครองมากขึ้น เช่น ได้มีการยกเลิกวิธีพิจารณาโจรผู้ร้ายตามจารีตนครบาล และมีการประกาศใช้กฎหมายใหม่จำนวน 2 ฉบับ ได้แก่ “พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความมิโทษสำหรับใช้ไปพลางก่อน ร.ศ. 115” ซึ่งร่างขึ้นโดยอาศัยหลักกฎหมายอังกฤษเป็นมูลฐาน และ “ประกาศบอกเลิกกฎหมายต่อท้ายพระราชบัญญัติ ร.ศ. 117” ซึ่งเป็นประกาศที่ให้ยกเลิกกฎหมายตราสามดวงบางลักษณะบางมาตราที่ล้าสมัยนั่นเอง โดยในลักษณะตราการที่เกี่ยวกับการประกันตัวมีการยกเลิกไปถึง 15 มาตราด้วยกัน ทำให้หลักการประกันตัวที่สำคัญหลายประการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมอย่างมาก เช่น มีการยกเลิกการประกันแบบ “เทครัวเรือน” โดยให้ทำเป็นหนังสือสัญญายอมเสียเงินแทน ซึ่งมีผลทำให้ในกรณีที่หากผู้ต้องหาหลบหนีหรือประวิงความแล้ว นายประกันไม่ต้องรับผิดชอบหรือถูกจำแทนต้องหาอีก เพียงแต่ต้องรับผิดชอบโดยเสียพินัยแทนเท่านั้น หรือการกำหนดให้เฉพาะแต่ฝ่ายจำเลยในคดีอาญาเท่านั้นที่จะต้องมีการประกันตัว (ไม่รวมถึงฝ่ายโจทก์) ส่วนในคดีแพ่งนั้น โดยหลักห้ามไม่ให้เรียกประกัน เว้นแต่ในกรณีที่จำเป็นและศาลเห็นสมควร³⁹ แต่อย่างไรก็ดี การปรับปรุงหลักการประกันตัวในช่วงนี้ก็ยังคงเป็นการคำนึงถึงความจำเป็นของรัฐเป็นด้านหลัก ส่วนการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนก็ยังคงเป็นเพียงผลพลอยได้อุ้มนั่นเอง

หลังจากที่พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความมิโทษสำหรับใช้ไปพลางก่อน ร.ศ. 115 ใช้บังคับมาเป็นเวลาเกือบ 40 ปี ซึ่งในระหว่างนั้นก็มีความพยายามที่จะดำเนินการยกร่างประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาอยู่ตลอดเวลา โดยเริ่มมีการเสนอร่างครั้งแรกในปี พ.ศ. 2452 และได้มีการปรับปรุงแก้ไขเรื่อยมาเป็นลำดับจนกลายมาเป็นประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พ.ศ. 2477 ดังที่ใช้บังคับกันอยู่ในปัจจุบัน ทั้งนี้ในส่วนที่เกี่ยวกับการปล่อยชั่วคราวนั้น ได้มีการบัญญัติไว้ในลักษณะ 5 หมวด 3 และได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมอีกเรื่อยมารวม 6 ครั้ง (มีการแก้ไขเพิ่มเติมในปี พ.ศ. 2499, 2525, 2527, 2532, และ 2547 ตามลำดับ ซึ่งครั้งสุดท้ายแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 22) พ.ศ. 2547⁴⁰ ซึ่งมีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 24 ธันวาคม พ.ศ. 2548 เป็นต้นไป โดยเป็นการแก้ไขเพิ่มเติมรวมทั้งสิ้น 9 มาตรา 107, 108, 108/1, 110, 112, 113/1, 115, 117, และ 119 ทั้งนี้เพื่อให้สอดคล้องกับบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550

³⁹ สุขุมาลย์ สุโขบล. (2527). *การประกันในชั้นสอบสวน: ศึกษาในแง่การใช้ดุลพินิจของเจ้าพนักงานในทางปฏิบัติ* ศึกษาระยะที่ตามแนวทางสังคมสงเคราะห์. วิทยานิพนธ์ สังคมสงเคราะห์ศาสตร์มหาบัณฑิต, คณะสังคมสงเคราะห์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. หน้า 89.

⁴⁰ ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่ม 121 ตอนที่ 79 ก หน้า 1 (ฉบับพิเศษ) วันที่ 23 ธันวาคม 2547

2.2.2 ทฤษฎีและแนวความคิดเกี่ยวกับการปล่อยชั่วคราว

2.2.2.1 ทฤษฎีกระบวนการยุติธรรม เป็นทฤษฎีที่มีรูปแบบที่ยึดกฎหมายเป็นสำคัญ โดยเน้นหนักในหลักกฎหมายที่มุ่งคุ้มครองสิทธิเสรีภาพส่วนบุคคล ว่าคนจะผิดได้ต้องผ่านการตัดสินของศาล การดำเนินคดีจะต้องกระทำลงไปโดยมิให้ผิดพลาดได้ ไม่มีอคติและไม่ใช้อำนาจในทางที่ผิด ผู้บริสุทธิ์จะต้องได้รับการคุ้มครอง ผู้กระทำผิดก็ควรได้รับโทษ ซึ่งเป็นประเด็นหลักของรูปแบบนี้ ต้องดำเนินไปตามวิธีที่ทำให้เชื่อได้ว่าความเป็นธรรมได้เกิดขึ้นแล้ว ผู้ที่ถูกสงสัยว่ากระทำความผิดจึงยังเป็นผู้บริสุทธิ์อยู่นกว่าจะพิสูจน์ได้ว่าเขาเป็นผู้ที่กระทำผิดจริง เพราะแนวความคิดนี้ยึดถือหลักนิติธรรม (Rule of Law) มากกว่าการควบคุมอาชญากรรม ดังนั้น ทฤษฎีนี้จึงไม่ยอมรับการได้พยานหลักฐานที่เจ้าพนักงานได้มาจากการกระทำอันมิชอบด้วยกฎหมาย และอาจพิจารณาปล่อยตัวผู้ต้องหาไป

กระบวนการนิติธรรมเห็นว่าบุคคลที่เป็นพยานในคดีอาญามีข้อบกพร่องมากมาย คำรับสารภาพของผู้ต้องหาในระหว่างถูกควบคุมตัวอาจได้มาโดยการชักจูงใจ การใช้กำลังบังคับทั้งทางร่างกายและจิตใจ ผู้ต้องหามักจะให้การในสิ่งที่ตำรวจต้องการจะฟังมากกว่าการพูดความจริง พยานให้การด้วยความมีอคติหรือมีผลประโยชน์เข้ามาเกี่ยวข้อง และไม่มีใครสนใจมากนัก เว้นแต่ ผู้มีหน้าที่คุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาหรือจำเลย ซึ่งมีใช้ตำรวจ กระบวนการค้นหาความจริงเพื่อกล่าวโทษผู้ต้องหาจึงจำเป็นจะต้องกระทำโดยเปิดเผยในที่สาธารณะในศาลที่เปิดเผยเท่านั้น หลักการค้นหาความจริงจะต้องเป็นกลาง ไม่ลำเอียงเข้าข้างฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดและข้อเท็จจริงนั้นต้องเชื่อถือได้⁴¹

2.2.2.2 ทฤษฎีการควบคุมอาชญากรรม (The Crime Control Model)

ทฤษฎีนี้มุ่งเน้นประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรมในการควบคุมและปราบปรามอาชญากรรมเป็นหลัก ส่วนเรื่องการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนเป็นเรื่องรอง โดยกระบวนการดำเนินการนั้นจะต้องรวดเร็ว รวดเร็ว มีประสิทธิภาพ เพราะเชื่อว่า หากเจ้าหน้าที่ของรัฐไม่สามารถควบคุมหรือปราบปรามอาชญากรรมที่เกิดขึ้นได้ หรือการนำตัวอาชญากรรมมาลงโทษตามกฎหมายได้ ย่อมส่งผลกระทบต่อความสงบเรียบร้อยของสังคม หรือเสรีภาพของประชาชนทั่วไปได้ ทฤษฎีนี้เชื่อว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐสามารถที่จะวินิจฉัยความผิดถูกในขั้นต้นได้ โดยคดีอาญาทั้งปวงซึ่งเข้ามาสู่การดำเนินกระบวนการยุติธรรม ตามทฤษฎีนี้จะดำเนินการตามขั้นตอนที่กำหนดไว้อย่าง

⁴¹ บุรณิมา กุณิอาจ. (2558). *อำนาจศาลในการกำหนดเงื่อนไขการปล่อยชั่วคราว*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขานิติศาสตร์, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์. หน้า 20.

ต่อเนื่อง โดยเปิดโอกาสให้เจ้าหน้าที่ของรัฐมีการใช้ดุลพินิจในการถ่วงถอยอย่างกว้างขวางเพื่อมุ่งเน้นด้านประสิทธิภาพในการบังคับใช้กฎหมาย⁴²

2.2.2.3 ทฤษฎีการบังคับใช้กฎหมาย (Law Enforcement Theory)

ทฤษฎีนี้มีแนวคิดว่ากฎหมายจะมีประสิทธิภาพในการบังคับใช้ได้นั้นจะต้องประกอบด้วยปัจจัยหลายๆ อย่าง ได้แก่ การบัญญัติกฎหมายให้มีเนื้อหาทันสมัยและรัดกุม ไม่ขัดต่อพื้นฐานธรรมชาติของมนุษย์ การจะให้ประชาชนเคารพกฎหมายและองค์กรที่ใช้กฎหมายต้องมีกลไกที่ดี การบังคับใช้กฎหมายสารบัญญัติเป็นวิธีการนำกฎหมายมาบังคับใช้แก่ประชาชนในรัฐ โดยการทำให้วัตถุประสงค์และความมุ่งหมายของกฎหมายมีสภาพบังคับ ทั้งนี้ก็เพื่อการสนองวัตถุประสงค์และความมุ่งหมายของกฎหมายนั้นๆ ส่วนกฎหมายวิธีสารบัญญัติต่างๆ เป็นการบังคับใช้แก่คู่ความที่มีข้อพิพาทกันอยู่ในศาล รวมทั้งเจ้าพนักงานผู้รักษากฎหมายซึ่งเป็นผู้นำกฎหมายไปใช้บังคับ ซึ่งในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาจะประกอบด้วยเจ้าพนักงานฝ่ายปกครอง ตำรวจ อัยการ ราชทัณฑ์ และการที่จะทำให้กฎหมายมีการบังคับใช้อย่างมีประสิทธิภาพนั้น กฎหมายนั้นๆจะต้องมีสภาพบังคับที่ดีและแน่นอน⁴³

2.2.2.4 หลักความเสมอภาค⁴⁴

หลักความเสมอภาคถือว่าเป็นหลักพื้นฐานของศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ ซึ่งมนุษย์ย่อมได้รับการรับรองและคุ้มครองจากกฎหมายอย่างเท่าเทียมกันในฐานะที่เป็นมนุษย์ โดยมีต้องคำนึงถึงคุณสมบัติอื่นๆ การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลเพราะเหตุความแตกต่างในเรื่องเชื้อชาติ ศาสนา ภาษา ถิ่นกำเนิด อายุ สภาพทางกาย สุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม จะกระทำมิได้ และในขณะเดียวกัน ก็ถือได้ว่าหลักความเสมอภาคนี้เป็นหลักที่ควบคุมมิให้รัฐใช้อำนาจของตนตามอำเภอใจ โดยการใช้อำนาจของรัฐแก่กลุ่มบุคคลใดบุคคลหนึ่ง รัฐต้องสามารถอธิบายได้ว่าเพราะเหตุใดรัฐจึงทำการอันก่อให้เกิดผลกระทบหรือเป็นการให้ประโยชน์แก่บุคคลใดบุคคลหนึ่งนั้น โดยเฉพาะ หากการให้เหตุผลไม่อาจรับฟังได้ แสดงว่าการใช้อำนาจของรัฐนั้นเป็นไปตามอำเภอใจ ดังนั้นหลักความเสมอภาคจึงเป็นหลักสำคัญในการรับรองและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนและสามารถนำมาตรวจสอบการใช้อำนาจของรัฐ⁴⁵

⁴² สุรินทร์ มากชูชิต. (2555). ระบบปล่อยชั่วคราวผู้ถูกกล่าวหา: ศึกษาการใช้หลักประกันในคดีอาญา. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขากฎหมายอาญา, คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. หน้า 77.

⁴³ สิริราไพ พวงเสรี. (2557). ปัญหาการปล่อยชั่วคราวคดีอาญา กรณีใช้บุคคลหรือตำแหน่งและอสังหาริมทรัพย์เป็นหลักประกันและปัญหาการบังคับคดี ศึกษากรณีศาลจังหวัดจันทบุรี. การอบรมหลักสูตรผู้พิพากษาผู้บริหารในศาลชั้นต้น รุ่นที่ 13 สถาบันพัฒนาข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม สำนักงานศาลยุติธรรม. หน้า 22.

⁴⁴ บุรณิมา คุณิอาจ. อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 41. หน้า 21.

⁴⁵ สมคิด เลิศไพฑูรย์. (2543). หลักความเสมอภาค. วารสารนิติศาสตร์ 30(2). หน้า 160.

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ได้บัญญัติหลักการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลในเรื่องการปล่อยชั่วคราวไว้ตามมาตรา 30 ซึ่งบัญญัติว่า “บุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมายและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลเพราะเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องสถานะของบุคคล สถานะทางเศรษฐกิจ หรือสังคมจะกระทำมิได้”

หลักความเสมอภาคนั้นมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับหลักเสรีภาพ เนื่องจากเป็นหลักการที่จะทำให้การใช้เสรีภาพเป็นไปอย่างเสมอภาคกันทุกคน แต่หากเสรีภาพสามารถใช้ได้เพียงบุคคลบางคนเท่านั้น ในขณะที่คนบางกลุ่มบางคนไม่สามารถเข้าถึงได้ ในกรณีดังกล่าวก็จะไม่ถือว่ามีเสรีภาพแต่ประการใด ความเสมอภาคจึงเป็นฐานของเสรีภาพและเป็นหลักประกันในการทำให้เสรีภาพเกิดขึ้นได้จริง ดังนั้นหลักความเสมอภาคภายใต้กฎหมายจึงเป็นหลักการที่ทำให้มีการปฏิบัติต่อบุคคลที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนั้นๆ อย่างเท่าเทียมกันหรือไม่เลือกปฏิบัติ (non-discrimination) ทั้งนี้ การปฏิบัติตามหลักความเสมอภาคนั้นจะต้องปฏิบัติต่อสิ่งที่มีสาระสำคัญแตกต่างกันให้แตกต่างกันออกไปตามลักษณะของเรื่องนั้นๆ จึงจะทำให้เกิดความยุติธรรมภายใต้หลักความเสมอภาคขึ้นได้⁴⁶

อย่างไรก็ตาม “ความเสมอภาคกันในกฎหมาย” “การมีสิทธิเท่าเทียมกัน” “การเลือกปฏิบัติ” หรือ “การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม” ซึ่งรัฐธรรมนูญบัญญัติหลักความเสมอภาคไว้โดยชัดแจ้ง ประชาชนทุกคนย่อมอยู่ในความคุ้มครองแห่งรัฐธรรมนูญเสมอกัน และบุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมาย

หลักความเสมอภาคต่อหน้ากฎหมาย (Equality before the law) ผู้ต้องหาหรือจำเลยทุกคนไม่ว่าจะอยู่ชั้นใด ร่ำรวยหรือยากจน ก็จะต้องได้รับความคุ้มครองด้านสิทธิและเสรีภาพตามกฎหมายโดยเท่าเทียมกันทุกคน

ดังนั้นในเรื่องของการปล่อยชั่วคราว ผู้ต้องหาหรือจำเลยที่มีฐานะทางเศรษฐกิจไม่ว่าจะดีหรือไม่ดี ย่อมต้องได้รับความเท่าเทียมกันในการได้รับการอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวได้ จึงจะเกิดความเสมอภาคกันทางกฎหมาย

2.2.2.5 หลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ถูกกล่าวหาเป็นผู้บริสุทธิ์⁴⁷

ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550

มาตรา 39 วรรคสองและวรรคสาม บัญญัติว่า “ในคดีอาญาต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด

⁴⁶ เกรียงไกร เจริญธนาวัฒน์. (2545). *หลักความเสมอภาคตามกฎหมายฝรั่งเศส*. กรุงเทพฯ: สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ. หน้า 97.

⁴⁷ บุรณิมา คุณีอาจ. อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 41. หน้า 22.

ก่อนมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลใดได้กระทำความผิด จะต้องปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้”

มาตรา 40 บัญญัติว่า “บุคคลย่อมมีสิทธิในกระบวนการยุติธรรม ดังต่อไปนี้

(7) ในคดีอาญา ผู้ต้องหาหรือจำเลยมีสิทธิได้รับการสอบสวนหรือการพิจารณาคดีที่ถูกต้อง รวดเร็ว และเป็นธรรม โอกาสในการต่อสู้คดีอย่างเพียงพอ การตรวจสอบหรือได้รับทราบพยานหลักฐานตามสมควร การได้รับความช่วยเหลือในทางคดีจากทนายความ และการได้รับการปล่อยตัวชั่วคราว”

บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญทั้งสองมาตราดังกล่าวนั้น สิทธิที่จะได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์ (presumption of innocence) และสิทธิได้รับการปล่อยชั่วคราวเป็นหลักประกันสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาที่สำคัญ และเป็นหลักประกันขั้นพื้นฐานของสิทธิของบุคคลในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่ต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่า ผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์ จนกว่าจะมีคำพิพากษาถึงที่สุดว่ากระทำความผิดจริง

2.2.2.6 หลักความได้สัดส่วน⁴⁸

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 บัญญัติรองรับไว้ในมาตรา และหลักความได้สัดส่วนในการควบคุมกฎหมายล้าคับหรือ “กฎ” ไม่ให้ขัดหรือแย้งกับกฎหมายแม่บท หรือกฎหมายที่ค่าบังคับระดับพระราชบัญญัติ โดยจะป้องกันออก “กฎ” มิให้กำหนดข้อบังคับเกินความจำเป็นและนอกเหนือวัตถุประสงค์ของกฎหมายบท และมาตรการที่กำหนดใน “กฎ” จะต้องมิเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ตามเจตนารมณ์กฎหมายแม่บทเท่านั้น กรณีที่สอง การใช้หลักความได้สัดส่วนในการควบคุมการใช้ดุลพินิจของฝ่ายปกครอง ว่าเป็นการใช้ดุลพินิจที่ชอบด้วยกฎหมายหรือไม่สุจริตหรือไม่ โดยการใช้ดุลพินิจจะต้องกระทำด้วยความจำเป็นและสมควร ไม่เป็นการจำกัดเสรีภาพประชาชนเกินสมควร และการใช้ดุลพินิจจะต้องเป็นไปเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ของกฎหมายที่ให้อำนาจใช้ดุลพินิจ และมาตรการที่กำหนดของการใช้ดุลพินิจจะต้องเป็นไปด้วยเหมาะสม

ถึงแม้ว่ารัฐธรรมนูญของรัฐเสรีประชาธิปไตยส่วนใหญ่จะมีได้บัญญัติกำหนดหลักแห่งความได้สัดส่วน (principle of proportionality) ไว้อย่างชัดเจนเป็นลายลักษณ์อักษร แต่องค์กรต่างๆ ของรัฐไม่ว่าจะเป็นองค์กรนิติบัญญัติ องค์กรบริหาร หรือองค์กรตุลาการจะต้องเคารพและปฏิบัติตามหลักการนี้ โดยจะกระทำการใดๆ ที่ขัดหรือแย้งต่อหลักการนี้ไม่ได้หลักแห่งความได้สัดส่วนประกอบด้วยหลักการสำคัญ 3 ประการ คือ หลักแห่งความเหมาะสม (principle of suitability) หลักแห่งความจำเป็น (principle of necessity) และหลักแห่งความได้สัดส่วนในความหมายอย่างแคบ

⁴⁸ บุรณิมา คุณาอาจ. อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 41. หน้า 24.

(principle of proportionality in the narrow sense) หลักความได้สัดส่วนในฐานะเป็นหลักกฎหมายในการควบคุมกฎหมายหรือกฎหมายให้ขัดกับรัฐธรรมนูญ มีรายละเอียดดังนี้

1. หลักแห่งความเหมาะสม หมายถึง มาตรการที่กฎหมายให้อำนาจฝ่ายปกครองออกมาใช้บังคับแก่ประชาชนต้องเป็นมาตรการที่เหมาะสม กล่าวคือ สามารถดำเนินการเพื่อให้เกิดผลตามที่ฝ่ายนิติบัญญัติประสงค์จะให้เกิดขึ้นได้จริงในทางปฏิบัติ โดยรัฐธรรมนูญของรัฐเสรีประชาธิปไตยนั้น การจำกัดสิทธิและเสรีภาพของประชาชนจะกระทำได้ก็เฉพาะเพียงเพื่อจัดระเบียบแห่งการใช้สิทธิและเสรีภาพเหล่านั้นไม่ให้การใช้สิทธิหรือเสรีภาพของประชาชนคนหนึ่งกระทบกระเทือนสิทธิและเสรีภาพของประชาชนคนอื่นๆ หรือเพื่อรักษาไว้ซึ่งประโยชน์มหาชนเท่านั้น ดังนั้น การตรากฎหมายให้อำนาจฝ่ายปกครองออกคำสั่งบังคับให้ประชาชนกระทำการหรือมิให้กระทำการใด โดยที่สิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่นและหรือประโยชน์มหาชนไม่ได้รับการคุ้มครองให้ดีขึ้นมาเลยก็เท่ากับเป็นการจำกัดสิทธิและเสรีภาพที่ขัดต่อหลักแห่งความเหมาะสมเพราะไม่สามารถบรรลุผลในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนได้จริงในทางปฏิบัติ

2. หลักแห่งความจำเป็น หมายถึง มาตรการที่กฎหมายให้อำนาจฝ่ายปกครองออกมาใช้บังคับแก่ประชาชนต้องเป็นมาตรการที่จำเป็นแก่การดำเนินการเพื่อให้เจตนารมณ์หรือความมุ่งหมายของกฎหมายนั้นสำเร็จลุล่วงไปได้กล่าวคือ เป็นมาตรการที่มีผลกระทบกระเทือนต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชนน้อยที่สุด โดยตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญเสรีประชาธิปไตยแล้ว รัฐจะเรียกร้องให้ประชาชนจำต้องยอมสละสิทธิและเสรีภาพของตนได้เพียงเท่าที่จำเป็นแก่การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้อื่นและหรือประโยชน์มหาชนเท่านั้น ดังนั้น การจำกัดสิทธิเสรีภาพของประชาชนเกินกว่าความจำเป็นในการดำเนินการให้บรรลุจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้ย่อมขัดต่อหลักแห่งความจำเป็น

3. หลักแห่งความได้สัดส่วนในความหมายอย่างแคบหรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าหลักแห่งความสมดุล หมายถึง มาตรการที่กฎหมายให้อำนาจฝ่ายปกครองออกมาใช้บังคับแก่ประชาชนต้องเป็นมาตรการที่ก่อให้เกิดประโยชน์แก่มหาชนยิ่งกว่าที่จะก่อให้เกิดความเสียหายแก่เอกชนหรือแก่สังคมโดยรวม เพราะแม้ว่ากฎหมายนั้นจะกำหนดมาตรการที่เหมาะสมและจำเป็นแก่การดำเนินการเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ที่ฝ่ายนิติบัญญัติตั้งไว้ก็ตาม แต่หากบังคับการให้เป็นไปตามกฎหมายนั้น จะก่อให้เกิดความเสียหายแก่เอกชนหรือต่อสังคมเป็นอย่างมากเมื่อเทียบกับประโยชน์ที่ส่วนรวมที่พึงได้รับ ก็น่าจะถือว่าเป็นกฎหมายที่ตราขึ้นเพื่อให้อำนาจฝ่ายปกครองกระทำการดังกล่าวขัดต่อหลักแห่งความสมดุล

การที่จะพิจารณาว่ากฎหมายใดกระทบต่อสาระสำคัญของสิทธิและเสรีภาพเกินความจำเป็นสมควรหรือไม่ ก็จะใช้หลักความได้สัดส่วนในการพิจารณาประกอบ กฎหมายที่ออกมาได้เป็นการจำกัดเสรีภาพประชาชนเกินความจำเป็นและสมควรหรือไม่ ถึงแม้ว่ารัฐธรรมนูญจะบัญญัติให้ฝ่ายนิติบัญญัติมีอำนาจในการตรากฎหมายจำกัดหรือให้อำนาจฝ่ายปกครองในการจำกัดสิทธิและเสรีภาพ

ของประชาชนแต่ละคนเพื่อคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้อื่นและหรือเพื่อรักษาไว้ซึ่งประโยชน์มหาชน ได้ก็ตาม แต่ก็หาได้มีอำนาจตัดหรือเพิกถอนสิทธิและเสรีภาพด้วยไม่ ดังนั้นบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่เพิกถอนสิทธิเสรีภาพด้านใดด้านหนึ่งของประชาชนย่อมมีข้อความชัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ บทบัญญัตินั้นเป็นอันใช้บังคับมิได้ แต่อย่างไรก็ตาม ในทางปฏิบัติมีกฎหมายที่กำหนดเงื่อนไขไว้อย่างเคร่งครัดให้ประชาชนต้องปฏิบัติก่อนที่จะใช้สิทธิหรือเสรีภาพนั้นได้ แต่ไม่มีประชาชนคนใดสามารถปฏิบัติตามเงื่อนไขนั้นได้ กฎหมายในลักษณะดังกล่าวถือว่าเป็นการกระทบถึงแก่นของสิทธิเสรีภาพ แม้ตามรูปแบบแล้วจะเป็นกฎหมายจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพ แต่ตามเนื้อหา ก็มีผลไม่แตกต่างกับกฎหมายที่ตัดสิทธิหรือเสรีภาพเลย ดังนั้นกฎหมายดังกล่าวใช้บังคับไม่ได้ และในทำนองเดียวกัน กฎหมายที่บัญญัติว่าการกระทำหรือการละเว้นไม่กระทำการใดเป็นความผิดทางอาญา และกำหนดระวางโทษทางอาญาไว้อย่างโหดร้ายทารุณ เช่น ตัดแขน ตัดขา เช่นนี้ ย่อมเป็นกฎหมายที่จำกัดสิทธิและเสรีภาพในร่างกายของประชาชนจนถึงแก่นของสิทธิและเสรีภาพ ย่อมมีผลใช้บังคับไม่ได้เช่นกัน

2.2.3 การควบคุมตัวระหว่างคดี⁴⁹

การควบคุมตัวระหว่างคดี ในที่นี้หมายถึงการ “ควบคุม” และการ “ขัง”

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (21) นิยามคำว่า “ควบคุม” ว่า “ควบคุม” หมายถึงการควบคุมหรือกักขังผู้ถูกจับ โดยพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจในระหว่างสืบสวนและสอบสวน

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (22) นิยามคำว่า “ขัง” หมายความว่า การกักขังจำเลยหรือผู้ต้องหาโดยศาล

ในการดำเนินคดีอาญาอาจมีความจำเป็นต้องมีการสอบปากคำผู้ต้องหา ในการฟ้องต้องมีตัวผู้ต้องหาส่งศาล ในการดำเนินคดีในศาลต้องกระทำต่อหน้าจำเลย เหล่านี้เกี่ยวข้องกับ “การควบคุมตัวระหว่างคดี” โดยตรง กรณีจึงมีความจำเป็นที่รัฐต้องเอาตัวบุคคลไว้ในอำนาจรัฐ

การเอาตัวบุคคลไว้ในอำนาจรัฐมิใช่เอาตัวไว้เพื่อความสะดวกในการปฏิบัติหน้าที่ แต่ต้องเป็นการเอาตัวไว้เพราะความจำเป็นในการดำเนินคดี

2.2.3.1 จุดมุ่งหมายและความสำคัญของการควบคุมตัวระหว่างคดี ในการดำเนินคดีอาญาในปัจจุบัน แม้ผู้กล่าวหาจะเป็น “ประธานในคดี (Prozesssubjekt /procedural subject) แต่การใช้ “มาตรการบังคับ”(Zwangsmassnahmen/compulsory measures) ของรัฐกับผู้ถูกกล่าวหา ก็ยังมีความจำเป็น เพราะหากรัฐไม่อาจใช้ “มาตรการบังคับ” กับผู้ถูกกล่าวหาได้เลยแล้ว การดำเนินคดีอาญาของ

⁴⁹ คณิศ ฅ นคร. อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 31. หน้า 353.

รัฐก็ย่อมไม่อาจกระทำได้ หรือยากต่อการที่รัฐจะดำเนินคดีกับผู้ถูกกล่าวหา นั่น การควบคุมตัวระหว่างคดีจึงอาจมีความจำเป็นที่ต้องกระทำ

การควบคุมตัวระหว่างคดีกับการเรียกและการจับเป็นเรื่องเดียวกัน กล่าวคือ การที่ต้องเรียกผู้ถูกกล่าวหา ก็เพราะกรณีมีความจำเป็นต้องได้ตัวผู้ถูกกล่าวหาเพื่อการอย่างใดอย่างหนึ่ง โดยเฉพาะ เช่น เพื่อการสอบสวนปากคำผู้ต้องหา และเมื่อได้ทำการสอบสวนปากคำผู้ต้องหาที่ได้เรียกมานั้นเรียบร้อยแล้ว ตามปกติก็ต้องปล่อยตัวผู้ต้องหาไป และการที่ต้องจับกุมบุคคลใดบุคคลหนึ่ง ก็เพราะกรณีอาจมีความจำเป็นต้องเอาตัวบุคคลผู้ถูกจับกุมนั้นมาไว้ในอำนาจรัฐ และเมื่อความจำเป็นต้องเอาตัวบุคคลผู้นั้นไว้ในอำนาจรัฐไม่มีหรือหมดไปในภายหลังก็ต้องปล่อยตัวบุคคลผู้นั้นไปเช่นเดียวกัน

การเรียกและการจับ หาใช่เหตุที่ก่อให้เกิดอำนาจควบคุมตัวระหว่างคดีแก่เจ้าพนักงานหรือศาล แล้วแต่กรณี โดยอัตโนมัติไม่ แต่การควบคุมตัวระหว่างคดีจักต้องเกิดจากความจำเป็น ในแง่ที่ว่าหากไม่ควบคุมหรือขังผู้ต้องหาไว้ในระหว่างการดำเนินคดีของเจ้าพนักงาน หรือหากไม่ขังผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยไว้ในระหว่างการพิจารณาคดีและการพิจารณาคดีของศาลแล้ว การดำเนินคดีของเจ้าพนักงานหรือการพิจารณาคดีและการพิพากษาคดีของศาล แล้วแต่กรณี จะไม่อาจกระทำได้เท่านั้น ซึ่งตามปกติกรณีย่อมมีความจำเป็น โดยนัยดังกล่าวเมื่อมีเหตุอันควรเชื่อว่าผู้นั้นจะหลบหนี หรือมีเหตุอันควรเชื่อว่าผู้นั้นจะไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐาน หรือมีเหตุอันควรเชื่อว่าผู้นั้นจะไปก่ออันตรายประการอื่น

เกี่ยวกับความจำเป็นในการเอาตัวบุคคลไว้ในอำนาจรัฐนี้เมื่อเริ่มใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาใหม่ กรมอัยการเคยมีความเห็นที่น่าฟังว่า “ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 130 การสอบสวนย่อมกระทำได้โดยผู้ต้องหาไม่จำเป็นต้องอยู่ด้วย และมาตรา 134 ผู้ต้องหานั้นอาจจะมาให้การที่พนักงานสอบสวน โดยหมายเรียกมาหรือส่งตัวมาหรือเข้าหาเจ้าพนักงานเองก็ได้” มีข้อควรระวังก็คือว่า “ที่กฎหมายให้อำนาจเจ้าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจควบคุมผู้ต้องหาไว้ได้นั้นก็ด้วยประสงค์ที่จะให้ได้ตัวมาพิจารณาลงโทษเท่านั้น หาใช่ผู้ใดทำผิดแล้วก็จำต้องคุมขังไว้ก่อนทุกเรื่องทุกรายไป มาตรา 87 ก็ได้บัญญัติไว้ชัดเจนว่า ห้ามมิให้ควบคุมผู้ถูกจับไว้เกินกว่าจำเป็นตามพฤติการณ์แห่งคดี การคุมขังผู้ต้องหาจึงจะต้องวินิจฉัยพฤติการณ์ว่ามีความจำเป็นหรือไม่เป็นเรื่องๆ ไป

กล่าวโดยสรุป การควบคุมตัวระหว่างคดี คือ การจำกัดเสรีภาพในร่างกายหรือเสรีภาพในการเคลื่อนไหวเปลี่ยนที่ทางของผู้ถูกกล่าวหาเพื่อเป็นหลักประกันสำหรับรัฐใน “การดำเนินคดีขั้นกำหนดคดี” (Erkenntnisverfahren / verification stage) หรือเป็นหลักประกันสำหรับรัฐใน “การดำเนินคดีขั้นบังคับคดี” (Vollstreckungsverfahren / executory stage) หรือเพื่อเป็นหลักประกัน

สำหรับรัฐทั้งสองประการที่กล่าวมาแล้ว ดังนี้ การควบคุมตัวระหว่างคดีจึงมีจุดมุ่งหมาย 3 ประการคือ

1. เพื่อให้การสอบสวนดำเนินไปได้โดยเรียบร้อย
2. เพื่อประกันการมีตัวของผู้ต้องหาหรือจำเลย และ
3. เพื่อประกันการบังคับโทษ

2.2.3.2 การควบคุมตัวระหว่างคดีเพื่อให้การสอบสวนดำเนินไปได้โดยเรียบร้อย⁵⁰ในการสอบสวนดำเนินคดีอาญากับผู้ต้องหาคนใดคนหนึ่งนั้น รัฐอาจมีความจำเป็นต้องใช้มาตรการบังคับควบคุมตัวผู้ต้องหาไว้ก่อน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเพื่อการสอบสวนปากคำผู้ต้องหา เพราะหากไม่มีการสอบสวนปากคำผู้ต้องหาแล้ว การฟ้องผู้ต้องหาต่อไปหากจำเป็นต้องกระทำก็ย่อมไม่อาจกระทำได้เพราะ มาตรา 120 บัญญัติว่า “ห้ามมิให้พนักงานอัยการยื่นฟ้องคดีใดต่อศาลโดยมิได้มีการสอบสวนในความผิดนั้นก่อน” ซึ่งเนื้อหาสำคัญของมาตรา 120 นี้อยู่ที่การสอบสวนปากคำผู้ต้องหา ทั้งนี้ เพื่อให้เป็นไปตาม “หลักฟังความทุกฝ่าย” (Prinzip “audiatur et altera pars” / principle of “audi alteram partem”) และเมื่อได้มีการสอบสวนปากคำผู้ต้องหาแล้ว กรณีก็อาจมีความจำเป็นต้องควบคุมตัวผู้ต้องหานั้นไว้ต่อไปอีก เพราะหากไม่มีการควบคุมตัวผู้ต้องหาไว้ต่อไปแล้วผู้ต้องหาอาจจะไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐาน หรือไปก่อเหตุอันตรายประการอื่น ทำให้เสียหายแก่การสอบสวนคดีนั้นได้

2.2.3.3 การควบคุมตัวระหว่างคดีเพื่อประกันการมีตัวของผู้ต้องหาหรือจำเลย⁵¹เกี่ยวกับการควบคุมตัวระหว่างคดีเพื่อประกันการมีตัวของผู้ต้องหาหรือจำเลยนี้มาตรา 165 วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “ในคดีซึ่งพนักงานอัยการเป็นโจทก์ ในวันไต่สวนมูลฟ้อง ให้จำเลยมาหรือคุมตัวมาศาล ให้ศาลส่งสำนวนฟ้องแก่จำเลยรายตัวไป เมื่อศาลเชื่อว่าเป็นจำเลยจริงแล้ว ให้อ่านและอธิบายฟ้องให้ฟัง และถามว่าได้กระทำความผิดจริงหรือไม่ จะให้การต่อสู้อย่างไรบ้าง คำให้การจำเลยให้ชัดไว้ ถ้าจำเลยไม่ยอมให้การก็ให้ศาลจกรายงานไว้ และดำเนินการต่อไป”

ดังนั้น ในการที่พนักงานอัยการจะฟ้องร้องผู้ต้องหาคนใดต่อไปนั้น ถ้าผู้ต้องหาคนนั้นไม่อยู่ในอำนาจศาลพนักงานอัยการต้องส่งตัวผู้ต้องหาคนนั้นพร้อมฟ้อง

และมาตรา 172 วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “การพิจารณาและสืบพยานให้ศาลกระทำโดยเปิดเผยต่อหน้าจำเลย เว้นแต่บัญญัติไว้เป็นอย่างอื่น”

คำว่า “การพิจารณาและการสืบพยานในศาลให้กระทำต่อหน้าจำเลย” นอกจากเป็นการวางหลักประกัน “สิทธิที่จะอยู่ร่วมด้วยในการดำเนินคดีอาญา” (Recht auf Anwesenheit / right to appear) ของจำเลยแล้ว ยังเป็นหลักประกันการมีตัวจำเลยในการดำเนินคดีอาญาของรัฐอีกด้วย

⁵⁰ คณิต ฒ นคร. อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 31. หน้า 357.

⁵¹ คณิต ฒ นคร. อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 31. หน้า 358.

มาตรา 182 วรรคสอง บัญญัติว่า “ให้อ่านคำพิพากษาหรือคำสั่งในศาลโดยเปิดเผย...”
 ดังนี้ คำว่า “ในศาล” ในบทบัญญัตินี้ก็ถือการต้องมีตัวจำเลยในการอ่านคำพิพากษาหรือคำสั่งนั่นเอง

การต้องส่งตัวผู้ต้องหาพร้อมพ้องก็ดี การที่การพิจารณาและสืบพยานต้องกระทำต่อหน้า
 จำเลยก็ดี หรือการอ่านคำพิพากษาหรือคำสั่งในศาลก็ดี เหล่านี้คือหลักประกันการมีตัวของผู้ต้องหา
 หรือจำเลยในการดำเนินคดีอาญาของรัฐนั่นเอง ดังนั้น กรณีอาจมีความจำเป็นต้องควบคุมผู้ต้องหา
 หรือจำเลยไว้ในระหว่างการดำเนินคดีกับผู้ต้องหาหรือจำเลยนั้น เพราะหากผู้ต้องหาหรือจำเลยคนใด
 จะหลบหนีก็ย่อมจะทำให้ไม่สามารถดำเนินคดีกับผู้ต้องหาหรือจำเลยคนนั้นได้ หรือหากการพิพากษา
 คดีจำต้องเลื่อนออกไปก็จะเป็นการกระทบต่อ “หลักความรวดเร็วในการดำเนินคดี” (Prinzip der
 Beschleunigung des Verfahrens / principle of speedy trial)

2.2.3.4 การควบคุมตัวระหว่างคดีเพื่อประกันการบังคับโทษ⁵² มาตรา 185 วรรคหนึ่ง
 บัญญัติว่า “ถ้าศาลเห็นว่าจำเลยมิได้กระทำผิดก็ดี การกระทำของจำเลยไม่เป็นความผิดก็ดี คดีขาดอายุ
 ความแล้วก็ดี มีเหตุตามกฎหมายที่จำเลยไม่ควรต้องรับโทษก็ดี ให้ศาลยกฟ้องโจทก์ปล่อยจำเลยไป แต่
 ศาลจะสั่งขังจำเลยไว้หรือปล่อยชั่วคราวระหว่างคดียังไม่ถึงที่สุดก็ได้” และมาตรา 207 บัญญัติว่า
 “เมื่อมีอุทธรณ์คำพิพากษา ศาลอุทธรณ์มีอำนาจสั่งให้ศาลชั้นต้นออกหมายเรียกหรือจับจำเลย ซึ่งศาล
 นั้นปล่อยตัวไปแล้ว มาขังหรือปล่อยชั่วคราวระหว่างอุทธรณ์ก็ได้ หรือถ้าจำเลยถูกขังอยู่ระหว่าง
 อุทธรณ์ จะสั่งให้ศาลชั้นต้นปล่อยจำเลยหรือปล่อยชั่วคราวก็ได้”

การควบคุมตัวระหว่างคดีเพื่อประกันการบังคับโทษเป็นเนื้อหาของบทบัญญัติทั้งสองนี้
 ในกรณีที่ศาลพิพากษายกฟ้องนั้น ศาลอาจสั่งขังจำเลยไว้ระหว่างที่คดียังไม่ถึงที่สุดได้และโดยที่ใน
 การดำเนินการต่อไปของศาลสูงไม่มีความจำเป็นต้องกระทำต่อหน้าจำเลย การควบคุมตัวจำเลยไว้ใน
 กรณีที่ศาลพิพากษายกฟ้องนี้ จึงเป็นกรณีของการควบคุมตัวเพื่อประกันการบังคับโทษนั่นเอง เพราะ
 หากปล่อยตัวจำเลยไป จำเลยอาจหลบหนีไปเสีย และหากในที่สุดศาลสูงพิพากษากลับให้ลงโทษ
 จำเลย ก็อาจไม่ได้ตัวจำเลยมาลงโทษตามคำพิพากษาหรือได้ตัวจำเลยมาโดยยาก กฎหมายจึงให้อำนาจ
 ศาลที่จะสั่งขังจำเลยไว้ในระหว่างคดียังไม่ถึงที่สุดได้ด้วย ทั้งนี้ เพื่อมิให้เกิดความเสียหายแก่รัฐ

ในกรณีที่มีการอุทธรณ์ฎีกาคำพิพากษาของศาลชั้นต้นก็เช่นเดียวกัน⁵³ กรณีอาจมีความ
 จำเป็นที่จะต้องเอาตัวจำเลยที่ศาลชั้นต้นได้ปล่อยตัวไปแล้วมาไว้ในอำนาจรัฐอีก การที่กฎหมาย
 บัญญัติไว้เช่นนี้ก็เพื่อประกันการบังคับโทษเช่นเดียวกัน

2.2.3.5 จุดมุ่งหมายหลักของการควบคุมตัวระหว่างคดี⁵⁴ แม้ว่าจุดมุ่งหมายของการ
 ควบคุมตัวระหว่างคดีจะมี 3 ประการดังกล่าวมาแล้ว แต่จุดมุ่งหมายหลักก็คือเพื่อให้การสอบสวน

⁵² คณิต ฒ นคร. อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 31. หน้า 358.

⁵³ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา โดยมาตรา 225 บทบัญญัติแห่งมาตรา 207 ใช้บังคับในการฎีกาด้วย

เป็นไปได้โดยเรียบร้อยและเพื่อประกันการมีตัวของผู้ต้องหาหรือจำเลย ส่วนจุดมุ่งหมายเพื่อการบังคับโทษนั้นเป็นเพียงจุดมุ่งหมายรอง เพราะกรณีอาจไม่มีการบังคับโทษในคดีนั้นเลยก็เป็นได้แม้ศาลจะพิพากษาว่าจำเลยได้กระทำความผิด เป็นต้นว่า ศาลพิพากษาให้รอกการกำหนดโทษหรือรอกการลงโทษจำเลยไว้⁵⁵

การควบคุมตัวระหว่างคดีเป็นเรื่องของข้อยกเว้น กล่าวคือ โดยหลักแล้วเจ้าพนักงานและศาลต้องปล่อยตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยไปเสมอ จะควบคุมผู้ต้องหาหรือจำเลยไว้ได้ก็เฉพาะกรณีจำเป็นเท่านั้น เพราะกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญานอกจากจะเป็นกฎหมายที่กำหนดอำนาจหน้าที่ของรัฐในการรักษาความสงบเรียบร้อยแล้ว ยังเป็นกฎหมายที่คุ้มครองสิทธิเสรีภาพของบุคคลด้วยดังกล่าวมาแล้วข้างต้น

2.2.4 ประเภทของการปล่อยชั่วคราว

การปล่อยชั่วคราวมี 3 ประเภท⁵⁶ คือ 1. การปล่อยชั่วคราวโดยไม่มีประกัน 2. การปล่อยชั่วคราวโดยมีประกัน 3. การปล่อยชั่วคราวโดยมีประกันและหลักประกัน

1. การปล่อยชั่วคราวโดยไม่มีประกัน

มาตรา 111 บัญญัติเกี่ยวกับการปล่อยชั่วคราวโดยไม่มีประกันว่า “มาตรา 111 เมื่อจะปล่อยชั่วคราวโดยไม่มีประกันเลย ก่อนที่จะปล่อยไป ให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยสาบานหรือปฏิญาณตนว่าจะมาตามนัดหรือหมายเรียก”

ดังนี้ การปล่อยชั่วคราวโดยไม่มีประกัน หมายถึง การปล่อยผู้ต้องหาหรือจำเลยชั่วคราวโดยไม่ต้องทำสัญญาประกันและไม่ต้องมีหลักประกันเพียงแต่ให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยสาบานหรือปฏิญาณตนว่าจะมาตามนัดหรือหมายเรียกเท่านั้น (การปล่อยวิธีนี้ใช้ได้เฉพาะคดีความผิดที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกินห้าปีเท่านั้น)⁵⁷

2. การปล่อยชั่วคราวโดยมีประกัน

มาตรา 112 บัญญัติเกี่ยวกับการปล่อยชั่วคราวโดยมีประกัน ความว่า “เมื่อปล่อยชั่วคราวโดยไม่มีประกัน ก่อนปล่อยไปให้ผู้ประกันลงลายมือชื่อในสัญญาประกัน”

⁵⁴ คณิต ฒ นคร. อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 31. หน้า 359.

⁵⁵ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 56

⁵⁶ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 110 วรรคหนึ่ง “ในคดีมีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงเกินห้าปีขึ้นไป ผู้ที่ถูกปล่อยชั่วคราวต้องมีประกัน และจะมีหลักประกันด้วยหรือไม่ก็ได้”

วรรคสอง “ในคดีอย่างอื่นจะปล่อยชั่วคราวโดยไม่มีประกันเลย หรือมีประกันหรือมีประกันและหลักประกันด้วยก็ได้”

⁵⁷ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 110

การปล่อยชั่วคราวโดยมีประกัน หมายถึง การปล่อยชั่วคราวโดยผู้ต้องหาหรือจำเลยเองหรือบุคคลอื่นเข้าทำสัญญาประกันต่อเจ้าพนักงานหรือศาลว่าจะมาหรือนำตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยมาส่งตามวันเวลาที่เจ้าพนักงานหรือศาลนัดหรือหมายเรียกมา

ตามปกติเมื่อมีการปล่อยชั่วคราวโดยมีประกันเจ้าพนักงานหรือศาลก็จะกำหนดวันส่งตัวอย่างไรก็ตาม โดยที่การปล่อยชั่วคราวเป็นมาตรการผ่อนคลายการจำกัดเสรีภาพในร่างกาย หากเจ้าพนักงานหรือศาลเห็นว่าพฤติการณ์เป็นที่น่าไม่ไว้วางใจเจ้าพนักงานหรือศาลอาจให้ส่งตัวก่อนกำหนดนัดได้ ในกรณีเช่นนี้เจ้าพนักงานหรือศาลก็อาจออกหมายเรียกให้ส่งตัว

3. การปล่อยชั่วคราวโดยมีประกันและหลักประกัน

มาตรา 112 บัญญัติเกี่ยวกับการปล่อยชั่วคราวโดยมีประกันและหลักประกัน ความว่า “เมื่อปล่อยชั่วคราวโดยมีประกันและหลักประกัน ก่อนปล่อยไปให้ผู้ประกันหรือผู้เป็นหลักประกันลงลายมือชื่อในสัญญาประกัน”

การปล่อยชั่วคราวโดยมีประกันและหลักประกัน หมายถึง การปล่อยผู้ต้องหาหรือจำเลยไปชั่วคราวโดยมีสัญญาประกันพร้อมด้วยหลักประกัน

มาตรา 115 บัญญัติว่า “โดยความปรากฏต่อมา หรือเนื่องจากกลฉ้อฉล หรือผิดหลง ปรากฏว่าสัญญาประกันต่ำไปหรือหลักประกันไม่เพียงพอ หรือเงื่อนไขที่กำหนดไว้ไม่เหมาะสม ให้เจ้าพนักงานหรือศาลมีอำนาจสั่งเปลี่ยนสัญญาประกันให้จำนวนเงินสูงขึ้น หรือเรียกหลักประกันเพิ่มหรือให้ดีกว่าเดิม หรือเปลี่ยนแปลงเงื่อนไขที่กำหนดไว้ให้มีความเหมาะสมยิ่งขึ้น

ภายหลังที่มีคำสั่งปล่อยชั่วคราวแล้ว หากพฤติการณ์แห่งคดีเปลี่ยนแปลงไป ให้เจ้าพนักงานหรือศาลมีอำนาจสั่งลดหลักประกัน ได้ตามที่เห็นสมควร

ในกรณีที่ศาลปล่อยชั่วคราวและคดีขึ้นไปสู่ศาลสูง ศาลสูงมีอำนาจแก้ไขเปลี่ยนแปลงจำนวนเงินตามสัญญาประกันหรือเงื่อนไขที่ศาลล่างกำหนดไว้ได้ตามที่เห็นสมควร”

บทบัญญัติแห่งมาตรานี้ แสดงชัดด้วยว่าการปล่อยชั่วคราวไม่ใช่สัญญาทางแพ่ง รัฐจึงมีอำนาจเปลี่ยนแปลงสัญญาประกันและเงื่อนไขที่กำหนดในสัญญาประกันได้ฝ่ายเดียวทั้งในทางหนักขึ้นและเบาลง นอกจากนี้กฎหมายยังให้อำนาจศาลสูงที่จะแก้ไขเปลี่ยนแปลงสัญญาประกันที่ได้กระทำไว้กับศาลชั้นต้นรวมตลอดถึงการเปลี่ยนแปลงเงื่อนไขที่กำหนดไว้เดิมได้ด้วย⁵⁸

หลักประกันที่ใช้ในการขอให้ปล่อยผู้ต้องหาหรือจำเลยชั่วคราว ได้แก่

1. เงินสด

2. หลักทรัพย์อื่น เช่น

- ที่ดินมีโฉนดหรือหนังสือรับรองการทำประโยชน์(น.ส. 3 หรือ น.ส. 3 ก) กรรมสิทธิ์ห้องชุด

⁵⁸ คณิต ฒ นคร. อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 31. หน้า 384-384.

- พันธบัตรรัฐบาล สลากออมสิน บัตรหรือสลากออมทรัพย์วิเศษของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร ตัวแลกเงินที่ธนาคารเป็นผู้จ่ายและธนาคารผู้จ่ายได้รับรองตลอดไปแล้ว ตัวสัญญาใช้เงินที่ธนาคารเป็นผู้ออกตัวหรือเช็คที่ธนาคารเป็นผู้สั่งจ่าย (แคชเชียร์เช็ค) หรือเช็คที่ธนาคารรับรองแล้ว

- เงินฝากธนาคาร (บัญชีเงินฝากประจำ)
- หนังสือค้ำประกันหรือหนังสือรับรองของธนาคาร
- กรมธรรม์ประกันอสังหาริมทรัพย์ของบริษัทประกันภัย

3. บุคคลเป็นประกันหรือหลักประกัน

- ส่วนราชการ กรณีข้าราชการหรือลูกจ้างของทางราชการที่ต้องหาค้ำประกันตามระเบียบกระทรวงการคลัง ว่าด้วยการช่วยเหลือข้าราชการหรือลูกจ้างของทางราชการที่ต้องหาค้ำประกัน

- ผู้มีตำแหน่งข้าราชการ ข้าราชการบำนาญ สมาชิกสภาผู้บริหารราชการ ส่วนท้องถิ่น สมาชิกสภาท้องถิ่น พนักงานองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น พนักงานรัฐวิสาหกิจ พนักงานของรัฐ ประเภทอื่น ๆ ลูกจ้างของทางราชการหรือรัฐวิสาหกิจ ผู้บริหารพรรคการเมือง และนายความ ทั้งนี้ บุคคลดังกล่าว ต้องเป็นผู้มีความสัมพันธ์กับผู้ต้องหาหรือจำเลย เช่น เป็นบุพการี ผู้สืบสันดาน สามี ภริยา ญาติพี่น้อง ผู้บังคับบัญชา นายจ้างบุคคลที่เกี่ยวข้องกันโดยทางสมรส หรือบุคคลที่ศาลเห็นว่ามี ความสัมพันธ์ใกล้ชิดเหมือนเป็นญาติพี่น้องหรือมีความสัมพันธ์ในทางอื่นที่ศาลเห็นสมควร โดยสามารถทำสัญญาประกันได้ในวงเงินไม่เกิน 10 เท่า ของอัตราเงินเดือนหรือรายได้เฉลี่ยต่อเดือน

- ผู้ประกอบวิชาชีพ เช่น แพทย์ เกษัตริกร พยาบาลวิศวกร สถาปนิก ทนายความผู้สอบบัญชี ครุ ผู้ประกอบวิชาชีพด้านสื่อสารมวลชน หรือผู้ประกอบวิชาชีพอื่นตามที่ศาลเห็นสมควร เมื่อตกเป็นผู้ต้องหาหรือจำเลย อาจใช้ตนเองเป็นหลักประกันได้ ในกรณีความผิดที่ตนถูกกล่าวหาเกิดจากการปฏิบัติหน้าที่หรือการปฏิบัติงานในการประกอบวิชาชีพโดยสามารถทำสัญญาประกันได้ในวงเงินไม่เกิน 15 เท่าของอัตราเงินเดือนหรือรายได้เฉลี่ยต่อเดือน

- บางกรณีที่มีความผิดไม่ร้ายแรง ศาลอาจพิจารณาอนุญาตให้บิดา มารดาเป็นผู้ร้องขอประกัน บุตรได้ โดยไม่ต้องมีหลักประกัน

- นิติบุคคลในกรณีที่กรรมการ ผู้แทน ตัวแทน หุ่นส่วนพนักงานหรือลูกจ้างของ นิติบุคคล นั้นตกเป็นผู้ต้องหาหรือจำเลย⁵⁹

แม้การปล่อยชั่วคราวจะมี 3 ประเภท แต่ตามกฎหมายแล้วบังคับเฉพาะในคดีที่มีอัตราโทษ จำคุกอย่างสูงเกินห้าปีขึ้นไปเท่านั้น ที่ต้องใช้การปล่อยชั่วคราวโดยมีประกัน และในคดีมีอัตราโทษ ดังกล่าวจะมีหลักประกันด้วยหรือไม่ก็ได้ ส่วนในคดีอย่างอื่นจะปล่อยชั่วคราวโดยไม่มีประกันเลยก็

⁵⁹ กองการต่างประเทศ สำนักงานศาลยุติธรรม. (2555). *การขอปล่อยชั่วคราวต่อศาล ฉบับไทย-อังกฤษ*. หน้า 3-5.

ได้ แสดงว่าในเรื่องของหลักประกันนั้น โดยหลักแล้วกฎหมายไม่ได้เรียกร้อง อย่างไรก็ตาม ในทางปฏิบัติในการปล่อยชั่วคราวนั้น ทั้งเจ้าพนักงานและศาลต่างมักเรียกร้องให้มีหลักประกันด้วยเสมอ ทางปฏิบัติดังกล่าวจึงไม่สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของกฎหมายและเป็นการกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของบุคคล เพราะรัฐไม่ได้มุ่งหวังหาเงินหรือหาประโยชน์จากการปล่อยชั่วคราว แต่ต้องการดำเนินคดีต่างหาก เมื่อทางปฏิบัติเป็นเช่นที่กล่าวมา การเรียกประกันก็เลยกลายเป็นหลักและเรียกสูงด้วย ทางปฏิบัติดังกล่าวจึงทำให้ “นายประกันอาชีพ” และ “บริษัทประกันภัย” เข้าไปแสวงหาประโยชน์บนความทุกข์ยากของผู้ต้องหาหรือจำเลย

2.2.5 การขอให้ปล่อยชั่วคราว

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 106⁶⁰ ได้กำหนดหลักเกณฑ์ในการขอปล่อยชั่วคราวไว้สองประการ ดังนี้

1. ผู้มีสิทธิขอให้ปล่อยชั่วคราว กฎหมายกำหนดให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยผู้มีประโยชน์เกี่ยวข้องเป็นผู้มีสิทธิขอให้ปล่อยชั่วคราว (ผู้มีประโยชน์เกี่ยวข้องในที่นี้อาจหมายถึง บิดา มารดา บุตร ภริยา ญาติพี่น้อง นายจ้าง ผู้บังคับบัญชา หรือแม้แต่นายความที่ว่าความแก้ต่างให้จำเลยก็ได้)⁶¹

2. ผู้มีอำนาจรับและอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว กฎหมายได้กำหนดแนวทางปฏิบัติในเรื่องนี้ไว้ ดังนี้

2.1 เมื่อผู้ต้องหาถูกควบคุมอยู่และยังมีได้ถูกฟ้องต่อศาลให้ยื่นต่อพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการที่ควบคุมนั้นอยู่แล้วแต่กรณี

⁶⁰ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 106 บัญญัติว่า คำร้องขอให้ปล่อยผู้ต้องหาหรือจำเลยชั่วคราว โดยไม่ต้องมีประกันหรือมีประกัน หรือมีประกันและหลักประกัน ไม่ว่าผู้ต้องหาต้องควบคุมหรือขังตามหมายศาล ย่อมยื่นได้โดยผู้ต้องหา จำเลย หรือผู้มีประโยชน์เกี่ยวข้อง ดังนี้

(1) เมื่อผู้ต้องหาถูกควบคุมอยู่และยังมีได้ถูกฟ้องต่อศาล ให้ยื่นต่อพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการแล้วแต่กรณี

(2) เมื่อผู้ต้องหาต้องขังตามหมายศาล และยังมีได้ถูกฟ้องต่อศาล ให้ยื่นต่อศาลนั้น

(3) เมื่อผู้ต้องหาถูกฟ้องแล้ว ให้ยื่นต่อศาลชั้นต้นที่ชำระคดีนั้น

(4) เมื่อศาลอ่านคำพิพากษาศาลชั้นต้นหรือศาลอุทธรณ์แล้ว แม้ยังไม่มีการยื่นอุทธรณ์หรือฎีกา หรือมีการยื่นอุทธรณ์หรือฎีกาแล้ว แต่ยังไม่ส่งสำนวนไปยังศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกา ให้ยื่นต่อศาลชั้นต้นที่ชำระคดีนั้น ในกรณีที่ศาลชั้นต้นเห็นสมควรให้ปล่อยชั่วคราว ให้ศาลชั้นต้นส่งอนุญาต มิฉะนั้นให้รับส่งคำร้องพร้อมสำนวนไปยังศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกาเพื่อสั่ง แล้วแต่กรณี

(5) เมื่อศาลส่งสำนวนไปยังศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกาแล้วแต่กรณีก็ได้ ในกรณีที่ยื่นต่อศาลชั้นต้น ให้ศาลชั้นต้นรับส่งคำร้องไปยังศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกาเพื่อสั่ง แล้วแต่กรณี.

⁶¹ ประเทือง กิริติบุตร. (2523). *กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา 1*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง. หน้า 107.

2.2 เมื่อผู้ต้องหาต้องขังตามหมายศาล และยังมีได้ถูกฟ้องต่อศาลให้ยื่นต่อศาลที่ออกหมายขังนั้น

2.3 เมื่อผู้ต้องหาถูกฟ้องให้ยื่นต่อศาลที่รับพิจารณาพิพากษาคดีนั้น

2.4 เมื่อได้มีคำพิพากษาศาลชั้นต้นหรือศาลอุทธรณ์มีผลให้จำเลยถูกควบคุมตัว แม้จะไม่มี การยื่นอุทธรณ์หรือฎีกาแล้วแต่สำนวนยังไม่ส่งต่อไปศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกา ในกรณีนี้ให้ศาลชั้นต้นมีอำนาจสั่งอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวได้ แต่ไม่มีอำนาจสั่งไม่อนุญาต

2.5 เมื่อศาลชั้นต้นส่งสำนวนไปยังศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกาแล้ว จะยื่นต่อศาลชั้นต้นที่ชำระคดีนั้นหรือจะยื่นต่อศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกาแล้วแต่กรณีก็ได้ ในกรณีที่ยื่นต่อศาลชั้นต้นให้ศาลชั้นต้นรับส่งคำร้องไปยังศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกาเพื่อส่งแล้วแต่กรณีก็ได้

ดังนี้ การปล่อยชั่วคราวมิใช่เป็นเรื่องเห็นเองโดยลำพัง (ex officio) แต่เป็นเรื่องที่จะต้องมีการร้องขอ เพราะการปล่อยชั่วคราวเป็นมาตรการผ่อนคลายการจำกัดเสรีภาพในร่างกายของบุคคลดังกล่าวมาแล้ว

ผู้มีสิทธิยื่นคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยซึ่งถูกควบคุมหรือขังอยู่ได้แก่ผู้ต้องหาหรือจำเลยนั้นเอง หรือผู้มีประโยชน์เกี่ยวข้อง

“ผู้มีประโยชน์เกี่ยวข้อง” มีความหมายกว้าง เช่น ญาติ ทนายของผู้ต้องหาหรือจำเลย เป็นต้น

การยื่นคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราว ผู้ยื่นต้องยื่นต่อเจ้าพนักงานหรือศาลดังนี้

(1) เมื่อผู้ต้องหาถูกควบคุมอยู่และยังมีได้ถูกฟ้องต่อศาลให้ยื่นต่อพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการ แล้วแต่กรณี

(2) เมื่อผู้ต้องหาต้องขังตามหมายศาล และยังมีได้ถูกฟ้องต่อศาล ให้ยื่นต่อศาลนั้น

(3) เมื่อผู้ต้องหาถูกฟ้อง ให้ยื่นต่อศาลชั้นต้นที่ชำระคดีนั้น

(4) เมื่อศาลอ่านคำพิพากษาศาลชั้นต้นหรือศาลอุทธรณ์ แม้ยังไม่มีการยื่นอุทธรณ์หรือฎีกา หรือมีการยื่นอุทธรณ์หรือฎีกาแล้ว แต่ยังไม่ได้ส่งสำนวนไปยังศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกา ให้ศาลชั้นต้นสั่งอนุญาต มิฉะนั้นให้รับส่งคำร้องพร้อมสำนวนไปให้ศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกาเพื่อส่ง

(5) เมื่อศาลส่งสำนวนไปยังศาลอุทธรณ์ หรือศาลฎีกาแล้ว จะยื่นต่อศาลชั้นต้นที่ชำระคดีนั้น หรือจะยื่นต่อศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกา แล้วแต่กรณี ก็ได้ และในกรณีที่ยื่นต่อศาลชั้นต้นให้ศาลชั้นต้นรับส่งคำร้องไปยังศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกา แล้วแต่กรณีก็ได้ เพื่อส่ง

ในการส่งคำร้องให้ปล่อยชั่วคราว

มาตรา 107 บัญญัติว่า “เมื่อได้รับคำร้องให้ปล่อยชั่วคราว ให้เจ้าพนักงานหรือศาลรับส่งอย่างรวดเร็วและผู้ต้องหาหรือจำเลยทุกคนพึงได้รับอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว โดยอาศัยหลักเกณฑ์

ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 108 มาตรา 108/1 มาตรา 109 มาตรา 110 มาตรา 111 มาตรา 112 มาตรา 113 และมาตรา 113/1

คำสั่งให้ปล่อยชั่วคราวตามวรรคหนึ่ง ให้ผู้เกี่ยวข้องดำเนินการตามคำสั่งดังกล่าวโดยทันที คำว่า “รีบสั่งอย่างรวดเร็ว” หมายความว่า จะชักช้าไม่ได้

ถ้อยคำในกฎหมายที่ว่า “ผู้ต้องหาหรือจำเลยทุกคนพึงได้รับอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว” นั้น แม้จะฟังดูเป็นข้อเรียกร้อง แต่การเอาตัวบุคคลไว้ในอำนาจรัฐต้องเป็นกรณีมีความจำเป็น และแม้จะมีความจำเป็นก็ชอบที่จะพิจารณาในทางผ่อนคลาย กรณีจึงเท่ากับเป็นการกำหนดให้เจ้าพนักงานและศาลได้มีความรอบคอบในการเอาตัวไว้ในอำนาจรัฐนั่นเอง

มาตรา 108 บัญญัติว่า “ในการวินิจฉัยคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราว ต้องพิจารณาข้อเหล่านี้ประกอบ

- (1) ความหนักเบาแห่งข้อหา
- (2) พยานหลักฐานที่ปรากฏแล้วมีเพียงใด
- (3) พฤติการณ์ต่าง ๆ แห่งคดีเป็นอย่างไร
- (4) เชื่อถือผู้ร้องขอประกันหรือหลักประกันได้เพียงใด
- (5) ผู้ต้องหาหรือจำเลยน่าจะหลบหนีหรือไม่
- (6) ภัยอันตรายหรือความเสียหายที่จะเกิดจากการปล่อยชั่วคราวมีเพียงใดหรือไม่
- (7) ในกรณีที่ผู้ต้องหาหรือจำเลยต้องขังตามหมายศาล ถ้ามีคำคัดค้านของพนักงานสอบสวน

พนักงานอัยการ โจทก์ หรือผู้เสียหาย แล้วแต่กรณี ศาลพึงรับประกอบการวินิจฉัยได้

เพื่อประโยชน์ในการดำเนินการตามวรรคหนึ่ง เจ้าพนักงานซึ่งมีอำนาจสั่งให้ปล่อยชั่วคราว หรือศาลอาจรับฟังข้อเท็จจริง รายงานหรือความเห็นของเจ้าพนักงานซึ่งกฎหมายกำหนดให้มีอำนาจหน้าที่ที่เกี่ยวกับการนั้นเพื่อประกอบการพิจารณาสั่งคำร้องด้วยก็ได้

ในการอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว เจ้าพนักงานซึ่งมีอำนาจสั่งให้ปล่อยชั่วคราว หรือศาลจะกำหนดเงื่อนไขเกี่ยวกับที่อยู่ของผู้ที่ถูกปล่อยชั่วคราว หรือกำหนดเงื่อนไขอื่นใดให้ผู้ถูกปล่อยชั่วคราว ปฏิบัติเพื่อป้องกันการหลบหนีหรือเพื่อป้องกันภัยอันตราย หรือความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นจากการปล่อยชั่วคราวก็ได้”

ข้อพิจารณาตามอนุมาตรา (1) ถึง (6) ในเนื้อหาเป็นอย่างเดียวกับเหตุออกหมายจับตาม มาตรา 66 กรณีตามอนุมาตรา (7) เป็นกรณีที่เกี่ยวข้องกับมาตรา 109

มาตรา 108/1 บัญญัติว่า “การสั่งไม่ให้ปล่อยชั่วคราวจะกระทำได้อต่อเมื่อมีเหตุอันควรเชื่อเหตุใดเหตุหนึ่งดังต่อไปนี้

- (1) ผู้ต้องหาหรือจำเลยจะหลบหนี
- (2) ผู้ต้องหาหรือจำเลยจะไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐาน

- (3) ผู้ต้องหาหรือจำเลยจะไปก่อเหตุอันตรายประการอื่น
- (4) ผู้ร้องขอประกันหรือหลักประกันไม่น่าเชื่อถือ
- (5) การปล่อยชั่วคราวจะเป็นอุปสรรคหรือก่อให้เกิดความเสียหายต่อการสอบสวนของเจ้าพนักงานหรือการดำเนินคดีในศาล

คำสั่งไม่ให้ปล่อยชั่วคราวต้องแสดงเหตุผล และต้องแจ้งเหตุดังกล่าวให้ผู้ต้องหาหรือจำเลย และผู้ยื่นคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวทราบเป็นหนังสือโดยเร็ว”

บทบัญญัติแห่งมาตรานี้แสดงว่า กรณีมีเหตุออกหมายจับเพราะความร้ายแรงของความผิดก็สามารถปล่อยชั่วคราวได้ ซึ่งก็สอดคล้องกับจุดหมายของการควบคุมตัวระหว่างคดี

มาตรา 109 บัญญัติว่า “ในกรณีที่ผู้ต้องหาหรือจำเลยต้องหาหรือถูกฟ้องในความผิดมีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงเกินสิบปี ถ้ามีคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราว ในระหว่างสอบสวนหรือระหว่างการพิจารณาของศาลชั้นต้น ศาลจะต้องถามพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ หรือโจทก์ว่าจะคัดค้านประการใดหรือไม่ ถ้าไม่อาจถามได้โดยมีเหตุอันควรศาลจะงดการถามเสียก็ได้แต่ต้องบันทึกเหตุนั้นไว้”

ในกรณีที่ศาลถามพนักงานอัยการว่าจะคัดค้านการขอปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยหรือไม่ประการใด สำนักงานอัยการสูงสุดได้วางระเบียบให้พนักงานอัยการพิจารณาแถลงตามหลักการในการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคล และหลักการในการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลที่สำนักงานอัยการสูงสุดวางระเบียบไว้มีว่า

“การกระทำของรัฐที่เป็นการจำกัดสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของบุคคล โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเอาตัวบุคคลไว้ในอำนาจรัฐ จะกระทำได้ต่อเมื่อมีความจำเป็นที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้เท่านั้น เหตุนี้การคุมขังตัวผู้ต้องหาหรือจำเลย ตามปกติจึงต้องพิจารณาว่าเป็นกรณีที่น่าเชื่อว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยจะหลบหนีหรือจะไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐานด้วย ฉะนั้น หากกรณีคดีมีหลักฐานตามสมควรว่า การกระทำของผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นความผิดร้ายแรง หรือเป็นที่น่าเชื่อว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยจะหลบหนีหรือจะไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐาน หรือกรณีคดีมีหลักฐานตามสมควรว่า การกระทำของผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นความผิดและมีเหตุผลอื่นที่จำเป็นและสมควรก็จะเป็นกรณีที่ต้องนำเหตุดังกล่าวมาพิจารณาว่าจำเป็นต้องคุมขังผู้ต้องหาหรือจำเลยเพื่อดำเนินคดีต่อไปหรือไม่ด้วยเช่นเดียวกัน

ในการพิจารณาคำร้องขอปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหา พนักงานอัยการต้องพิจารณาถึงความจำเป็นในการที่จะเอาตัวบุคคลนั้น ไว้ในอำนาจรัฐตามนัยดังกล่าวมาแล้วในวรรคหนึ่ง โดยพิจารณาซึ่งน้ำหนักระหว่างประโยชน์ของรัฐในการรักษาความสงบเรียบร้อยกับสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของบุคคลซึ่งขัดแย้งกัน หากเห็นว่าสิทธิและเสรีภาพของบุคคลที่จะถูกกระทบเกินความจำเป็นหรือเกินสมควร โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อเห็นว่าไม่มีพฤติการณ์ที่น่าเชื่อว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยจะหลบหนีหรือจะ

ไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐาน หรือไม่มีเหตุอื่นที่จำเป็นและสมควรแล้ว พนักงานอัยการต้องปล่อยตัวบุคคลหรืออนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวตามคำร้องขอเสมอ”⁶²

และสำนักงานอัยการสูงสุดได้วางหลักการพิจารณาและตั้งคำร้องขอปล่อยชั่วคราวของพนักงานอัยการว่า

“ในการพิจารณาคำร้องขอปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหา พนักงานอัยการต้องพิจารณาโดยไม่ชักช้า หัวหน้าพนักงานอัยการเป็นผู้ส่งอนุญาตหรือไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว โดยจะต้องบันทึกเหตุผลในการสั่งไว้ให้ชัดเจน ในกรณีไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว พนักงานอัยการต้องแจ้งผลการพิจารณาพร้อมด้วยเหตุผลให้ผู้ร้องขอปล่อยชั่วคราวทราบโดยเร็ว”⁶³

ดังนั้น ระเบียบดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงความโปร่งใสของการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานอัยการ

มาตรา 110 บัญญัติว่า “ในคดีมีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงเกินห้าปีขึ้นไป ผู้ที่ถูกปล่อยชั่วคราวต้องมีประกันและจะมีหลักประกันด้วยหรือไม่ก็ได้

ในคดีอย่างอื่นจะปล่อยชั่วคราวโดยไม่มีประกันเลย หรือมีประกัน หรือมีประกันและหลักประกันด้วยก็ได้

การเรียกประกันหรือหลักประกันตามวรรคหนึ่งหรือวรรคสอง จะเรียกจนเกินควรแก่กรณีมิได้ ทั้งนี้ ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขที่กำหนดในกฎกระทรวงหรือข้อบังคับของประธานศาลฎีกา แล้วแต่กรณี”

มาตรา 111 บัญญัติว่า “เมื่อจะปล่อยชั่วคราวโดยไม่มีประกันเลย ก่อนที่จะปล่อยไป ให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยสาบานหรือปฏิญาณตนว่าจะมาตามนัดหรือหมายเรียก”

มาตรา 112 บัญญัติว่า “เมื่อจะปล่อยชั่วคราวโดยมีประกัน หรือมีประกันและหลักประกัน ก่อนปล่อยไปให้ผู้ประกันหรือผู้เป็นหลักประกันลงลายมือชื่อในสัญญาประกันนั้น

ในสัญญาประกันนอกจากข้อความอย่างอื่นอันพึงมี ต้องมีข้อความดังนี้ด้วย

(1) ผู้ถูกปล่อยชั่วคราวหรือผู้ประกัน แล้วแต่กรณี จะปฏิบัติตามนัดหรือหมายเรียกของเจ้าพนักงานหรือศาล ซึ่งให้ปล่อยชั่วคราว

(2) เมื่อผิดสัญญาจะใช้เงินจำนวนที่ระบุไว้

⁶² ระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการดำเนินคดีของพนักงานอัยการ พ.ศ. 2528 แก้ไขเพิ่มเติม โดยระเบียบฯ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2538 ข้อ 22 เบญจ อัยการนิเทศ เล่มที่ 57 ฉบับที่ 3 พ.ศ. 2538 หน้า 165. , ระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการดำเนินคดีของพนักงานอัยการ พ.ศ.2547 ข้อ 32,37

⁶³ ระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการดำเนินคดีของพนักงานอัยการ พ.ศ.2547 ข้อ 33 วรรคหนึ่งและวรรคสอง

ในสัญญาประกันจะกำหนดภาระหน้าที่หรือเงื่อนไขให้ผู้ถูกปล่อยชั่วคราว หรือผู้ประกัน ต้องปฏิบัติเกินความจำเป็นแก่กรณีมิได้”

มาตรา 113 บัญญัติว่า “เมื่อพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการสั่งปล่อยชั่วคราวไม่ว่า จะมีประกันหรือมีประกันและหลักประกันหรือไม่ การปล่อยชั่วคราวนั้นให้ใช้ได้ระหว่างการ สอบสวนหรือจนกว่าผู้ต้องหาถูกศาลสั่งขังระหว่างสอบสวนหรือจนถึงศาลประทับฟ้อง แต่มิให้เกิน สามเดือนนับแต่วันแรกที่มีการปล่อยชั่วคราว ไม่ว่าเป็นการปล่อยชั่วคราวโดยพนักงานสอบสวนหรือ พนักงานอัยการ ในกรณีที่มีเหตุจำเป็นทำให้ไม่อาจทำการสอบสวนได้เสร็จภายในกำหนดสามเดือน จะยืดเวลาการปล่อยชั่วคราวให้เกินสามเดือนก็ได้ แต่มิให้เกินหกเดือน

เมื่อการปล่อยชั่วคราวสิ้นสุดลงตามวรรคหนึ่งแล้ว ถ้ายังมีความจำเป็นที่จะต้องควบคุม ผู้ต้องหาไว้ต่อไปให้ส่งผู้ต้องหามาศาล และให้นำบทบัญญัติมาตรา 87 วรรคสี่ ถึงวรรคเก้า มาใช้ บังคับ”

มาตรา 113/1 บัญญัติว่า “ในกรณีที่มีการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาในชั้นสอบสวนโดยมีการ วางเงินสดหรือหลักทรัพย์อื่นเป็นประกันไม่ว่าต่อพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการ และยังไม่ได้รับคืน หากผู้ต้องหาหรือจำเลยประสงค์จะขอปล่อยชั่วคราวต่อไป ผู้ต้องหาหรือจำเลยหรือผู้มี ประโยชน์เกี่ยวข้องอาจยื่นคำร้องต่อพนักงานอัยการหรือศาล แล้วแต่กรณี โดยขอให้ถือเอาทรัพย์สิน ดังกล่าวเป็นหลักประกันต่อไปก็ได้ เมื่อพนักงานอัยการหรือศาลเห็นสมควรแล้วอาจมีคำสั่งอนุญาต ให้ปล่อยชั่วคราว โดยถือว่าเงินสดหรือหลักทรัพย์ดังกล่าวนี้เป็นหลักประกันในชั้นพนักงานอัยการ หรือศาล แล้วแต่กรณีก็ได้ ให้พนักงานอัยการหรือศาลนั้นแจ้งพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการ แล้วแต่กรณี ให้ส่งหลักประกันเช่นว่านั้นต่อพนักงานอัยการหรือศาลภายในระยะเวลาที่พนักงาน อัยการหรือศาลเห็นสมควร

ในกรณีปล่อยชั่วคราว โดยมีบุคคลเป็นประกันหรือหลักประกันต่อพนักงานสอบสวนหรือ พนักงานอัยการ หากบุคคลเช่นว่านั้นร้องขอ พนักงานอัยการหรือศาลอาจถือเอาบุคคลนั้นเป็นประกัน หรือหลักประกันในการปล่อยชั่วคราวต่อไปก็ได้ กรณีเช่นว่านี้ พนักงานอัยการหรือศาลจะแจ้งให้ พนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการ แล้วแต่กรณี ส่งเอกสารเกี่ยวกับการประกันภายในระยะเวลาที่ เห็นสมควร”

มาตรา 114 บัญญัติว่า “เมื่อจะปล่อยชั่วคราวโดยให้มีประกันและหลักประกันด้วย ก่อน ปล่อยตัวไป ให้ผู้ร้องขอประกันจัดหาหลักประกันมาดังต้องการ

หลักประกันมี 3 ชนิด คือ

- (1) มีเงินสดมาวาง
- (2) มีหลักทรัพย์อื่นมาวาง
- (3) มีบุคคลมาเป็นหลักประกัน โดยแสดงหลักทรัพย์”

คำว่า “หลักทรัพย์” ตามมาตรา 114 นี้ ระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดกล่าวว่า “หลักทรัพย์ ตามมาตรา 114 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา หมายความว่าหลักทรัพย์ทุกชนิด เช่น ที่ดิน อาคาร สิ่งปลูกสร้าง พันธบัตร สลากออมสิน ตัวแลกเงินที่ธนาคารเป็นผู้จ่ายและผู้จ่ายได้รับ รองตลอดไป ตัวสัญญาใช้เงินที่ธนาคารเป็นผู้ออกตัว เช็คนาคาร์เป็นผู้ตั้งจ่ายหรือรับรอง หนังสือรับรองของธนาคารหรือหนังสือรับรองของบริษัทประกันภัยที่รับรองว่าจะชำระเงินตามจำนวนที่ระบุ ในสัญญาประกันแทนผู้ประกันในกรณีผิดสัญญาประกัน เป็นต้น⁶⁴

มาตรา 115 บัญญัติว่า “โดยความปรากฏต่อมา หรือเนื่องจากกลฉ้อฉลหรือผิดพลาด ปรากฏว่าสัญญาประกันคำไปหรือหลักประกันไม่เพียงพอ หรือเงื่อนไขที่กำหนดไว้ไม่เหมาะสม ให้เจ้าพนักงานหรือศาลมีอำนาจสั่งเปลี่ยนสัญญาประกันให้จำนวนเงินสูงขึ้น หรือเรียกหลักประกันเพิ่ม หรือให้ดีกว่าเดิม หรือเปลี่ยนแปลงเงื่อนไขที่กำหนดไว้ให้มีความเหมาะสมยิ่งขึ้น

ภายหลังที่มีคำสั่งปล่อยชั่วคราวแล้ว หากพฤติการณ์แห่งคดีเปลี่ยนแปลงไป ให้เจ้าพนักงาน หรือศาลมีอำนาจสั่งลดหลักประกันได้ตามที่เห็นสมควร

ในกรณีที่ศาลปล่อยชั่วคราวและคดีขึ้นไปสู่ศาลสูง ศาลสูงมีอำนาจแก้ไขเปลี่ยนแปลง จำนวนเงินตามสัญญาประกันหรือเงื่อนไขที่ศาลล่างกำหนดไว้ได้ตามที่เห็นสมควร”

ในการพิจารณาคำร้องขอปล่อยชั่วคราวโดยไม่มีประกัน สำนักงานอัยการสูงสุดได้วาง ระเบียบให้พนักงานอัยการพิจารณาความน่าเชื่อถือของผู้ร้องจากอาชีพ สถานภาพชื่อเสียงทางสังคม หรือคุณสมบัติอื่นๆ ของผู้ร้อง และย้ำว่าผู้ต้องหาที่มีสิทธิร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวโดยไม่มี หลักประกันไว้ด้วย⁶⁵

ในกรณีที่ศาลสั่งไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว ผู้ร้องขอมีสิทธิยื่นคำร้องอุทธรณ์คำสั่งนั้นได้ และในกรณีที่ศาลอุทธรณ์สั่งไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวยื่นตามศาลชั้นต้น กฎหมายกำหนดให้เป็น ที่สุด แต่ไม่ตัดสิทธิที่จะยื่นคำร้องให้ปล่อยชั่วคราวใหม่⁶⁶

2.2.5.1 การปล่อยชั่วคราวสามารถขอได้ในกรณีดังต่อไปนี้

1) ชั้นฝากขัง ขอปล่อยชั่วคราวได้เมื่อผู้ต้องหาถูกเจ้าหน้าที่ตำรวจหรือพนักงานอัยการ นำตัวมาขออนุญาตศาลฝากขังระหว่างที่ยังสอบสวนไม่แล้วเสร็จ

2) ชั้นพิจารณาคดีของศาลชั้นต้น เมื่อผู้ต้องหาถูกพนักงานอัยการฟ้องต่อศาลแล้วก็จะ เปลี่ยนฐานะจากผู้ต้องหาเป็นจำเลย จึงมีสิทธิขอปล่อยชั่วคราวต่อศาลได้ หรือในคดีที่ราษฎรเป็น

⁶⁴ ระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการดำเนินคดีของพนักงานอัยการ พ.ศ.2547 ข้อ 33 วรรคหก

⁶⁵ ระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการดำเนินคดีของพนักงานอัยการ พ.ศ.2528 แก้ไขเพิ่มเติมโดยระเบียบฯ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2538 ข้อ 22 ตรี อัยการนิเทศ เล่มที่ 57 ฉบับที่ 3 พ.ศ. 2538 หน้า 165; และระเบียบสำนักงานอัยการ สูงสุดว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ พ.ศ.2547 ข้อ 34

⁶⁶ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 119 ทวิ

โจทก์เมื่อศาลประทับฟ้องแล้วจะขอปล่อยชั่วคราวก่อนวันนัด ในวันนัดหรือหลังจากวันนัดที่ระบุในหมายเรียกให้มาแก้คดีก็ได้

3) ชั้นอุทธรณ์หรือฎีกา กรณีที่จำเลยถูกขังหรือจำคุกโดยผลของคำพิพากษาศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์ หรือศาลอุทธรณ์ภาค จะขอปล่อยชั่วคราวก่อนที่จะยื่นอุทธรณ์หรือยื่นฎีกาพร้อมกัน หรือหลังจากยื่นอุทธรณ์หรือยื่นฎีกาก็ได้แล้วแต่กรณี ทั้งนี้ การปล่อยชั่วคราวในชั้นใดใช้ได้เฉพาะชั้นนั้น เมื่อชั้นของการขอปล่อยชั่วคราวเปลี่ยน ไปต้องยื่นขอปล่อยชั่วคราวใหม่

2.2.5.2 หลักเกณฑ์การพิจารณาคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราว

เมื่อเจ้าพนักงานหรือศาล ได้รับคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวให้เจ้าพนักงานหรือศาลริบสั่ง โดยอาศัยหลักเกณฑ์ตามที่กฎหมายกำหนดไว้⁶⁷

เจ้าพนักงานหรือศาลซึ่งได้รับคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวต้องริบสั่งอย่างรวดเร็วและถ้าหาก เจ้าพนักงานหรือศาลมีคำสั่งให้ปล่อยชั่วคราว ผู้ที่เกี่ยวข้องต้องดำเนินการตามคำสั่งนั้นทันที

กฎหมายบัญญัติรับรองสิทธิผู้ต้องหาหรือจำเลยที่จะได้รับการปล่อยชั่วคราวเป็นหลัก ส่วนการไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวถือเป็นข้อยกเว้นเท่านั้น

ในการวินิจฉัยคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราว ให้พิจารณาข้อเหล่านี้ประกอบ

- (1) ความหนักเบาแห่งข้อหา
- (2) พยานหลักฐานที่ปรากฏแล้วมีเพียงใด
- (3) พฤติการณ์ต่าง ๆ แห่งคดีเป็นอย่างไร
- (4) เชื่อถือผู้ขอประกันหรือหลักประกัน ได้เพียงใด
- (5) ผู้ต้องหาหรือจำเลยน่าจะหลบหนีหรือไม่
- (6) ภัยอันตรายหรือความเสียหายที่จะเกิดจากการอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวมีหรือไม่

เพียงใด

(7) คำคัดค้านของพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ โจทก์หรือผู้เสียหาย แล้วแต่กรณี

(8) ข้อเท็จจริงหรือรายงานหรือความเห็นของเจ้าพนักงานซึ่งกฎหมายกำหนดให้มีอำนาจหน้าที่ที่เกี่ยวกับการนั้น ในกรณีผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นเด็กหรือเยาวชน ศาลจะพิจารณาความประพฤติ ภูมิหลัง สิ่งแวดล้อมและผู้ปกครองในการดูแลเด็กประกอบด้วย

อนึ่ง นอกเหนือไปจากข้อพิจารณาดังกล่าวข้างต้นที่ใช้ในการประกอบการวินิจฉัยว่า ควรมีคำสั่งปล่อยชั่วคราวหรือไม่ประการใดแล้ว ยังมีสิ่งสำคัญอื่นอีก คือ

1. ในการพิจารณาคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราว เจ้าพนักงานหรือศาลอาจรับฟังข้อเท็จจริง รายงานหรือความเห็นของเจ้าพนักงานซึ่งกฎหมายกำหนดให้มีอำนาจที่เกี่ยวกับการนั้นประกอบด้วยก็ได้

⁶⁷ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 107 และมาตรา 108

2. ในการอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวเจ้าพนักงานหรือศาลอาจกำหนดเงื่อนไขรวม 4 ประการคือ

2.1 เงื่อนไขเกี่ยวกับที่อยู่ของผู้ถูกปล่อยชั่วคราว

2.2 เงื่อนไขให้ผู้ถูกปล่อยชั่วคราวปฏิบัติเพื่อป้องกันการหลบหนี

2.3 เงื่อนไขให้ผู้ถูกปล่อยชั่วคราวปฏิบัติเพื่อป้องกันภัยอันตราย

2.4 เงื่อนไขให้ผู้ถูกปล่อยชั่วคราวปฏิบัติเพื่อป้องกันความเสียหายอันเกิดจากการปล่อยชั่วคราว

3. ในกรณีที่ผู้ต้องหาหรือจำเลยถูกฟ้องในความผิดที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงเกิน 10 ปี ถ้ามีคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวในระหว่างสอบสวนหรือระหว่างการพิจารณาของศาลชั้นต้น ศาลจะต้องถามพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ หรือโจทก์ว่าจะคัดค้านประการใดหรือไม่ หรือศาลถ้าไม่อาจถามได้โดยมีเหตุอันสมควร ศาลจะงดถามเสียก็ได้แต่ต้องบันทึกเหตุนั้นไว้⁶⁸

2.2.6 หลักเกณฑ์ในการพิจารณาไม่ปล่อยชั่วคราว

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 108/1 บัญญัติว่า “การสั่งไม่ปล่อยชั่วคราวจะกระทำได้ต่อเมื่อมีเหตุอันควรเชื่อเหตุใดเหตุหนึ่งดังต่อไปนี้

(1) ผู้ต้องหาหรือจำเลยจะหลบหนี

(2) ผู้ต้องหาหรือจำเลยจะไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐาน

(3) ผู้ต้องหาหรือจำเลยจะไปก่อเหตุอันตรายประการอื่น

(4) ผู้ร้องขอประกันหรือหลักประกันไม่น่าเชื่อถือ

(5) การปล่อยชั่วคราวจะเป็นอุปสรรคหรือก่อให้เกิดความเสียหายต่อการสอบสวนของเจ้าพนักงานหรือการดำเนินคดีในศาล

คำสั่งไม่ปล่อยชั่วคราวต้องแสดงผลและต้องแจ้งเหตุดังกล่าวให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยและผู้ยื่นคำร้องให้ปล่อยชั่วคราวทราบเป็นหนังสือโดยเร็ว

จากบทบัญญัติดังกล่าวมีสาระสำคัญอยู่ 2 ประการ คือ

(1) การสั่งไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวไม่ว่าโดยเจ้าพนักงานหรือศาลจะกระทำได้เมื่อมีเหตุอันควรตามที่กฎหมายบัญญัติไว้เท่านั้น

(2) คำสั่งไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวต้องแสดงผลและต้องแจ้งเหตุให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยและผู้ยื่นคำร้องให้ปล่อยชั่วคราวทราบเป็นหนังสือโดยเร็ว

2.2.6.1 หลักฐานเมื่ออนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว เมื่อเจ้าพนักงานหรือศาลสั่งอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยแล้วสำหรับการอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวโดยไม่มีประกันเลยนั้น

⁶⁸ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 109

กฎหมายไม่ได้กำหนดรูปแบบในเรื่องหลักฐานไว้เป็นพิเศษ กฎหมายเพียงแต่กำหนดว่าก่อนปล่อยตัวไปให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยสาบานหรือปฏิญาณตนว่าจะมาตามนัดหรือตามหมายเรียกเท่านั้น⁶⁹

สำหรับกรณีการอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวโดยมีประกัน หรือมีประกันและหลักประกัน นั้นจะต้องมีการทำสัญญาประกันให้ไว้ต่อเจ้าพนักงานหรือศาล แล้วแต่กรณี⁷⁰ และโดยเฉพาะเมื่อจะปล่อยชั่วคราวโดยให้มีประกันและหลักประกัน ด้วยกฎหมายกำหนดว่าก่อนปล่อยตัวไป ให้ผู้ร้องขอประกันจัดหาหลักประกันมา⁷¹ ดังนี้ แสดงว่าตามกฎหมายจะมีการตีราคาหลักประกันก่อน อย่างไรก็ตาม ในทางปฏิบัติผู้ยื่นคำร้องขอประกันมักจะแนบหลักประกันไปพร้อมด้วยเสมอเพื่อความสะดวกรวดเร็ว และหากเจ้าพนักงานหรือศาลเรียกรองหลักประกันสูงกว่า ผู้ขอประกันก็จะนำหลักประกันมาเพิ่มเติมต่อไป

เกี่ยวกับสัญญาประกันมาตรา 112 บัญญัติว่า

“เมื่อจะปล่อยชั่วคราวโดยมีประกัน หรือมีประกันและหลักประกันก่อนปล่อยไปให้ผู้ประกันหรือผู้เป็นหลักประกันลงลายมือชื่อในสัญญาประกันนั้น

ในสัญญาประกันนอกจากข้อความอย่างอื่นอันพึงมี ต้องมีข้อความดังนี้ด้วย

(1) ผู้ถูกปล่อยชั่วคราวหรือผู้ประกัน แล้วแต่กรณี จะปฏิบัติตามนัดหรือหมายเรียกของเจ้าพนักงานหรือศาล ซึ่งให้ปล่อยชั่วคราว

(2) เมื่อผิดสัญญาจะใช้เงินจำนวนที่ระบุไว้

ในสัญญาประกันจะกำหนดภาระหน้าที่หรือเงื่อนไขให้ผู้ถูกปล่อยชั่วคราว หรือผู้ประกันต้องปฏิบัติเกินความจำเป็นแก่กรณีมิได้”

คำว่า “ข้อความอย่างอื่นอันพึงมี” หมายความว่า ข้อความที่จำเป็นต้องมีเพื่อให้ครบถ้วนเป็นลักษณะสัญญาเท่านั้น ข้อความหรือเงื่อนไขใดๆ ที่นอกเหนือไปย่อมไม่มีผลบังคับตามกฎหมาย

สัญญาประกันเป็นหลักฐานของการปล่อยชั่วคราวซึ่งเป็นเรื่องของกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ไม่ใช่สัญญาทางแพ่ง เพราะสัญญาทางแพ่งจะตั้งอยู่บนหลัก “เสรีภาพในการทำสัญญา” (Vertragsfreiheit / freedom of contract) แต่สัญญาประกันไม่เกี่ยวข้องกับสิทธิเสรีภาพดังกล่าว

สัญญาประกันเป็นสัญญาที่ผูกพันเฉพาะตัวผู้ประกัน เมื่อผู้ประกันตายลง โดยยังไม่มีผิดสัญญาประกันสัญญาประกันนั้นย่อมระงับ⁷²

⁶⁹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 111

⁷⁰ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 112 วรรคหนึ่ง

⁷¹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 114

⁷² คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 441/2511

การรับรองในบัญชีทรัพย์สินท้ายสัญญาประกันว่าหลักทรัพย์ตามรายการมีจริงสามารถติดตามตัวนายประกันได้ และนายประกันไม่ได้นำทรัพย์สินดังกล่าวนี้ไปทำนิติกรรมใดๆ จริงหากมีการผิดพลาดเกิดขึ้นขอรับผิดชอบร่วมกับนายประกันด้วยนั้น ศาลฎีกาวินิจฉัยว่าไม่ทำให้ผู้รับรองทรัพย์สินของผู้ประกัน และตัวประกันกลายเป็นผู้ร่วมประกันไปด้วย⁷³

กำหนดนัดให้ผู้ได้ประกันตัวไป มาที่เจ้าพนักงานหรือศาล หรือให้ผู้ประกันส่งตัวผู้ได้ประกันต่อเจ้าพนักงานหรือศาลนั้น จะกำหนดกันไว้เลยหรือจะเรียกภายหลังก็ได้⁷⁴

2.2.7 ลักษณะเฉพาะของสัญญาประกัน

ดังกล่าวมาแล้วว่าสัญญาประกันเป็นหลักฐานของการปล่อยชั่วคราว มิใช่สัญญาทางแพ่ง ผู้ลงชื่อในสัญญาประกันต้องรับผิดชอบข้อความในสัญญาประกัน อย่างไรก็ตาม ศาลฎีกาได้วินิจฉัยว่าในกรณีที่ค่าปรับกำหนดไว้สูงเกินไป ศาลมีอำนาจลดได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 383⁷⁵ และต่อมาศาลฎีกาวินิจฉัยว่าการลดจำนวนเงินที่จะต้องรับผิดชอบต่อสัญญาประกันอาจกระทำได้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา⁷⁶ แต่เมื่อพิจารณาถึงทางปฏิบัติที่เมื่อมีการผิดสัญญาขึ้นเจ้าพนักงานที่ต้องฟ้องคดีเป็นคดีแพ่งแล้วอาจกล่าวได้ว่า ศาลฎีกาเห็นว่าสัญญาประกันเป็นสัญญาทางแพ่งอย่างหนึ่ง

อย่างไรก็ตาม ต่อมาศาลฎีกาได้วินิจฉัยว่า สัญญาประกันเพื่อปล่อยผู้ต้องชั่วคราว โดยมีหลักประกันตามมาตรา 112 มิใช่สัญญาค้ำประกันซึ่งผู้ค้ำประกันผูกพันตนต่อเจ้าหนี้เพื่อชำระหนี้ในเมื่อลูกหนี้ไม่ชำระหนี้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 680⁷⁷

เมื่อพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการสั่งปล่อยชั่วคราว สัญญาประกันใช้ได้ระหว่างการสอบสวนหรือจนกว่าผู้ต้องหาถูกศาลสั่งขังระหว่างสอบสวนหรือจนถึงศาลประทับฟ้องแต่ต้องไม่เกินสามเดือนนับแต่วันแรกที่มีการปล่อยชั่วคราว หรือในกรณีจำเป็นจะยึดเวลาออกไปได้ไม่เกินหกเดือน⁷⁸ แม้พนักงานสอบสวนจะมีความเห็นไม่ฟ้องผู้ต้องหา ก่อนกำหนดวันนัดตามสัญญาประกัน สัญญาประกันนั้นคงมีผลใช้บังคับอยู่ไม่ถูกยกเลิกหรือระงับไป⁷⁹ และในปัญหาที่ว่ากรณีพนักงาน

⁷³ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 103/2525

⁷⁴ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1073/2508 : แม้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 112 มิได้บัญญัติถึงกำหนดเวลาส่งตัวผู้ต้องหาก็ตาม แต่เป็นที่เข้าใจว่านายประกันจะต้องส่งตัวผู้ต้องหาตามกำหนดที่พนักงานสอบสวนเรียกให้ส่ง

⁷⁵ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 43/2520 คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 934/2522

⁷⁶ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3840/2526

⁷⁷ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 7565/2538

⁷⁸ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 113 วรรคหนึ่ง

⁷⁹ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1072/2491

อัยการมีคำสั่งไม่ฟ้องในสำนวนคดีอาญาที่ได้ปล่อยชั่วคราวก่อนสัญญาประกันจะครบกำหนดสามเดือนหรือหกเดือนดังกล่าว หรือระหว่างการเสนอสำนวนต่อผู้บังคับบัญชาการตำรวจแห่งชาติหรือผู้ว่าราชการจังหวัด หรือรอการชี้ขาดจากอัยการสูงสุด แล้วแต่กรณี สัญญาประกันจะสิ้นสุดลงในทันทีที่มีคำสั่งไม่ฟ้องหรือไม่นั้น สำนักงานอัยการสูงสุดมีความเห็นว่าสัญญาประกันไม่สิ้นสุด และได้วางระเบียบให้พนักงานอัยการยกเลิกสัญญาประกันเสียด้วย⁸⁰

เมื่อศาลสั่งปล่อยชั่วคราว สัญญาประกันที่ทำต่อศาลจะใช้ได้จนถึงเมื่อใดไม่มีบทบัญญัติโดยตรงในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา แต่โดยที่การควบคุมตัวระหว่างคดีเฉพาะที่เกี่ยวกับศาลมีจุดมุ่งหมาย 2 ประการ คือเพื่อประกันการมีตัวของผู้ต้องหาหรือจำเลย และเพื่อประกันการบังคับโทษ ฉะนั้นสัญญาประกันที่ทำไว้ต่อศาลย่อมระงับสิ้นไป เมื่อมีความมุ่งหมายดังกล่าวหมดสิ้นไป⁸¹

นอกจากนั้น การบังคับใช้สัญญาประกันยังขึ้นอยู่กับข้อความในสัญญาประกันนั้นด้วย⁸² เจ้าพนักงานหรือศาลมีอำนาจเปลี่ยนแปลงสัญญาประกันได้เอง เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงสัญญาประกัน มาตรา 115 บัญญัติว่า “โดยความปรากฏต่อมา หรือเนื่องจากกลฉ้อฉลหรือผิดพลาด ปรากฏว่าสัญญาประกันค่าไปหรือหลักประกันไม่เพียงพอ หรือเงื่อนไขที่กำหนดไว้ไม่เหมาะสม ให้เจ้าพนักงานหรือศาลมีอำนาจสั่งเปลี่ยนแปลงสัญญาประกันให้จำนวนเงินสูงขึ้น หรือเรียกหลักประกันเพิ่ม หรือให้ดีกว่าเดิม หรือเปลี่ยนแปลงเงื่อนไขที่กำหนดไว้ให้มีความเหมาะสมยิ่งขึ้น

ภายหลังที่มีคำสั่งปล่อยชั่วคราวแล้ว หากพฤติการณ์แห่งคดีเปลี่ยนแปลงไป ให้เจ้าพนักงานหรือศาลมีอำนาจสั่งลดหลักประกันได้ตามที่เห็นสมควร

ในกรณีที่ศาลปล่อยชั่วคราวและคดีขึ้นไปสู่ศาลสูง ศาลสูงมีอำนาจแก้ไขเปลี่ยนแปลงจำนวนเงินตามสัญญาประกันหรือเงื่อนไขที่ศาลล่างกำหนดไว้ได้ตามที่เห็นสมควร”

ความในบทบัญญัตินี้แสดงให้เห็นด้วยว่า สัญญาประกันไม่ใช่สัญญาทางแพ่ง และเมื่อเจ้าพนักงานหรือศาล แล้วแต่กรณี สั่งเปลี่ยนแปลงสัญญาประกันแล้ว ถ้าผู้ประกันประสงค์จะรับผลตามสัญญาประกันก็จะต้องปฏิบัติตามนั้น

มาตรา 116 บัญญัติว่า “การขอถอนสัญญาประกันหรือขอถอนหลักประกัน ย่อมทำได้เมื่อผู้ทำสัญญามอบตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยคืนต่อเจ้าพนักงานหรือศาล”

⁸⁰ หนังสือกรมอัยการ ที่ มท 1203/ว 66 ลงวันที่ 1 สิงหาคม 2533 อัยการนิเทศ เล่มที่ 53 ฉบับที่ 1 พ.ศ. 2534 หน้า 135

⁸¹ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 26/2487, คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1487/2494, คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 904/2513

⁸² คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 53/2493, 1039/2499

ดังนั้น การขอลอนสัญญาประกันหรือขอลอนหลักประกันย่อมกระทำได้เมื่อผู้ทำสัญญา มอบตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยก่อนวันนัด โดยไม่มีเหตุใดๆ ไม่ได้เว้นแต่ผู้สัญญาจะได้ยินยอม

2.2.8 วิธีปฏิบัติเมื่อมีการปล่อยชั่วคราว

เมื่อมีการปล่อยชั่วคราวโดยไม่มีประกัน ก่อนจะปล่อยผู้ต้องหาหรือจำเลยไป ต้องให้สาบาน หรือปฏิญาณตนว่าจะมาตามนัดหรือหมายเรียก⁸³ แต่ถ้าหากเป็นการปล่อยชั่วคราวโดยมีประกันหรือมี ประกันและหลักประกัน ก่อนปล่อยไปต้องให้ผู้ประกันลงลายมือชื่อในสัญญาประกันนั้น ทั้งนี้ ในสัญญาประกันนอกจากข้อความอย่างอื่นอันพึงมี ต้องมีข้อความดังนี้ด้วย⁸⁴

ผู้ถูกปล่อยชั่วคราวหรือผู้ประกันแล้วแต่กรณี จะปฏิบัติตามนัดหรือหมายเรียกของเจ้า พนักงานหรือศาลซึ่งให้ปล่อยชั่วคราว

เมื่อผิดสัญญาประกันจะใช้เงินจำนวนที่ระบุไว้ ทั้งนี้ในสัญญาประกันที่ทำในชั้นสอบสวนที่ เจ้าพนักงานสั่งปล่อยชั่วคราวมีผลในระหว่างการสอบสวนแต่ไม่เกิน 6 เดือน นับแต่วันแรกที่มีการ ปล่อยชั่วคราวหรือจนกว่าผู้ต้องหาจะถูกศาลขังระหว่างสอบสวน⁸⁵ สำหรับสัญญาประกันซึ่งทำต่อ ศาลนั้น ไม่มีกฎหมายกำหนดไว้ชัดเจน ดังนั้นจะสิ้นสุดเมื่อใดจึงขึ้นอยู่กับข้อความหรือข้อสัญญาที่ทำ ไว้⁸⁶

นอกจากนี้แล้วในกรณีที่มีการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาในชั้นสอบสวนต่อพนักงานสอบสวน หรือพนักงานอัยการ ไม่ว่าจะเป็นการวางเงินสดหรือหลักทรัพย์หรือมีบุคคลเป็นประกันหรือ หลักประกัน หากยังไม่ได้รับคืนผู้ต้องหาหรือจำเลยหรือผู้มีประโยชน์เกี่ยวข้องอาจยื่นคำร้องปล่อย ชั่วคราวต่อพนักงานอัยการหรือศาลแล้วแต่กรณี โดยใช้หลักประกันเดิม⁸⁷ ทั้งนี้ เพื่อมิให้เกิดภาระแก่ ผู้ต้องหาหรือจำเลยในการหาหลักประกันใหม่หรือต้องถูกควบคุมหรือขังเนื่องจากรอขึ้นตอนในการ ขอรับหลักประกันคืน⁸⁸

2.2.9 ผลของการไม่ปฏิบัติตามสัญญาประกัน

ในกรณีที่จำเลยไม่ปฏิบัติตามคำสั่งศาลหรือฝ่าฝืนข้อกำหนดในสัญญาประกัน เช่น จำเลยไม่ มาตามกำหนดนัดในสัญญาประกัน กฎหมายกำหนดให้ศาลมีอำนาจสั่งบังคับตามสัญญาประกันหรือ

⁸³ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 111

⁸⁴ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 112

⁸⁵ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 113

⁸⁶ กุศล บุญอิน. (2537). *คำอธิบายกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา*. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์นิติบรรณาการ หน้า 141.

⁸⁷ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 113/1

⁸⁸ ปราโมทย์ ประจนปัจจนึก. (2549). การปล่อยชั่วคราว. *วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์* มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 32(3). หน้า 25.

ตามที่เห็นสมควร โดยมีต้องฟ้องทั้งนี้ศาลอาจงดการบังคับตามสัญญาประกันหรือลดจำนวนเงินที่ต้องใช้ตามสัญญาประกันก็ได้ โดยคำนึงถึงความพยายามของผู้ประกันในการติดตามตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยที่หลบหนี รวมทั้งความเสียหายที่เกิดขึ้นว่ามีมากน้อยเพียงใดประกอบด้วย และเมื่อศาลสั่งประการใดแล้วฝ่ายผู้ถูกบังคับตามสัญญาประกันหรือพนักงานอัยการมีอำนาจอุทธรณ์ได้ คำวินิจฉัยของศาลอุทธรณ์ให้เป็นที่สุด⁸⁹ ในกรณีที่จำเป็นต้องมีการบังคับคดีเพราะผิดสัญญาประกันตามวรรคหนึ่ง ให้ศาลมีอำนาจออกหมายบังคับคดีหรือคำสั่งอื่นใดเพื่อบังคับเอาแก่ทรัพย์สินของบุคคลซึ่งต้องรับผิดตามสัญญาประกันได้เสมือนว่าเป็นลูกหนี้ตามคำพิพากษา โดยให้เจ้าพนักงานศาลที่ได้รับแต่งตั้งและพนักงานอัยการเป็นผู้มีอำนาจหน้าที่ในการบังคับตามสัญญาประกัน และให้เจ้าพนักงานบังคับคดี กรมบังคับคดี มีอำนาจหน้าที่ยึดหรืออายัดทรัพย์สินของผู้ประกันและขายทอดตลาดตามที่ได้รับแจ้งจากศาล หรือพนักงานอัยการ และถ้าจะต้องขายทรัพย์สินที่วางเป็นหลักประกันไว้ต่อศาลเมื่อศาลส่งทรัพย์สินหรือหนังสือสำคัญสำหรับทรัพย์สินนั้น ไปยังเจ้าพนักงานบังคับคดี กรมบังคับคดี ให้ถือว่าได้มีการยึดทรัพย์สินดังกล่าวแล้ว ทั้งนี้มิให้หน่วยงานของรัฐเรียกค่าฤชาธรรมเนียมหรือค่าใช้จ่ายจากผู้ดำเนินการบังคับคดี⁹⁰

อำนาจในการจับตัวจำเลย หากจำเลยหลบหนีหรือจะหลบหนี ให้พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจที่พบการกระทำดังกล่าวมีอำนาจจับจำเลยนั้นได้ แต่ในกรณีที่บุคคลซึ่งทำสัญญาประกันหรือเป็นหลักประกันเป็นผู้พบเห็นการกระทำดังกล่าว อาจขอให้พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจที่ใกล้ที่สุดจับจำเลยได้ ถ้าไม่สามารถขอความช่วยเหลือจากเจ้าพนักงานได้ทันท่วงทีก็ให้มีอำนาจจับจำเลยได้เอง แล้วส่งไปยังพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจที่ใกล้ที่สุด และให้เจ้าพนักงานนั้นรับจัดส่งจำเลยไปยังเจ้าพนักงานหรือศาล โดยคิดค่าพาหนะจากบุคคลซึ่งทำสัญญาประกันหรือเป็นหลักประกันนั้น⁹¹

2.2.10 การปล่อยชั่วคราวในระหว่างการพิจารณาของศาลอุทธรณ์

หลังจากศาลชั้นต้นมีคำพิพากษาแล้ว ไม่ว่าศาลชั้นต้นจะพิพากษาลงโทษประหารชีวิต จำคุก กักขังหรือควบคุมตัวไว้เพื่อฝึกอบรมในสถานฝึกอบรม ยกฟ้องโจทก์แต่ให้ขังจำเลยไว้ในระหว่างอุทธรณ์ หรือจำเลยจะต้องถูกกักขังแทนค่าปรับ กรณีเหล่านี้ย่อมยื่นคำร้องขอประกันตัวในระหว่างพิจารณาของศาลอุทธรณ์หรือศาลอุทธรณ์ภาคได้ โดยผู้มีสิทธิยื่นคำร้องขอประกันตัวชั้นอุทธรณ์ ได้แก่ จำเลย ผู้มีประโยชน์เกี่ยวข้อง (เช่น บุพการี ผู้สืบสันดาน สามี ภริยา ญาติ พี่น้อง ผู้บังคับบัญชา นายจ้าง บุคคลที่เกี่ยวข้องกันโดยทางสมรส บุคคลที่ศาลเห็นว่ามีความสัมพันธ์ใกล้ชิด

⁸⁹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 119 วรรคหนึ่ง

⁹⁰ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 119 วรรคสาม

⁹¹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 117 วรรคหนึ่ง

เสมือนเป็นญาติพี่น้องหรือมีความสัมพันธ์ในทางอื่นที่ศาลเห็นสมควรให้ประกันได้) หรือนิติบุคคล (เช่น บริษัท ห้างหุ้นส่วนจำกัด) สำหรับกรณีผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นกรรมการ ผู้แทน ตัวแทน หุ้นส่วน พนักงานหรือลูกจ้างของนิติบุคคลนั้น

ในกรณีที่ศาลชั้นต้นอ่านคำพิพากษาแล้ว แม้ยังไม่มีการยื่นอุทธรณ์ หรือมีการยื่นอุทธรณ์แล้วแต่ยังไม่ได้ส่งสำนวนไปยังศาลอุทธรณ์หรือศาลอุทธรณ์ภาคก็ตาม ให้ยื่นคำร้องขอประกันตัวในระหว่างอุทธรณ์ที่ศาลชั้นต้นที่พิพากษาคดีนั้น ในกรณีนี้หากศาลชั้นต้นเห็นสมควรอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวในระหว่างอุทธรณ์ ศาลชั้นต้นมีอำนาจสั่งอนุญาตได้เลย แต่ถ้าศาลชั้นต้นเห็นว่า ไม่สมควรอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวในระหว่างอุทธรณ์ ศาลชั้นต้นจะรีบส่งคำร้องพร้อมสำนวนคดีไปให้ศาลอุทธรณ์หรือศาลอุทธรณ์ภาคเพื่อพิจารณาส่งต่อไป ศาลชั้นต้นจะสั่งไม่อนุญาตเสียเองไม่ได้

หากศาลชั้นต้นส่งสำนวนคดีไปยังศาลอุทธรณ์หรือศาลอุทธรณ์ภาคแล้ว จะยื่นที่ศาลชั้นต้นที่พิพากษาคดีนั้น หรือจะยื่น โดยตรงที่ศาลอุทธรณ์หรือศาลอุทธรณ์ภาคก็ได้ ในกรณีที่ยื่นที่ศาลชั้นต้น ศาลชั้นต้นจะรีบส่งคำร้องไปยังศาลอุทธรณ์หรือศาลอุทธรณ์ภาคเพื่อพิจารณาส่งต่อไป

ตราใบที่ศาลอุทธรณ์หรือศาลอุทธรณ์ภาคยังไม่มีคำพิพากษาจะยื่นเมื่อใดก็ได้ และหากศาลอุทธรณ์หรือศาลอุทธรณ์ภาคยังไม่มีคำสั่งอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวจะยื่นกี่ครั้งก็ได้ แต่การยื่นครั้งใหม่ควรมีเหตุผลอันสมควรที่จะทำให้ศาลอุทธรณ์หรือศาลอุทธรณ์ภาคเปลี่ยนแปลงคำสั่งเดิมด้วย

การอ่านคำสั่งศาลอุทธรณ์หรือศาลอุทธรณ์ภาคเมื่อศาลอุทธรณ์หรือศาลอุทธรณ์ภาคทำคำสั่งเสร็จแล้วจะส่งคำสั่งไปให้ศาลชั้นต้นอ่านคำสั่งให้ผู้อุทธรณ์คำสั่งทราบ ศาลชั้นต้นจะแจ้งให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยและผู้ขอประกันทราบโดยเร็ว

กรณีศาลอุทธรณ์หรือศาลอุทธรณ์ภาคมีคำสั่งไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวในระหว่างการพิจารณาของศาลอุทธรณ์หรือศาลอุทธรณ์ภาค ผู้ขอประกันมีสิทธิยื่นคำร้องอุทธรณ์คำสั่งของศาลอุทธรณ์หรือศาลอุทธรณ์ภาคต่อไปยังศาลฎีกาได้

2.2.11 การปล่อยชั่วคราวในระหว่างการพิจารณาของศาลฎีกา

ถ้าศาลอุทธรณ์หรือศาลอุทธรณ์ภาคพิพากษาลงโทษประหารชีวิต จำคุก กักขัง หรือควบคุมตัวไว้เพื่อฝึกอบรมในสถานฝึกอบรม ยกฟ้อง โทษแก่ให้ขังไว้ระหว่างฎีกา หรือจำเลยจะต้องถูกกักขังแทนค่าปรับ ย่อมยื่นคำร้องขอประกันตัวในระหว่างพิจารณาของศาลฎีกาได้

ผู้มีสิทธิยื่นคำร้องขอประกันตัวชั้นฎีกา ได้แก่ จำเลย ผู้มีประโยชน์เกี่ยวข้อง (เช่น บุพการี ผู้สืบสันดาน สามีภรรยา ญาติ พี่น้อง ผู้บังคับบัญชา นายจ้าง บุคคลที่เกี่ยวข้องกันโดยทางสมรส บุคคลที่ศาลเห็นว่ามีความสัมพันธ์ใกล้ชิดเสมือนเป็นญาติพี่น้องหรือมีความสัมพันธ์ในทางอื่นที่ศาลเห็นสมควรให้ประกันได้) หรือนิติบุคคล (เช่น บริษัท ห้างหุ้นส่วนจำกัด) สำหรับกรณีผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นกรรมการ ผู้แทน ตัวแทน หุ้นส่วน พนักงานหรือลูกจ้างของนิติบุคคลนั้น

ในกรณีที่ศาลชั้นต้นอ่านคำพิพากษาอุทธรณ์แล้วแม้ยังไม่มีการยื่นฎีกา หรือมีการยื่นฎีกาแล้วแต่ยังไม่ได้ส่งสำนวนไปยังศาลฎีกาก็ตาม ให้ยื่นคำร้องขอประกันตัวในระหว่างฎีกาที่ศาลชั้นต้นที่พิพากษาคดีนั้นในกรณีนี้หากศาลชั้นต้นเห็นสมควรอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวในระหว่างฎีกาศาลชั้นต้นมีอำนาจสั่งอนุญาตได้เลย แต่ถ้าศาลชั้นต้นเห็นว่า ไม่สมควรอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวในระหว่างฎีกาศาลชั้นต้นจะรีบส่งคำร้องพร้อมสำนวนคดีไปให้

หากผู้ต้องหาหรือจำเลยหลบหนีหรือจะหลบหนี ผู้ถูกบังคับตามสัญญาประกันอาจขอให้เจ้าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจที่ใกล้ที่สุดจับผู้ต้องหาหรือจำเลย หรือถ้าไม่อาจขอความช่วยเหลือได้ ก็มีอำนาจจับผู้ต้องหาหรือจำเลยนั้นได้เอง แล้วส่งไปยังพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจที่ใกล้ที่สุด

กรณีไม่สามารถส่งตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยโดยไม่มีเหตุสมควรถือว่าผิดสัญญาประกัน ศาลจะสั่งปรับผู้ถูกบังคับตามสัญญาประกันและยึดหลักประกันขายทอดตลาด หากไม่ชำระค่าปรับ แต่หากผู้ถูกบังคับตามสัญญาประกันสามารถนำตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยมาส่งศาลได้โดยเร็ว ศาลอาจพิจารณาลดค่าปรับลงให้ตามที่เห็นสมควร

2.2.12 การนำเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์มาใช้แทนหลักประกันในการปล่อยชั่วคราว ในโครงการของศาลจังหวัดพัทธยา²²

ศาลจังหวัดพัทธยาได้มีการนำเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์มาใช้แทนหลักประกันในการปล่อยชั่วคราวโดยศาลจังหวัดพัทธยา ร่วมกับสำนักงานคุมประพฤติ จังหวัดชลบุรี และกองบังคับการตำรวจภูธรจังหวัดชลบุรี จัดโครงการ “การใช้เครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์แทนหลักประกันในการปล่อยตัวชั่วคราวระหว่างศาลมีคำสั่งสืบเสาะและพินิจ” โดยมีหลักการและเหตุผลโดยสรุปว่า “แม้ว่าการปล่อยชั่วคราวจะมีการกำหนดหลักเกณฑ์ไว้ในกฎหมายหลายประเภท แต่ในทางปฏิบัติแล้วเจ้าพนักงานหรือศาลซึ่งเป็นผู้มีอำนาจในการปล่อยชั่วคราวมักจะใช้ดุลพินิจปล่อยชั่วคราวโดยมีประกันและหลักประกันเป็นเงื่อนไขในการอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวเสียเป็นส่วนใหญ่ ทั้งนี้ก็เพื่อใช้เป็นมาตรการในการยับยั้งการหลบหนีของผู้ต้องหาหรือจำเลย สำหรับจำเลยที่ไม่ได้รับอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว เนื่องจากไม่มีหลักประกันที่เพียงพอและต้องถูกควบคุมตัวในระหว่างพิจารณาโดยไม่จำเป็นและไม่สามารถต่อสู้คดีเพื่อพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของตน ได้อย่างเต็มที่ จึงอาจถือได้ว่าเป็นการปฏิบัติต่อผู้ต้องหาหรือจำเลยเสมือนผู้กระทำผิด ทั้งที่กฎหมายให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าบุคคลนั้นบริสุทธิ์จนกว่าจะมีคำพิพากษาถึงที่สุดว่าได้กระทำความผิดจริง”

²² โครงการ การใช้เครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์แทนหลักประกันในการปล่อยชั่วคราวระหว่างศาลมีคำสั่งสืบเสาะและพินิจจำเลย โดยความร่วมมือระหว่างศาลจังหวัดพัทธยา สำนักงานคุมประพฤติ จังหวัดชลบุรี และกองบังคับการตำรวจภูธรจังหวัดชลบุรี ประจำปี 2558.

โดยแนวคิดที่จะนำเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์มาใช้ นั้น เริ่มมาจากในพื้นที่เมืองพัทธานัน มีคดีในแต่ละวันเป็นจำนวนมาก ในจำนวนนี้มีหลายคดีที่เป็นคดีความผิดซึ่งมีโทษจำคุก และคดีนั้นอาจจะมิโทษจำคุกไม่เกินสามปี หรือเป็นคดีความผิดอันยอมความได้ คดีที่กระทำผิดโดยประมาท และคดีที่ศาลเห็นว่าสามารถให้ประกันตัวได้ แต่พบว่าผู้ต้องหา หรือจำเลยเป็นจำนวนมากที่มีปัญหาในเรื่องของการใช้หลักทรัพย์ประกันตัวชั่วคราว ในระหว่างที่ศาลมีคำสั่งให้สืบเสาะหรือพินิจก่อนมีคำพิพากษาอันมีมาจากหลายสาเหตุ ทั้งการติดต่อญาติไม่ได้ หรือมีฐานะทางการเงินที่ไม่ดี จนต้องหันไปพึ่งพาลูกประกันจากกลุ่มนายประกัน หรือองค์กรต่างๆ จนทำให้เกิดภาระและการถูกเอาเปรียบอย่างไม่เป็นธรรม ขณะที่ผู้ต้องหาหรือจำเลยหลายรายจำต้องถูกควบคุมตัวไว้เนื่องจากไม่มีหลักประกันใดๆ กรณีดังกล่าวถือว่าเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นต่อเนื่อง ทั้งๆ ที่ข้อเท็จจริงแล้วภาครัฐเองไม่มีเจตนาที่จะต้องการทรัพย์สินจากประชาชนในการเรียกเก็บหลักทรัพย์ในการประกันตัวชั่วคราว เพียงแต่เป็นมาตรการหนึ่งในการป้องกันการหลบหนีเท่านั้น ด้วยเหตุนี้ ศาลจังหวัดพัทธานัน ได้ร่วมกับสำนักงานคุมประพฤติ ในการจัดโครงการการใช้เครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์แทนหลักประกันในการปล่อยตัวชั่วคราวแก่ผู้ต้องหาหรือจำเลยขึ้น เพื่อหวังเป็นทางเลือกหนึ่งให้แก่กลุ่มคนเหล่านี้ซึ่งถือว่าตรงตามเจตนาของรัฐธรรมนูญที่ต้องการสร้างความเสมอภาค ทั้งในส่วนของผู้ที่มีทุนทรัพย์ และไม่มีทุนทรัพย์ และให้ความเป็นธรรมแก่ผู้ต้องหาและจำเลยซึ่งยังอยู่ในขั้นตอนของการถูกกล่าวหา ซึ่งถือว่ายังเป็นผู้บริสุทธิ์ และมีสิทธิขั้นพื้นฐานต่อการปล่อยตัวชั่วคราว หรือประกันตัว ซึ่งนอกจากจากจะเป็นช่องทางหนึ่งในการใช้เป็นทางเลือก ก็ยังถือว่าเป็นการลดปัญหาของกลุ่มนายประกัน และความแออัดที่เกิดขึ้นในเรือนจำอีกด้วย

สำหรับ โครงการการใช้เครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์แทนหลักประกัน ในการปล่อยตัวชั่วคราวนี้ ศาลจังหวัดพัทธานันจะนำมาใช้กับกรณีดังต่อไปนี้

1. คดีซึ่งมีโทษจำคุก หรือมีโทษจำคุกไม่เกินสามปี
2. คดีที่ยอมความได้
3. คดีที่กระทำผิดโดยประมาท
4. คดีที่ศาลเห็นสมควร

ซึ่งระยะเวลาของการรอเรียกตัวเข้าสู่ขบวนการประมาณ 1-2 เดือน โดยจำเลยที่เข้าข่ายหรือมีฐานะยากจน ไม่มีหลักทรัพย์ต้องแสดงความจำนงในการร้องขอหรือแจ้งความประสงค์ต่อศาลด้วยความสมัครใจ จึงจะมีการพิจารณาอนุมัติอย่างเป็นทางการ

คดีที่ศาลจังหวัดพัทธานันมีคำสั่งให้ใช้เครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์ เช่น ความผิดตามพระราชบัญญัติอาวุธปืน พ.ศ. 2490 ความผิดฐานมีอาวุธปืนหรือเครื่องกระสุนปืนไว้ในครอบครอง โดยไม่ได้รับอนุญาต ตามมาตรา 7 (ส่วนของโทษนั้นจะระบุไว้ในมาตรา 72 ความว่า “ผู้ใดฝ่าฝืนมาตรา 7 ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่หนึ่งปีถึงสิบปีและปรับตั้งแต่สองพันบาทถึงสองหมื่นบาท...”)

และฐานพาอาวุธปืนติดตัวโดยไม่ได้รับอนุญาตตามมาตรา 8 ทวิ (ส่วนโทษนั้นจะระบุไว้ในมาตรา 72 ทวิว่า “ผู้ใดฝ่าฝืนมาตรา 8 ทวิ วรรคหนึ่ง ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินห้าปีหรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ”) เป็นต้น โดยระยะเวลาในการใช้เครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์และต้องอยู่ในเงื่อนไขประมาณ 1 เดือน⁹³ จากสถิติของศาลจังหวัดพญาที่มีการใช้เครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์ในการปล่อยชั่วคราวมีเพียง 5 ราย และแต่ละรายไม่มีการหลบหนี

ในส่วนของเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์ที่นำมาใช้นี้ ได้รับการสนับสนุนจากกรมคุมประพฤติจำนวน 190 เครื่อง มาใช้สำหรับคดีของศาลจังหวัดพญา ซึ่งถือว่าเพียงพอต่อความต้องการเนื่องจากจะมีการหมุนเวียนใช้งานกันระหว่างผู้ต้องหา และจำเลยซึ่งเฉลี่ยอยู่ในอัตราส่วนวันละประมาณ 30 ราย โดยโครงการนี้จะถือว่าเป็นประโยชน์เป็นอย่างมาก และหากมีผลเป็นที่น่าพอใจก็จะมีการขยายความร่วมมือเพื่อเพิ่มเครื่องมือให้มากขึ้นในอนาคต

สำหรับเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์นี้ถือเป็นอุปกรณ์ทางเทคโนโลยีที่ทันสมัย ซึ่งหากมีการร้องขอจากผู้ต้องหาหรือจำเลยที่เข้าหลักเกณฑ์ก็จะมีการนำมาใส่ให้แก่ผู้ร้องขอบริเวณข้อเท้าซึ่งไม่สามารถถอดหรือติดตั้งเองได้พร้อมตั้งระบบสัญญาณดาวเทียม GPS เพื่อทำการติดตามความเคลื่อนไหวอย่างครอบคลุมทั่วทุกพื้นที่ในประเทศเชื่อมโยงกับศูนย์ข้อมูลของกรมทั้งในส่วนกลางและภูมิภาค

เครื่องมือนี้นี้จะสามารถบอกตำแหน่งที่อยู่ และจำกัดวงพื้นที่การห้ามเข้าหรือออกในสถานที่ต่างๆ ที่ศาลกำหนด รวมทั้งควบคุมกรณีของการป้องกันการจับจี้รถยนต์ความเกินกำหนดตามที่มีคำสั่งอีกด้วย ที่สำคัญจะเพิ่มความสะดวกให้แก่เจ้าหน้าที่ในการป้องกันการหลบหนีของผู้ขอประกันตัวชั่วคราว รวมทั้งการเรียกตัวกลับมาเข้าสู่กระบวนการทางศาล ซึ่งหากผู้ร้องขอกระทำการที่ฝ่าฝืนในการพยายามถอด ไม่ชาร์จแบตเตอรี่ หรืออื่นใด ระบบ ก็จะส่งสัญญาณไปยังเจ้าหน้าที่คุมประพฤติ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้าไปทำการตรวจสอบตามตำแหน่งที่ระบุไว้อย่างทันท่วงที

⁹³ ข้อกำหนดศาลจังหวัดพญาว่าด้วยหลักเกณฑ์วิธีการและเงื่อนไขในการใช้เครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์แทนหลักประกันระหว่างศาลมีคำสั่งสืบเสาะและพินิจจำเลย พ.ศ. 2558